

Eesti Maaülikool

Estonian University of Life Sciences

Majandus- ja sotsiaalinstituut
Institute of Economics and Social Sciences

www.emu.ee

Maaelu Arengu Euroopa
Põllumajandusfond:

Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

„Eesti maaelu arengukava 2014–2020“ prioriteetide 1, 2, 3 ja 6 hindamise metoodika aastaks 2017

Maamajanduse uuringute ja analüüsi osakond
Majandus- ja sotsiaalinstituut
Eesti Maaülikool

Kersti Aro
Jüri Lillemets
Mati Mõtte

Tartu
Detsember 2016

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Hindamis- ja sekkumisloogika	5
1.1. Hindamise juhendmaterjalid	5
1.2. Hindamine ja sekkumisloogika	6
1.3. MAK 2014–2020 kohta 2017. aastal esitatava seirearuande sisu	11
2. Prioriteetide 1, 2, 3 ja 6 hindamisküsimused	13
3. Metoodiline lähenemine	16
4. Hindamisküsimustele vastamise metoodika	23
4.1. Prioriteet 1, sihtvaldkondade 1A-1C hindamisküsimused	23
P1A – Nr 1. Kuidas on maaelu arengu programm toetanud innovatsiooni ja koostöö edendamist ning teadmistaotuse arendamist maapiirkondades?	23
P1B – Nr 2. Kuidas on maaelu arengu programm toetanud põllumajanduse, toidu tootmise ja metsanduse ning teadusuuringute ja innovatsiooni vaheliste sidemete tugevdamist, sealhulgas seoses parema keskkonnajuhtimise ja tulemuslikuma keskkonnategevusega?	28
P1C – Nr 3. Kuidas on maaelu arengu programm toetanud elukestvat ja kutseõpet põllumajandus- ja metsandussektoris?	32
4.2. Prioriteet 2, sihtvaldkondade 2A-2B hindamisküsimused	36
P2A – Nr 4. Kuidas on maaelu arengu programm toetanud põllumajanduslike majapidamiste majandustegevuse tulemuslikumaks muutmist ning nende ümberkorraldamist ja ajakohastamist, eelkõige eesmärgiga suurendada turul osalemist ja turule orienteeritust ning põllumajandusliku tegevuse mitmekesistamist?	36
P2B – Nr 5. Kuidas on maaelu arengu programm toetanud piisavalt kvalifitseeritud põllumajandustootjate põllumajandussektorisse sisenemist ja eelkõige põlvkondadevahetust?	41
4.3. Prioriteet 3, sihtvaldkondade 3A-3B hindamisküsimused	45
P3A – Nr 6. Kuidas on maaelu arengu programm toetanud toormetootjate konkurentsivõime parandamist nende parema integreerimise abil põllumajanduslike toiduainete tarneahelasse põllumajandustoodetele lisandväärtust andvate kvaliteedikavade, kohalike turgude edendamise ja lühikeste tarneahelate, tootjarühmade ja tootmisharudevaheliste organisatsioonide kaudu?	45
P3B – Nr 7. Kuidas on maaelu arengu programm toetanud põllumajanduslike majapidamiste riskide ennetamist ja -juhtimist?	51
4.4. Prioriteet 6, sihtvaldkondade 6A-6B hindamisküsimused	56
P6A – Nr 16. Kuidas on maaelu arengu programm toetanud tegevusvaldkondade mitmekesistamist, väikeettevõtete loomist ja arendamist ning töökohtade loomist?	56
P6B – Nr 17. Kuidas on maaelu arengu programm toetanud maapiirkondade arengut?	62
5. Kokkuvõte	69
Lisa 1. Näide ühisele hindamisküsimusele vastamise SFC vormist	70
Lisa 2. Meetmete ja tegevuste liikide sihtvaldkonnad (tabel põhineb MAKi tabelil 11.3 ja MAKi meetmelehtedes toodud informatsioonil)	72
Lisa 3. MAK 2014–2020 hindamisel kasutatavate indikaatorite nimekiri	74

Sissejuhatus

„Eesti maaelu arengukava 2014–2020“ (edaspidi MAK 2014–2020) kui Euroopa Liidu (edaspidi EL) ühise põllumajanduspoliitika (edaspidi ÜPP) ühe osa rakendamise hindamise vajadus tuleneb esmalt sellest, et Euroopa Komisjon (edaspidi EK) peab esitama Euroopa Parlamendile ja nõukogule liidu rahanduse hindamisaruande vastavalt EL toimimise lepingu artiklile 318, mis põhineb eelkõige artikli 319 alusel antud juhiste rakendamise tulemustel, jälgimaks kogu ÜPP (I ja II sammas) tõhusust selle eesmärkide saavutamisel ning tagamaks sekkumiste vastutusvõimet ja läbipaistvust kogu protsessi jooksul. Euroopa Parlamendile ja nõukogule 2018. aastal esitatavas ÜPP esimeses hindamisaruandes keskendutakse poliitika, sh maaelu arengu poliitika, rakendamisele ning esimestele tulemustele.

Selleks, et EK saaks 2018. aastal teha Euroopa Parlamendile ja nõukogule ülevaate ÜPP tulemuste kohta, on liikmesriikidel vajalik koostada MAK 2014–2020 rakendamise kohta 2017. aastal põhjalikum iga-aastane seirearuanne, mis käsitleb laiemalt ka MAK 2014–2020 hindamistulemusi ja milles on toodud vastused kõikidele ELi maaelu arengu poliitika prioriteetide ühistele kohustuslikele hindamisküsimustele¹ ja lisaks iga-aastaselt kohustuslike indikaatorite väärtustele arvatud ka kõikide täiendavate tulemusindikaatorite² väärtused.

Eestis rakendatav MAK 2014–2020 hõlmab võimalikust valikust kõiki kuut prioriteeti, millest 4. ja 5. prioriteet on seotud mõjuga keskkonnale ja kliimamuutustele. Prioriteetide 4 ja 5 spetsiifilisust arvestades on korraldusasutus valinud valdkondlikuks püsihindajaks Põllumajandusuuringute Keskuse (edaspidi PMK). Selle tõttu on prioriteetide 4 ja 5 andmekogumist ja EK juhenditel baseeruvat meetodikat rakendanud PMK. MAK 2014–2020 hindamisel rakendatakse ja jälgitakse arengukava peatükis 9 esitatud hindamiskava³.

MAK 2014–2020 prioriteetide 1, 2, 3 ja 6 usaldusväärsete hindamistulemusteni ja järeldusteni jõudmiseks rakendatakse käesolevas dokumendis koostatud meetodikat, mille alusel läbiviidud esinduslike andmete kogumine ja analüüsimeetodite kombineerimine on eelduseks asjakohaste hindamistulemuste saamisel. Meetodika koostamisel on jälgitud EK juhenddokumentides esitatud nõudeid ja soovitusi, mis on käesolevas dokumendis ka välja toodud.

Meetodika koostamisel arvestatakse hindamise eesmärki, milleks on MAK 2014–2020 rakendamisele (sekkumisele) hinnangu andmine lähtuvalt saavutatud tulemustest ja mõjudest. Hindamine annab andmestiku, mille alusel on võimalik otsustada, kuidas sekkumist muuta ning parandada selle tõhusust ja asjakohasust. Oluline on jälgida, et rakendusmääruse (EL) nr 808/2014 lisa 5 p 7 kohaselt 2017. ja 2019. aastal esitatavad maaelu arengu programmide 2014–2020 seirearuanded peavad sisaldama ka hindamise aruannet ja kvantitatiivset hinnangut programmi saavutuste kohta, eelkõige hinnates tulemusindikaatoreid ja vastates asjakohastele hindamisküsimustele.

---

¹ EK poolt kohustuslikud hindamisküsimused kõikide ELi maaelu arengu prioriteetide kohta on toodud komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 808/2014 Lisas 5.

² EK poolt kohustuslike täiendavate tulemusindikaatorite loetelu on toodud komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 808/2014 Lisas 4.

³ Hindamiskava eesmärk on kindlustada piisav ja asjakohane koordineeritud hindamistegevus.

Metoodika koostamisel lähtutakse prioriteetidesse ja sihtvaldkondadesse panustanud meetmete sekkumisloogikast ning nende hindamiseks püstitatud hindamisküsimustest ja nende erisustest. Metoodikaga kaardistatakse kvantitatiivsete ja kvalitatiivsete hindamise meetodite vajadus ja tasakaal. Sõltuvalt konkreetsest sihtvaldkonnast võib metoodika olla suunatud kvalitatiivse meetodi kasuks või vastupidi, rohkem kvantitatiivse meetodi suunas. Metoodika koostamisel lähtutakse tulemuste agregeerimise põhimõttest, kus iga eraldiseisva meetme tulemusi välja ei tooda kui selleks oluline vajadus puudub. Näiteks kui sihtvaldkonda panustab meede 1.1 ja meede 4.1, siis koondatakse sihtvaldkonna alla mõlema meetme toetuse saajate andmed ja edasine analüüs teostatakse agregeeritud andmerea alusel ilma konkreetse meetme ettevõtjate andmeid rõhutamata. Küll aga eeldatakse, et tulemusi esitatakse detailsemalt toetuse saajate tegevusalade või sektorite lõikes, mis annab võimaluse hinnata MAKi tasakaalustatud panust Eesti maamajanduses leiduvate tegevusalade kohta. Kindlasti on vajalik hindajal esitada tulemused vastava sihtvaldkonna hindamisküsimuste ning indikaatorite lõikes.

Metoodika rakendamisel ja hindamise läbiviimisel tuleb arvestada varem kasutatud andmetega ja „Eesti maaelu arengukava 2007–2013“ vahe- ja järelhindajate soovitustega. Vajadusel töötatakse välja täiendavad indikaatorid ja/või programmispetsiifilised hindamisküsimused, indikaatorid ja hindamiskriteeriumid, kui olemasolevad ei ole piisavad vastamaks asjakohaselt ja kvaliteetselt EK poolt kohustuslikele hindamisküsimustele Eesti eripärasid ning vajadusi arvesse võttes.

1. Hindamis- ja sekkumisloogika

1.1. Hindamise juhendmaterjalid

MAKi hindamise läbiviimisel on vajalik järgida EK poolt loodud vorme ja juhendeid. Juhenddokumentide koostamise ja hindajate küsimustele vastamisega tegeleb EK hindamise tugiüksus (*Evaluation Helpdesk* - <http://enrd.ec.europa.eu/>). Olulised juhendid ja parimad praktikad on koondatud eelpool märgitud kodulehel rubriigis „Hindamine“. Kõik juhendid on saadavad ka Maaeluministeeriumist. Käesoleva metoodika koostamisel lähtuti järgmistest EK hindamise tugiüksuse juhenddokumentidest (edaspidi EK juhendid):

- *Technical Handbook on the monitoring and evaluation framework of the Common agricultural policy 2014–2020. Directorate-general for agriculture and rural development. October 2015.* Juhendis antakse terviklik ülevaade MAK 2014–2020 II samba toimimise ja hindamise alustest. Esitatud on nii sekkumisloogika kui juriidiline raamistik.
- *Guidelines. Assessment of RDP results: How to prepare for reporting on evaluation in 2017. September 2016.* Selgitatakse nõudeid maaelu arengu programmide 2014–2020 hindamise metoodikale ja välja pakutakse potentsiaalseid hindamise meetodeid. Käesoleva metoodikaga täpsustakse Eesti riiklike meetmete valikust tulenevaid analüüsi aluseid, millest sõltub andmete kogumine ja edasine analüüs.
- *Guidelines Assessment of RDP results: How to prepare for reporting on evaluation in 2017 Annex 11 - Fiches for answering Common Evaluation Questions for rural development programmes 2014-2020 CEQ 1 – 21.* Juhend annab ülevaate hindamisküsimuste lõikes andmete ja nende analüüsiks kasutatavate meetodite valiku kohta.
- *SFC2014 EAFRD AIR technical guidance. Proposed technical structure and content of Point 7 of Annual Implementation Reports (AIR). Referred to in Article 50 of Regulation (EU) No 1303/2013, Article 75 of Regulation (EU) No 1305/2013 and in ANNEX VII point 7 to Commission Implementing Regulation (EU) No 808/2014.* Tegemist on tehnilise aruande vormiga.
- *Working Document: Defining Proxy Indicators For Rural Development Programmes. February 2016.*
- *Working Document: Rural development programming and target setting (2014-2020). 2015, DG AGRI.*
- *Working Document Rural Development Monitoring (2014-2020)-Implementation Report Tables. August 2015, DG AGRI.*
- *Working Paper Common Evaluation Questions For Rural Development Programmes 2014-2020. June 2015. Evaluation Helpdesk.*
- *Workind Document Evaluation-Related Queries. Update September 2016. Evaluation Helpdesk.* Saadav Maaeluministeeriumist.

1.2. Hindamine ja sekkumisloogika

Hindamise metoodilise lähenemise jaoks on oluline mõista MAK 2014–2020 sekkumisloogikat, mis näitab prioriteetide, sihtvaldkondade ja meetmete omavahelisi seoseid. Sekkumisloogika ja seoste valik omakorda tuleneb SWOT-analüüsist ehk liikmesriigi vajaduste kaardistamisest.

Hindamise eesmärk on esitatud EK juhendis⁴ järgmiselt:

- *To contribute to the design of interventions (Performance)*
- *To assist in the efficient allocation of resources (Accountability)*
- *To improve the quality of the interventions (Efficiency)*
- *To report on the achievements of the interventions (Transparency)*

Sekkumisloogikat defineeritakse⁵ kui loogilist seost lahendamist vajava probleemi, aluseks olevate ressursside, tegurite ja kasutatava poliitilise valiku (või ELi valitud tegevuste) kasutamisel probleemi lahendamiseks või eesmärkide täitmiseks. Selline sekkumisloogika on kasutusel nii oodatavate mõjude hindamisel (*prospective Impact Assessments*) kui ka tagasiulatuvalt hindamiste puhul (*retrospective evaluations*).

Samal ajal on oluline mõista, et MAK 2014–2020 kohta 2017. aastal EKle esitatavale seirearuandele on kehtestatud lihtsamad normid võrreldes 2019. aasta vahehindamise või järelhindamise aruandega, mistõttu defineeritakse hindamist järgmiselt⁶:

Hindamine – korraldusasutus raporteerib 2017. aasta seirearuandes hindamistööde tulemustest, milleks on maaelu arengu programmi elluviimise hindamise tulemused, läbi kvantitatiivsete ühiste, täiendavate ja/või programmispetsiifiliste indikaatorite ning hindamisküsimuste.

Aastal 2017 on MAK 2014–2020 hindamise põhieesmärgiks esitada seni saavutatud tulemused, mis tähendab kokkuvõtte esitamist läbi kvantifitseeritud ja hinnatud indikaatorite väärtuste, iseloomustades MAK 2014–2020 saavutusi väljund- ja tulemusindikaatoritega (*result indicators*) – nii kohustuslike, programmispetsiifiliste kui täiendavalt leitud indikaatoritega. Indikaatorite väärtuste kvantifitseerimine ja hindamine toimub lähtuvalt MAK 2014–2020 meetmete panustamisest peamistesse ja kaasnevatesse sihtvaldkondadesse, millest viimane tähendab meetmete täiendavat panustamist teistesse sihtvaldkondadesse kui nendesse, mille alt vastavad meetmed on programmeeritud, hõlmates ka LEADER-meetme rakendamist.

Kõikide väljund- ja tulemusindikaatorite väärtused peavad olema esitatud MAK 2014–2020 raames elluviidud ja lõpetatud projektide (tegevuste) kohta. Juhul, kui ei ole piisavalt lõpetatud projekte, siis on vajalik hõlmata teostamise järgus olevaid projekte⁷.

---

⁴ Chapter 2. Technical handbook on the monitoring and evaluation framework of the common agricultural policy 2014–2020

⁵ Chapter 3. Technical handbook on the monitoring and evaluation framework of the common agricultural policy 2014–2020

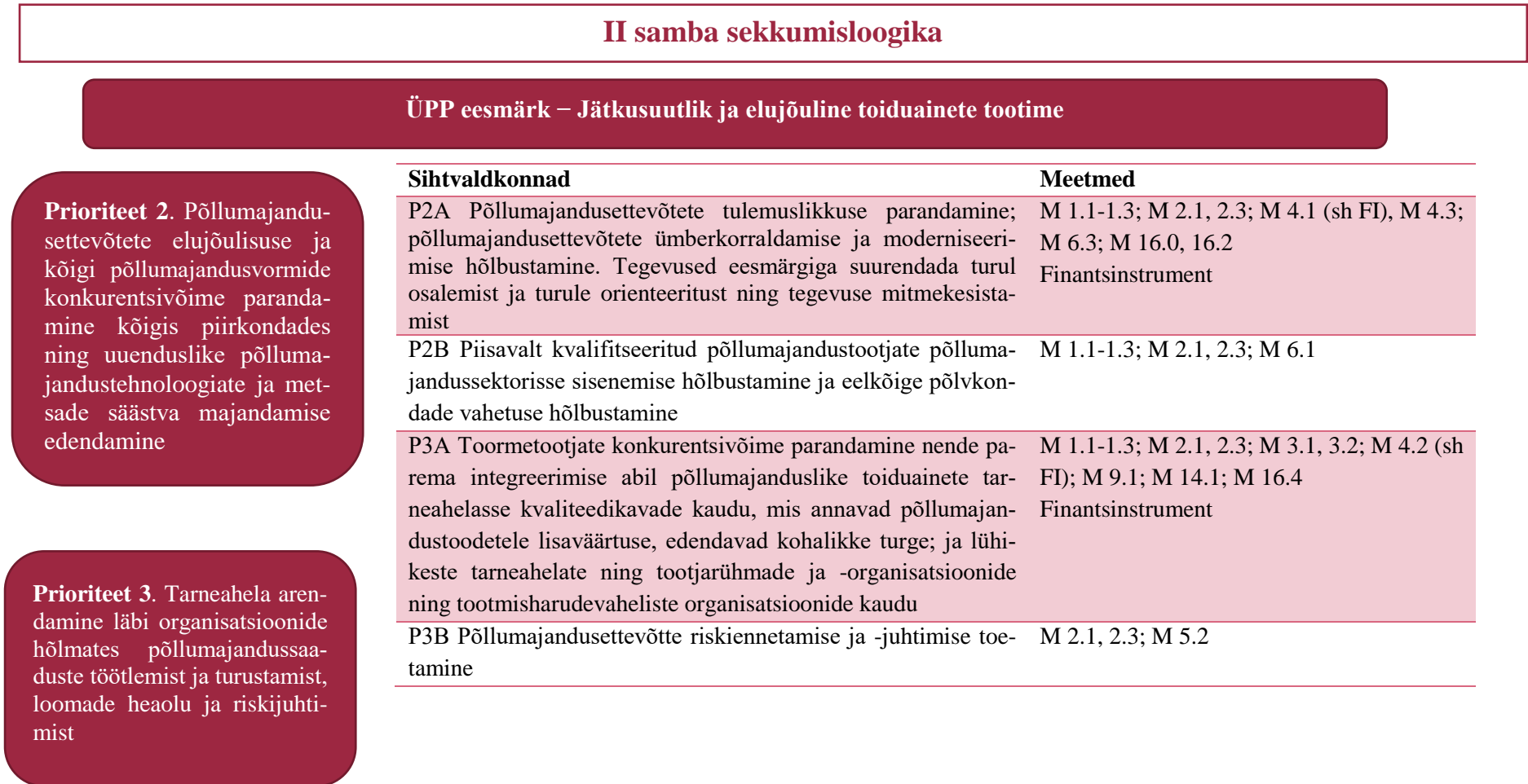
⁶ Chapter 1.1. Guidelines. Assessment of RDP results: How to prepare for reporting on evaluation in 2017.

⁷ Hindamise käigus peaks hindaja koostöös tellijaga otsustama, milliste meetmete lõikes arvestatakse lõpetamata projekte. Metoodika koostamise ajal ei loodud ülevaadet lõpetatud projektidest, mistõttu sellest võib olla tingitud analüüsi mahu muutus või meetodi valiku muutus edasise hindamistöö käigus.

Hindamise käigus viiakse läbi ka eesmärkindikaatorite (*target indicators*) sihtväärtuste valideerimine, mis seati MAK 2014–2020 väljatöötamise käigus. Hindamisel vastatakse sihtvaldkonna ja MAK 2014–2020 teiste aspektidega seonduvatele (nn horisontaalsetele) hindamisküsimustele, millest viimast käesolev metoodika ei kajasta.

Sekkumis- ja hindamisloogika lähtub ÜPP põhieesmärkidest. Sealjuures on oluline arvestada, et nii ÜPP I kui II sammud mõlemad panustavad ÜPP üldeesmärkidesse. Käesoleva metoodika puhul on siiski oluline, et hindamisel võetaks aluseks II samba eesmärgid. Sekkumisloogika kohaselt tuleb jälgida II samba hindamismetoodika raames järgnevat põhiskeemi (joonis 1).

Joonis 1. II samba sekkumisloogika prioriteetide lõikes perioodil 2014–2020

ÜPP eesmärk – Maapiirkondade territoriaalse tasakaalu ja mitmekesisuse säilitamine

Prioriteet 6 Sotsiaalse kaasamise, vaesuse vähendamise ja maapiirkondade majandusliku arengu edendamine

Sihtvaldkonnad

Meetmed

P6A Tegevusvalade mitmekesistamise, väikeettevõtete loomise ja arendamise ning töökohtade loomise hõlbustamine	M 2.1, 2.3; M 4.2 (sh FI); M 6.3; M 6.4 (sh FI); Finantsinstrument
P6B Maapiirkondade kohaliku arengu soodustamine	M 19.1-19.4

ÜPP horisontaalne eesmärk – Teadmussiirde ja innovatsiooni parandamine põllumajanduses, metsanduses ning maapiirkondades

Prioriteet 1 Teadmussiirde ja innovatsiooni parandamine põllumajanduses, metsanduses ning maapiirkondades

Sihtvaldkonnad

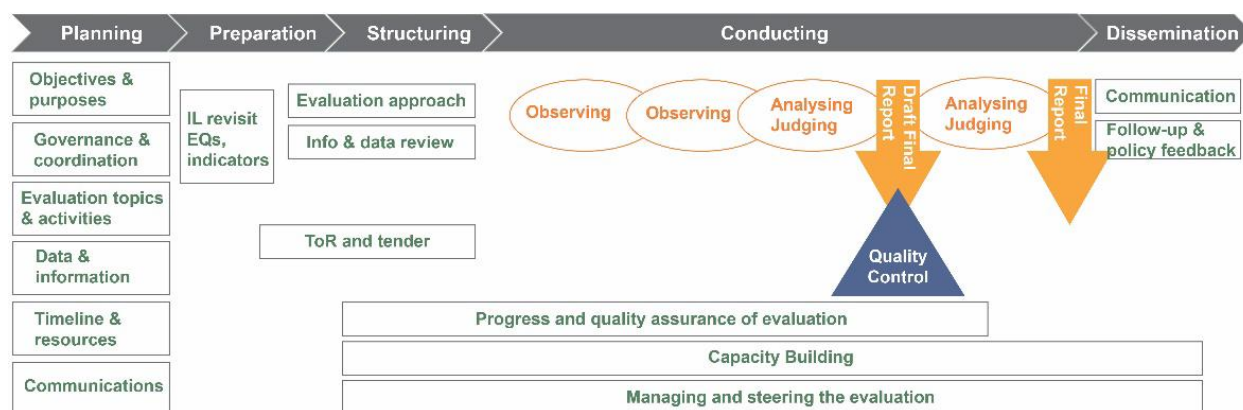
Meetmed

P1A Innovatsiooni ja koostöö toetamine ning teadmistebaasi arendamine maapiirkondades	Valitud meetmed horisontaalselt
P1B Põllumajanduse, toidu tootmise ja metsanduse ning teadusuuringute ja innovatsiooni vaheliste sidemete tugevdamine, sealhulgas paranenud keskkonnajuhtimise ja keskkonnategevuse tulemuslikkuse eesmärgil	Valitud meetmed horisontaalselt
P1C Elukestva ja kutsealase õppe parandamine põllumajandus- ja metsandussektoris	Valitud meetmed horisontaalselt

Sekkumisloogikal põhinev hindamine loob aluse, et mõõdetakse üksnes selliseid indikaatoreid, millel on olemas oluline seos sihtvaldkonna kaudu prioriteedi ja maaelu arengu programmiga. Metoodiliselt on võimalik koostada mõjuahelate seosed, kus on olemas kõik sisendid ja mõõtmiseks kasutatavad väljundid. Käesolevas metoodikas katab ahelad hindamisküsimuse- ja sihtvaldkonnapõhine lähenemine hindamisele.

Hindamist on soovitatav läbi viia erinevate etappidena, mida kirjeldab ELi ühises hindamisraamistikus väljapakutud alljärgnev skeem (joonis 2).

Joonis 2. Hindmistegevuse etapid ja tegevused

Allikas: *European Evaluation Helpdesk for Rural Development, 2015*⁸

Käesolev metoodika on koostatud hindamise ettevalmistamise ja struktureerimise etapi käigus, mis tähendab seda, et ettevalmistavad tegevused MAK 2014–2020 prioriteetide 1, 2, 3 ja 6 hindamiseks on valdavalt teostatud. Oluline on siiski märkida, et vajadusel peab hindaja sõltumata käesolevast metoodikast tegema järgmisi tegevusi:

- süvendatult sekkumisloogika jälgimine ja andmete kogumisel vajalike täpsustuste kasutuslevõtmise;
- hindamise struktuuri vajalike muutuste sisseviimine, mis võib olla põhjustatud valitava hindamise meetodi ja lõppandmestiku omavahelisest sobimatusest või valitud meetodi mittetundmisest;
- meetmete rakendamise aktiivsusest ja lõpetatud projektide mahust tulenevalt.

Andmekogumise puhul tuleb arvestada, et hindamissüsteemi panustavad seire tegevusega mitmed asutused, tagades seireandmete olemasolu ehk indikaatoritele vastava andmestiku. MAK 2014–2020 seireandmete kogumisega tegelevad Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet (edaspidi PRIA), Sihtasutus Erametsakeskus (edaspidi SA EMK), PMK ja Maamajanduse Infokeskus (edaspidi MMIK).

PRIA kogub ja salvestab seireandmeid elektroonilisse infosüsteemi, mis tulevad peamiselt MAK 2014–2020 meetmete toetuse ja väljamakse taotlustelt. PRIA infosüsteemis sisalduvad väljund- ja ka osad tulemus- ning eesmärkindikaatorid. Käesolevas metoodikas ei struktureeritud SA EMK infosüsteemis MAK 2014–2020 meetme 8 „Investeeringud metsaala arengusse ja metsade elujõulisuse parandamise“ ja alameetme 12.2 „Natura 2000 toetus erametsamaale“ indikaatoritega seo-

⁸ Chapter 3.1. Guidelines. Assessment of RDP results: How to prepare for reporting on evaluation in 2017.

tud andmete kogumist, kuna märgitud meetmed on programmeeritud prioriteedi 4 ja 5 sihtvaldkondades. Samuti ei ole struktureeritud MMiKi poolt seireandmete kogumist riikliku maaeluvõrgustiku tegevuse kohta.

Kokkuvõtteks on sekkumisloogikat järgiv hindamine vajalik ning omakorda on hindamine planeeritud MAK 2014–2020 hindamiskava alusel. Hindamiskava on tegevuste plaan, mida rakendatakse selleks, et tagada MAK 2014–2020 alusel antavate toetuste, sh kogu arengukava, väljundite, tulemuste ja mõjude piisav ning asjakohane jälgimine. Hindamisel kasutatakse seire käigus kogutud andmeid ja vajadusel kogutakse täiendavalt sekundaarandmeid. Seiresüsteemist ja selles osalevatest asutustest annab ülevaate MAK 2014–2020 peatükk 15.2. Hindamiskava peatükk kirjeldab läbi seitsme alapunkti, kuidas on üles ehitatud MAK 2014–2020 hindamissüsteem, mis peab tagama eelnevalt nimetatud hindamise eesmärkide saavutamise.

1.3. MAK 2014–2020 kohta 2017. aastal esitatava seirearuande sisu

Liikmesriik peab esitama igal aastal eelmise aasta kohta seirearuande. Aastal 2017 tuleb esitada MAK 2014–2020 iga-aastane seirearuanne 2016. aasta kohta, kuid mis täiendavalt sisaldab ka hindamistulemusi perioodil 2014–2016. MAK 2014–2020 hindamistulemuste (vastused ühiste hindamisküsimustele ja väärtused täiendavatele indikaatoritele) leidmiseks ja esitamiseks kasutatakse EK poolt etteantud vastavat vormi (*AIR SFC template*. Näide Lisa 1, ühine hindamisküsimus nr 1). EK hindamisjuhendites eeldatakse MAK 2014–2020 saavutuste kvantifitseerimist läbi ühiste indikaatorite (*common indicators*) ja hindamisküsimustele vastuste andmise. Selle tõttu on nn SFC vorm hindamisküsimuste põhine, mistõttu on käesoleva meetoodika aluseks hindamisküsimused. SFC vorm eeldab kvantitatiivsete andmete olemasolu, mis võivad olla eelnevalt kogutud ja mida hindaja saab kasutada. Hindaja viib läbi vajaliku analüüsi MAK 2014–2020 saavutuste peegeldamiseks. Lisaks võib hindaja koguda täiendavaid andmeid ja püstitada siseriiklike indikaatoreid parimaks võimalikuks MAK 2014–2020 saavutuste kajastamiseks.

SFC vorm, millel tuleb vastata igale ühisele hindamisküsimusele, on piiratud tähemärkide arvuga, mistõttu tuleb lähtuda põhimõttest, et sellel kajastatakse kõige olulisemaid hindamistulemusi ja leidusid. Siinjuures on oluline mõista hindamise kontseptsiooni nõutud hindamistulemuste tähenduses, mis on esitatud eelnevas peatükis. Tulenevalt SFC vormist ja tähemärkide arvu piirangust on ühtlasi vajalik leida asjakohane kirjalik väljendusviis, mis annaks parimal võimalikul viisil edasi MAK 2014–2020 hindamistulemused. Üheks võimaluseks on, et hindaja koostab pikema analüüsi iga valitud indikaatori kohta ja arvestab, et üksnes olulised leiud esitatakse SFC vormil. Seega on soovitatav tellijale esitada hindamise tulemused ja analüüs kahe eraldi dokumendina.

Hindaja põhiülesanne on välja tuua MAK 2014–2020 rakendamise tulemuslikkus ning selleks täita järgmised väljad SFC vormil:

1. **Ühise kohustusliku hindamisküsimuse nr ja pealkiri;**
2. **Nimekiri meetmetest, mis panustavad vastavasse sihtvaldkonda, millega on seotud vastav ühine hindamisküsimus, nt FA 1B (*List of measures contributing to the FA 1B*). [Maksimaalselt 1,000 tähemärki = ligikaudu ¼ lehte – kohustuslik];**

3. **Seosed hindamiskriteeriumite (*judgment criteria*) ning ühiste ja täiendavate indikaatorite vahel, mida kasutatakse ühisele hindamisküsimusele vastamiseks (*Links between judgment criteria and indicators used to answer the evaluation question*) [kohustuslik, max. 255 tähemärki kriteeriumi ja indikaatori kohta];**
4. **Millist metoodikat (kvantitatiivsed ja kvalitatiivsed hindamismeetodid) ja miks kasutati maaelu arengu prioriteetide tulemuste hindamisel. Kirjeldada lühidalt valitud hindamismeetodeid ja seda, millised olid nende valitud hindamismeetodite väljakutsed ja kuidas need ületati (*Description of the quantitative and qualitative methods applied to assess the result indicators, including the explanation of why the method was used, description of the steps and highlighting the challenges of using the method and solutions to overcome them*) [max. 7000 tähemärki = ligikaudu 2 lehte, kohustuslik];**
5. **Indikaatorite kvantitatiivsed väärtused, mis on leitud kvantitatiivse analüüsi tulemusel ja mida kasutatakse vastavale ühisele hindamisküsimusele vastamisel ning andmeallikad (*Quantitative findings for the values of all indicators as the outcome of quantitative analysis, used in answering the evaluation questions and data sources*) [kohustuslik tabel];**
6. **Millised olid andmelüngad ja probleemid seoses hindamistulemuste usaldusväärsuse ja valiidsusega, mis tuli lahendada vastavale ühisele hindamisküsimusele vastamisel (*Problems encountered influencing the validity and reliability of evaluation findings includes the explanation of problems which evaluators have faced during the assessment*) [max. 1,750 tähemärki = ligikaudu ½ lehte];**
7. **Vastus ühisele hindamisküsimusele (*Answer to evaluation question*) [max. 10,500 tähemärki = ligikaudu 3 lehte – kohustuslik];**
8. **Kokkuvõtte, järeldused ja soovitused, mis põhinevad kvalitatiivse ja kvantitatiivse hindamise leidudel. (*Conclusions and recommendations*) [max. 1000 tähemärki iga järelduse ja iga soovituse kohta].**

2. Prioriteetide 1, 2, 3 ja 6 hindamisküsimused

ELi ühises hindamisraamistikus on maaelu arengu poliitika prioriteetidega seotud sihtvaldkondade kohta kehtestatud ühised hindamisküsimused (komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 808/2014 Lisas 5) kõikidele liikmesriikidele, millele tuleb vastata 2017. ja 2019. aastal EKle esitatavas iga-aastases seirearuandes, mis käsitleb laiemalt ka hindamistulemusi. Hindamisküsimused aitavad mõtestada maaelu arengu programmide 2014–2020, sh MAK 2014–2020, sekkumise tulemuslikkust, tõhusust, mõju ja asjakohasust. Sihtvaldkondadega on seotud kokku 18 hindamisküsimust. Võttes arvesse 1., 2., 3. ja 6. prioriteedi ühiseid hindamisküsimusi, siis neid on kokku 10, kuid MAK 2014–2020 programmeeritud sihtvaldkondade sekkumisloogika kohaselt on vajalik vastata kaheksale küsimusele. Käesolevas metoodikas keskendutakse nimetatud prioriteetidega seotud hindamisküsimuste metoodilistele alustele.

Täiendavalt on MAK 2014–2020 teiste aspektidega seotud (prioriteetide ja sihtvaldkondade sünergiad, tehnilise abi toetus, riiklik maaeluvõrgustik) kokku 3 hindamisküsimust (EL hindamisküsimused 19, 20 ja 21), mille vastamist metoodikas ei kajastata. 2017. aastal esitatavas aruandes on hindaja poolt vajalik tagada ka nendele küsimustele sünteesitud vastused. Lisaks on ELi taseme prioriteetidega (nt tööhõive, kliimamuutus, elurikkus) seotud 9 hindamisküsimust. Käesolevas metoodikas ei käsitleta ELi horisontaalsete eesmärkidega otseselt seotud hindamisküsimuste vastuste sünteesi, kuna nende vastamise kohustus tuleb 2019. aastal.

Käesolevas metoodikas tuuakse välja hindamise alused alljärgnevale hindamisküsimustele (tabel 1).

Tabel 1. Prioriteetide 1, 2, 3 ja 6 hindamisküsimused sihtvaldkondade lõikes

Prioriteet	Sihtvaldkond	Hindamisküsimus sihtvaldkondade hindamiseks
P1	1A	Kuidas on maaelu arengu programm toetanud innovatsiooni ja koostöö edendamist ning teadmistaasisarendamist maapiirkondades?
	1B	Kuidas on maaelu arengu programm toetanud põllumajanduse, toidu tootmise ja metsanduse ning teadusuuringute ja innovatsiooni vaheliste sidemete tugevdamist, sealhulgas seoses parema keskkonnajuhtimise ja tulemuslikuma keskkonnategevusega?
	1C	Kuidas on maaelu arengu programm toetanud elukestvat ja kutseõpet põllumajandus- ja metsandussektoris?
P2	2A	Kuidas on maaelu arengu programm toetanud põllumajanduslike majapidamiste majandustegevuse tulemuslikumaks muutmist ning nende ümberkorraldamist ja ajakohastamist, eelkõige eesmärgiga suurendada turul osalemist ja turule orienteeritust ning põllumajandusliku tegevuse mitmekesistamist?
	2B	Kuidas on maaelu arengu programm toetanud piisavalt kvalifitseeritud põllumajandustootjate põllumajandussektorisse sisenemist ja eelkõige põlvkondadevahetust?
P3	3A	Kuidas on maaelu arengu programm toetanud toormetootjate konkurentsivõime parandamist nende parema integreerimise abil põllumajanduslike toiduainete tarneahelasse põllumajandustoodetele lisandväärtust andvate kvaliteedikavade, kohalike turgude edendamise ja lühikeste tarneahelate, tootjarühmade ja tootmisharudevaheliste organisatsioonide kaudu?
	3B	Kuidas on maaelu arengu programm toetanud põllumajanduslike majapidamiste riskiennetamist ja -juhtimist?

P6	6A	Kuidas on maaelu arengu programm toetanud tegevusvalade mitmekesistamist, väikeettevõtete loomist ja arendamist ning töökohtade loomist?
	6B	Kuidas on maaelu arengu programm toetanud maapiirkondade arengut?

Lisaks on vajalik, et hindaja lisab hindamisküsimustele hinnangu järgmistes küsimustes:

a) meeste ja naiste võrdõiguslikkuse edendamine ja mittediskrimineerimine (määruse (EL) nr 1303/2013 artikkel 7)

Hinnatakse võetud meetmeid, millega tagatakse, et kogu programmide ettevalmistamise ja elluviimise ajal võetakse arvesse ja toetatakse meeste ja naiste võrdõiguslikkust ning sooküsimuste loomimist, samuti seoses programmide seire, aruandluse ja hindamisega;

b) säästev areng (määruse (EL) nr 1303/2013 artikkel 8)

Hinnatakse võetud meetmeid, millega tagatakse, et Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi (EAFRD) eesmärgid ja rakendamine on kooskõlas säästva arengu põhimõttega ning liidu eesmärgiga paremini säilitada keskkonda, tõhustada keskkonnakaitset ja parandada keskkonna kvaliteeti, nagu on sätestatud aluslepingu artiklis 11 ja artikli 91 lõikes 1, võttes sealjuures arvesse saastajamaksab-põhimõtet.

Lisaks tuleb anda teavet kliimamuutuse eesmärgi saavutamiseks antavate toetuste kohta (kliimamuutuste jälgimine);

c) määruse (EL) nr 1303/2013 artiklis 5 osutatud partnerite roll programmi rakendamisel

Hinnatakse võetud meetmeid, millega tagatakse, et määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 5 lõikes 1 osutatud partnerid on kaasatud eduaruannete koostamisse ja programmide rakendamisse, sealhulgas osaledes programmide seire komiteedes vastavalt kõnealuse määruse artiklile 48 ja riikliku maaeluvõrgustiku tegevuses.

Hindamisküsimuste põhiselt on oluline kategoriseerida sekkumisloogika alusel nii hindamiskriteeriumid (*Judgement criteria*) kui indikaatorid, kuna selline meetod aitab paremini mõista sekkumisloogika sisu ning hiljem sünteesida koondtulemusi. Hindamiselementide kasutamine sekkumisloogika järgimise alusel on kirjeldatud EK juhendis⁹ ja ka järgnevas peatükis 3.

Hindamisküsimuste kaudu antakse hinnang ühtlasi ELi maaelu arengu poliitika prioriteetidele ja eesmärkide täitmisele, mis on järgmised:

- **Prioriteedi 1 eesmärk:** toimiv tootja, töötaja, nõustaja ja teadlase vaheline koostöö, ajakohane teadus- ja arendustegevus ning teadmussiire;
- **Prioriteedi 2 eesmärk:** elujõulisele ja jätkusuutlikule toidutootmisele suunatud põllumajandussektor on konkurentsivõimeline, ressursitõhus ja jätkusuutliku vanuselise struktuuriga;
- **Prioriteedi 3 eesmärk:** põllumajandussaaduste tootmise ja töötlemisega tegelevad ettevõtjad omavad turujõudu ning nende vahel toimub koostöö põllumajandussaaduste tootmisel, töötlemisel ja turustamisel;

⁹ Chapter 5.2.1. *Guidelines. Assessment of RDP results: How to prepare for reporting on evaluation in 2017.*

- **Prioriteedi 4 eesmärk:** põllumajandusmaa kasutamine on keskkonnasõbralik ja piirkondlike eripärasid arvestav, tagatud on elurikkuse, traditsiooniliste maastike ja kõrge loodusväärtusega põllumajanduse ja metsanduse säilimine;
- **Prioriteedi 5 eesmärk:** põllumajanduses ja toiduainetööstuses on tehtud investeeringuid energiasäästu ja -tõhususse, kasvuhoonegaaside ja ammoniaagi heitkoguseid on vähendatud ning põllumajanduses ja metsanduses on edendatud CO₂ säilitamist ja sidumist;
- **Prioriteedi 6 eesmärk:** maamajandus ja maapiirkonna elukeskkond on mitmekesised, pakuvad alternatiivseid tööhõivevõimalusi põllumajandusest vabanevale tööjõule ning tuginevad kohalikul ressursil ja potentsiaalil põhinevatele lahendustele.

Juhime tähelepanu, et seoses prioriteet 5 eesmärgiga on olulises mahus prioriteet 2 ja 3 alt programmeeritud meetmetel otsene või teisene sekkumine energiasäästu, mida käesolev meetodika ei kajasta. Samuti ei kajasta meetodika metsandusmeetmete hindamist, mis on programmeeritud prioriteet 5 raames ja millel on teisene sekkumine teistesse prioriteetidesse. Antud käsitlus on tingitud prioriteetide põhisest meetodika koostamisest, kuigi sekkumisloogika põhine lähenemine baseerub sihtvaldkondadel. Hindajal on vajalik leida terviklik käsitlus ning hõlmata kõik sihtvaldkondadesse kuuluvad meetmed vastamaks ühistelem hindamisküsimustele.

3. Metoodiline lähenemine

Hindamise põhiline metoodiline lähenemine baseerub hindamisküsimustele vastuste leidmises, milleks kasutatakse nii kvantitatiivselt kui ka kvalitatiivselt leitud tulemusi. Hindamisküsimusele vastuse saamiseks kasutatakse hindamiskriteeriume ehk alaküsimusi ja neile sobivaid indikaatoreid. EK poolt kirjeldatud seosed hindamise elementide vahel on kirjeldatud alljärgneval joonisel 3.

Joonis 3. Hindamisküsimuse, hindamiskriteeriumi ja indikaatorite seos

Allikas: *European Evaluation Network for rural development 2007–2013*¹⁰

Indikaatorite valikul ja kasutamisel on oluline hinnata horisontaalset ja vertikaalset terviklikkust hindamisküsimuste lõikes (*Consistency*). Horisontaalse lähenemise all tuleks hindamise struktureerimisel lähtuda järgmistest küsimustest:

- Kui ulatuslikult katavad EK poolt kehtestatud ühised hindamisküsimused MAK 2014–2020 saavutuste ja tulemuslikkuse hindamise?
- Millises ulatuses kogutakse indikaatoritega tõendusmaterjale, et vastata ühistele hindamisküsimustele?
- Millised programmispetsiifilised (siseriiklikud) indikaatorid on vajalik välja töötada ja kasutada hindamisel, et tagada hindamise terviklikkus?
- Millist täiendavat informatsiooni on vajalik koguda, et koostada sobivaid programmispetsiifilisi indikaatoreid?

Käesolevas metoodikas on lähenetud horisontaalse terviklikkuse saavutamise vajadusest, kuid jäädakse siiski minimaalse indikaatorite hulga tasemele, kuna arvestatakse 2017. aastal esitatavate hindamistulemuste leidmise väga lühiajalise perioodiga ning eeltingimusega, et eelnevaid hindamistõid, nagu seda oli tehtud MAK 2007–2013 perioodil püsihindamise käigus, ei ole veel läbi viidud.

Andmed 2017. aasta aruande koostamisel kogutakse perioodil 2014–2016 lõpetatud projektide kohta (välja makstud projektid). Juhul kui sihtvaldkonda panustavate meetmete lõikes ei ole piisavalt lõpetatud projekte, siis võetakse aluseks teostamisel olevad projektid ehk osaliselt välja makstud projektid.

Seoses hindamiskriteeriumitega on oluline jälgida kvantitatiivsete indikaatorite olemasolu, mis jagunevad viide gruppi järgmiselt:

¹⁰ Chapter 5.1.1. *Guidelines. Assessment of RDP results: How to prepare for reporting on evaluation in 2017.*

- **Ühised väljundindikaatorid** (*O – Output indicators*) – otseselt sekkumiste poolt elluviidud tegevused, mis annavad otsest teavet meetme rakendamise kohta (nt investeringu maksumus, ehitatud m² ja edenemise tase);
- **Ühised tulemusindikaatorid** (*R – Result indicators / T – Target indicators*) – otsese ja vahetu sekkumise mõju (nt kulu väheneb, tulu suureneb);
- **Ühised eesmärkindikaatorid** (*T – Target indicators*; üldjuhul MAKis seatud väljundindikaatorite alusel) – seavad eeldatava saavutamise taseme sihtvaldkonnas;
- **Ühised kontekstindikaatorid** (*C – Context indicators*) – sekkumise mõju taustatrendid ja makromajandusliku muutuse kirjeldus (nt töötuse määr, veekvaliteet, SKP elaniku kohta);
- **Täiendavad ja kvalitatiivsed indikaatorid** (*A – Additional indicators*) – tegemist on siseriiklike indikaatoritega, mis on vajalikud sihtvaldkonna eesmärkide hindamisel (nt innovaatiliste projektide osatähtsus (%) maaelu arengu programmiga toetatud kõikide projektide hulgast).

Indikaatorite loetelu on esitatud Lisas 3.

Mõjuindikaatoreid (*I – Impact indicators*) ei ole 2017. aasta aruande hindamisel EK poolt juhendites välja toodud. Hindamise läbiviimisel ei ole vajalik ka tuletada mõjuindikaatoreid, kuna tegemist on lihtsustatud MAKi saavutuste hindamisega perioodil 2014–2016.

Kuigi suur osa indikaatoreid on EK liikmesriikidele ühiste näitajatena välja pakkunud, siis MAK 2014–2020 eripärasid arvestades, võib antud hindamise käigus tekkida vajadus välja töötada täiendavaid indikaatoreid. Täiendavate indikaatorite leidmisel jälgitakse järgmiseid põhimõtteid:

Asjakohasus – indikaator on väga hästi seotud eesmärgi mõõtmisega. Indikaator on asjakohase liigitusega ja selgelt liigitatav;

Aktsepteeritavus – indikaator on seotud huvigruppide jaoks sisukas;

Usaldusväärsus – indikaatori väärtuse arvutamiseks on olemas kvaliteetsed andmed. Indikaatori väärtust on võimalik arvutada erinevatel ajahetkedel ja erinevatel osapooltel on võimalik arvutusi korrata. Indikaatorile on võimalik tagada andmete triangulatsioon, nt andmebaas vs küsitlusuuring;

Lihtsus – indikaatorit on lihtne jälgida ja see on lihtsasti leitav. Indikaatori arvutamise aluseks olevad andmed on lihtsad nii mikro- kui ka makrotasandil;

Robustsus – indikaatoriga ei ole võimalik manipuleerida. Indikaatorit on võimalik agregeerida teiste meetmete või tegevusalade tasandil.

Metoodika koostamisel lähtuti 2017. aastal EKle esitatavate hindamistulemuste struktuurist (SFC vorm) ja võimalusest arendada MAK 2014–2020 hindamissüsteemi. Meetodite valikul tähendab see seda, et 2017. aasta hindamistulemuste jaoks hindaja koostatud analüüsid moodustavad esmase hinnangu, mille muutust on võimalik ka edaspidi jälgida (nt MAPP meetodi kasutamisel).

Käesoleva metoodika koostamisel on eeldatud, et sõltuvalt indikaatorist kasutatakse hindamise läbiviimisel alljärgnevat statistilise analüüsi meetodeid, mille detailsem (nt analüüsivõtted) või muudetud kasutamine jääb hindaja valida. Siinjuures on arvestatud olukorraga, kus aeg hindamiseks on limiteeritud ning keerukamate teooriate või mudelite alusel hindamist ei ole võimalik teostada (arvestades MAK 2014–2020 kestvust, siis puudub ka otstarve).

- **Ühiste väljundindikaatorite analüüs** – kuna tegemist on toetuse saajate või kasusaajate väljundi kirjeldamisega, siis kasutatakse aritmeetilist keskmist ja asendikeskmise jaotust (mediaan, kvartiilid). Viimase puhul kasutatakse tulemuste esitamiseks korrektseid karp-vurr diagramme, mis võimaldavad tulemusi optimaaselt esitada. Asendikeskmiste kasutamine annab võimaluse hinnata erineva suurusega ettevõtjate tasakaalustatust ja omavahel võrreldavate näitajate muutusi ehk arengut. Põhilised tulemused esitatakse rist- ja sagedustabelitena ning tulp- ja joondiagrammidena, samuti histogrammidena. Oluline on välja tuua tegevusalade ja isikutevahelised hajuvust iseloomustavad arvkarakteristikud (ulatus, standardhälve). Edaspidi märgitakse meetod kui **kirjeldav statistika**.
- **Ühiste tulemus- ja eesmärkindikaatorite analüüs** – kasutatakse kombineeritult kirjeldava statistika meetoditega järgmisi kvantitatiivseid analüüsi meetodeid:
  - **Enne-pärast** (*before-after*)¹¹ – kasusaajate puhul analüüsitava indikaatori väärtus enne-pärast toetuse kasutamise võrdluses, sh aasta keskmise muutuse esitamist (mikrotasandi analüüs);
  - **Meetmega-meetmeta** (*with-without*)¹¹ – kvantitatiivne ja eelkõige mikrotasandi meetod, mis on kombineeritud enne-pärast arvutusloogikaga. Nt indikaatori väärtus meetmes osalenutel (toetuse saajatel) miinus indikaatoriväärtus meetmes mitteosalenutel (kontrollgrupp). Juhul kui tehe on positiivne, siis on toetuse saajad olnud edukamad, kuid samal ajal näitab selline lahendus liialt lihtsustatud hindamise taset. Võrreldava kontrollgrupi koostamisel ei ole kasutatud keerukaid meetodeid (nt *PSM*), mis tähendab väiksemat usaldusväärsust ja ei ole aktsepteeritav netomõju esitamisel. Kontrollgrupp võib olla ka näiteks kogu ülejäänud sektoris olevad ettevõtjad, kes ei ole toetust saanud;
  - **Võrdlus sektoriga** – kasusaajate puhul indikaatori väärtuse muutuse erinevus võrreldes sektori vastava indikaatori muutusega (mikro- ja makrotasand). Meetod hõlmab enne-pärast meetodi kasutamist ja meetodit on võimalik kasutada ka kontekstindikaatorite analüüsimisel. Kontekstindikaatorite tasandil indikaatori väärtus arvutatakse ühe ettevõtte kohta. Esitatakse aastate võrdluses, nt maapiirkonna või sektori ühe ettevõtja kohta arvestatud näitaja keskmisega. Samuti võib indikaatorite väärtusi võrrelda teiste tegevusalade ettevõtetega ja toetuse saajate vastavate andmetega, mis loob taustavõrdluse piirkonna või valdkondlike erisuste osas;
  - **Sisend-väljund** (*IO*)¹¹ – tegevusala või sektori indikaatorite muutus, samuti regionaalasel tasandil (maakonnad, tegevusgruppide piirkonnad). Makrotasandi suhtarvu meetod, millega saab mõõta väljundindikaatori (nt toetuse summa) kaudu investeeringute mahtu piirkonna või sektori sisendväärtuse kohta (hõlmab ühtlasi tõhususe analüüsi *CEA*). Võimalik on kasutada ka makrotasandi efektiivsuse analüüsi: väljundindikaatori väärtus või selle muutus sisendnäitaja (eelarve, toetuse summa) väärtuse kohta või väljundindikaatori väärtus miinus sisendnäitaja väärtus (*CBA*, *QCBA*);
  - **Kvaasi-eksperimentaalne meetod, kontrafaktiline analüüs** – selle meetodi puhul toimub osalus- ja võrdlusgrupi tulemuste võrdlemine, kasutades sobitamise tehnikat

---

¹¹ Meetodit on võimalik kasutada ükskõik milliste väljund-sisend indikaatorite (näitajate) kvantitatiivseks hindamiseks, mistõttu jääb hindajal täielik valikuvabadus meetodi kasutamisel.

(PSM-meetodit, *propensity score matching*). Seejärel viiakse läbi osalus- ja võrdlusgrupi näitajate muutuste hindamine (*DiD, difference in differences* ehk erinevuste erinevuse arvutamine).

- **Ühiste kontekstindikaatorite analüüs** – kasutatakse kirjeldavat statistikat, et välja tuua muutusi. Kasutatakse ka kombineeritult meetodiga **võrdlus sektoriga**.
- **Täiendavate indikaatorite analüüs** – kasutatakse kombineeritult kirjeldava statistika ja kvantitatiivse analüüsi meetodit.
- **Täiendavate kvalitatiivsete indikaatorite analüüs** – süvaintervjuu, fookusgrupi ja MAPP meetodil kogutud andmete analüüsil kasutatakse järgmisi meetodeid:
  - **Interpreteerimismeetod (võrdlemine, mitmesugused analüüsi tehnikad, süntees, üldistamine vms)** – selle abil mõtestatakse lahti kogutud kvalitatiivne materjal ja mille abil formuleeritakse järeldused;
  - **Kvalitatiivset sisuanalüüs** – põhineb objekti iseloomustava materjali liigendamisel (klassifitseerimisel) sisuliste kriteeriumite alusel ning tulemuste sõnalisel tõlgendamisel;
  - **MAPP** ehk osalusmeetod programmide ja projektide hindamisel – meetodi olemus seisneb mikrotasandil fookusgruppide või intervjueritavate hinnangute muutuse esitamises. Meetod nõuab järjepidevat ja ühilduvat intervjuude kava, mille tulemuste muutust ajas analüüsitakse. Sobib väga hästi kasutamiseks selliste hindamisküsimuste puhul, millele ei ole leitud kvantitatiivseid indikaatoreid (MAK 2014–2020 puhul on selleks näiteks prioriteedi 1 hindamisküsimused). Sobib samuti andmete triangulatsiooni loomiseks kvantitatiivsete indikaatoritega¹².

Kvalitatiivsete meetoditega rakendatakse omakorda andmete triangulatsioonil põhinev hinnangute esitamine, mis lisab uuringu tulemustele valiidsust ja usaldusväarsust. Lisaks suurendab tulemuste üldistamise astet ning lisab uuringule detailsust ja tasakaalustatust.

Soovitav on hindamisel jälgida, kuidas mõjutavad maaelu arengu poliitika teised instrumendid (nt keskkonnakaitselised piirangud, loomade heaolunõuded, piirangud tegevusalades, finantsinstrumendid jne) MAK 2014–2020 saavutustasemeid. Sh on soovitav välja tuua programmi kättesaadavuse mehhanismide analüüs.

Eraldi vajab märkimist prioriteet 1 (teadmussiirde ja innovatsiooni parandamine põllumajanduses, metsanduses ning maapiirkondades) hindamine. Prioriteet 1 on horisontaalne prioriteet, mille alt eraldi meetmeid ei programmeeritud. Kõik teadmussiirde- ja innovatsioonilased meetmed on programmeeritud teiste prioriteetide sihtvaldkondade alt, st kõik teadmussiirde- ja innovatsioon-

---

¹² Description and Examples of MAPP. Method for Impact Assessment of Programmes and Projects. June 2010. (<http://www.seachangeop.org/sites/default/files/documents/2010%2006%20Description%20and%20Examples%20of%20MAPP.pdf>)

nialased meetmed kajastuvad teistes prioriteetides otsese sekkumisena. Seetõttu käsitletakse nime-
tatud meetmeid prioriteedi 1 hindamisel horisontaalse sekkumisena, kasutades selleks eelpool kir-
jeldatud indikaatoreid ja andmete analüüsi meetodeid.

Samuti on tähtis teisese sekkumise (*Secondary contributions*) olemasolu (mõju) hindamine ja sel-
lest tingitud tulemused. PRIA andmebaasis on vastavalt MAK ptk 11 Indikaatorkava tabel 11.3
alusel fikseeritud iga individuaalse projekti lõikes peamine sihtvaldkond ja teisene mõju mõnda
teise sihtvaldkonda. PRIA kasutab MAK 2014–2020 kõigi meetmete projektide (tegevuste) kohta
peamiste ja täiendavate sihtvaldkondade määramisel detailsemat juhendit, mis on esitatud Lisas 2.

Samal ajal on EK juhendis¹³ iga hindamisküsimuse raames märgitud näitena peamise ja teisese
sekkumise meetmete loogika (nimekiri meetmete panusest sihtvaldkonna all). Hindamisjuhendis
esitatud nimekirjad teisese sekkumise osas on märkimisväärselt laiemad võrreldes MAK
2014–2020 programmeeritud ja PRIAs rakendatud loogikaga. Juhendi koostaja leiab, et hindamise
käigus on soovitatav leida, millised meetmed omavad hindamisjuhendi alusel Eesti kontekstis olu-
lisemaid seoseid ja sünergiat ning selle tõttu teha ettepanekud teisese sekkumise täpsemaks muut-
miseks. Võimalusel viia hindamise käigus läbi projektide analüüs (kui ajaraamistik seda võimal-
dab). Ühtlasi jälgitakse EK hindamisjuhendis esitatud näiteid teisese sekkumise meetmete kohta.
Teisese sekkumise tulemusi on vajalik kasutada hindamisküsimusele nr 19 vastamisel (*Operatio-
nal performance*).

Küsitluste valimi moodustamisel lähtutakse normaaljaotusele vastavast valimi ja vastuste kogu-
mise loogikast. Sellest tulenevalt võetakse usaldusväarsuse tagamiseks analüüsi alla maksimaalne
võimalik arv toetusega seotud isikuid (äriühingud, FIEd, MTÜd jt). Kui üldkogum on analüüsimi-
seks ebaotstarbekalt suur, siis moodustatakse andmetest tõenäosuslik valim (lihtne juhuvalim, süs-
temaatiline valim vm), määrates eelnevalt analüüsitava argumentide varieeruvuse. Valimi ana-
lüüsimisel saadud järeldused saab laiendada üldkogumile. Iga analüüsi juurde määratakse usaldus-
nivoo, mille juures on oluline tagada üle 95% usaldatavus. Usaldusnivoo kontrollimiseks kasuta-
takse suurte ($n > 60$) valimite ja kogumite puhul normaaljaotust. Väikeste ($n < 60$) valimite ja kogu-
mite puhul t-jaotust ehk Studenti jaotust. Kasutatakse usaldusnivoo β väärtust 0,95, millele vastab
jaotusfunktsiooni väärtus 1,96. Arvutuslikult kontrollitakse, kas statistiline olulisus on suurem kui
 $p > 0,05$.

Valimi suuruse määramisel lähtutakse järgmistest kriteeriumitest:

- Vea suurus, piirviga: max 5%
- Usaldusnivoo: min 90%, üldjuhul 95%
- Valimi tulemi tõenäosus (nt 20%, 30% või 50%)

Valimi suuruse kalkulaatori valem: $n = t \times \Delta^2 \times (1-p) \times N / \Delta^2 \times N + t^2 \times (1-p)$

N-üldkogum; t-normaaljaotuse kohane usaldusnivoo; Δ -lubatud piirviga; p- tõenäosus.

Kui valimi suurus on määratud, leitakse kas Exceli juhuslike arvude generaatori abil (*Data Analy-
sis, Random Number Generation*) või mõne muu valimi leidmise meetodiga isikud, keda küsitle-
takse.

---

¹³ *Guidelines Assessment of RDP results: How to prepare for reporting on evaluation in 2017 Annex 11 - Fiches for
answering Common Evaluation Questions for rural development programmes 2014-2020 CEQ 1 - 21*

Andmeallikad

Metoodikas käsitletud indikaatorid on seostatud põhiliste andmeallikatega. Andmeallikad on organisatoorsed, mis tähendab, et neile esitatavate päringute sisust ja täpsusest sõltub vajalike kvaliteetsete andmete kättesaadavus. Juhime tähelepanu, et arusaamatu päringu korral tekib risk saada valed või ebapiisavad andmed või tekib ajaline viivitus, mis takistab või pidurdab edasise hindamistöö käiku. Eeltaval on võimalik koguda indikaatoritel põhinevat andmestikku alljärgnevatest allikatest (tabel 2).

Oluline on jälgida, et PRIA poolt esitatakse Maaluministeeriumile iga-aastase seirearuande koosseisus EK poolt kehtestatud väljund- ja tulemusindikaatorite andmed. Vastav tabelite struktuur on olemas ka Exceli tööriistana. Seetõttu on teada, et PRIA poolt on olemas väljundindikaatorite andmebaas ning eeldatavalt on kvaliteetsed andmed ka kogutud¹⁴. Kuna andmed on agregeeritud sihtvaldkondade põhiselt, siis on võimalik kasutada olemasolevat tabelite süsteemi. Indikatiivselt saab tabeleid kasutada alates 15. märtsist, kuna PRIA poolt toimub aasta alguses seirearuande koostamine ja andmete kontrollimine. Kuna andmed on kõrge üldistamise astmega, siis on paljudel juhtudel soovitatav koostada sektori ja tegevusalade põhine analüüs, mis tähendab sekkumisvaldkonna märkega toetuse saajate algandmestiku kasutamist.

Tabel 2. Andmeallikad asutuste lõikes

Andmebaasid	Kasutatavad andmed
Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Ameti (PRIA) andmebaas (MAIT, MATS ja ARMA)	Koondandmed, väljundindikaatorid EK andmebaasi vormil (tabelid A, B, F) (edaspidi Exceli tööriist); Seire detailandmed vastavalt taotluse ja maksetaotluse vormile; Toetuse saajate ja toetatud tegevuse detailandmed vastavalt määratud ja välja makstud toetustele.
Põllumajandusuuringute Keskuse (PMK) andmebaas	PMK poolt kogutud seire- ja hindamisandmed perioodi 2014–2020 ja samuti perioodi 2007–2013 kohta. Käesoleva metoodika puhul võivad osutada vajalikuks meetmete teisese sekkumise tõttu prioriteetidesse 4 ja 5.
Äriregister	Ettevõtjate (äriühingute) majandusaasta aruannetest kogutavad finantsnäitajad, mille kaudu analüüsitakse tulemuslikkust ja konkurentsivõime muutust. Näiteks käibevara, materiaalne põhivara, bilansimaht, lühi- ja pikaajalised kohustused, müügitulu, ärikasum, omakapital, töötajate arv jms. Andmed on võimalik koguda nii kasusaajate kui kontrollgrupi kohta.
Maksu- ja Tolliamet	Ettevõtjate (FIEde) majandusaasta andmed vastavalt tuludeklaratsiooni vormile E. Kuna isikupõhised andmed on konfidentsiaalsed, siis saadavad andmed on agregeeritud (summeeritud), mis tähendab eelnevalt vajalike gruppide moodustamist.
Statistikaameti andmebaas	Maapiirkonna, sektorite ja MAK 2014–2020 ühiste kontekstindikaatorite andmed.
Põllumajandusliku raamatupidamise andmebaas (FADN)	Põllumajanduslike majapidamiste majandustegevuse andmed tegevusalade lõikes. Juhul kui hindaja kasutab, siis 2017. aasta hindamistulemuste puhul leitakse baasaasta seis (2015. aasta), kuna andmebaas on kalendriaastaga võrreldes kaheaastases ajalisel nihkes.
Küsitlus, süvaintervjuu, fookusgrupp	Struktureeritud küsitlus; kontrafaktiline struktureeritud küsitlus (kontrollgruppide kaasamine).
Eesti Maaülikooli (EMÜ) majandus- ja sotsiaalinstituudi andmebaas	Vajadusel MAK 2007–2013 1., 3. ja 4. telje püsihindamisel kogutud andmed (nt teisese mõju hindamisel).

¹⁴ Ühiste kohustuslike väljundindikaatorite (*outputs*) osas ei pidanud metoodika koostaja vajalikuks teostada andmete kontrolli, kuna vastavad tabelid on kasutuses alates 2015. aastast ning eeldatavasti on probleemid lahendatud.

Metoodilisest aspektist lähtuvalt on oluline, et hindamisküsimuse kokkuvõtte SFC vormil tuuakse välja tulemused ja leiud, sh arvestatades järgmist:

- **Asjakohasust:** kas sekkumine on põhjendatud ehk kas vajadus on jätkuvalt olemas? Algse asjakohasuse kohta annab ülevaate sekkumisloogika mudel hetkeolukorra ülevaate osa. Kui hindamine toimub tunduvalt hiljem võrreldes MAK programmi piirkonna olukorra ülevaate tegemise aega arvestades, siis võiks MAK 2014–2020 mõju hindamise käigus analüüsida, kuidas on olukord muutunud väliste tegurite kaudu, st kas meetmete sekkumine on jätkuvalt põhjendatud.
- **Mõju:** mil määral on sekkumise eesmärgid täidetud? Millised oleksid muutuste vajadused, et oleks võimalik saavutada suuremat mõju? Kui suur osa antud valdkonnas toimunud muutustest on aset leidnud tänu riiklikule sekkumisele ja kui suur on olnud väliskeskkonna mõju? Ehk mis oleks juhtunud, kui riikliku instrumenti poleks kasutatud (lisanduvus)?
- **Tõhusust:** kas eesmärgid on saavutatud ressursse tõhusalt kasutades? Kas samade kuludega oleks võimalik ka suuremat mõju saavutada?

4. Hindamisküsimustele vastamise metoodika

4.1. Prioriteet 1, sihtvaldkondade 1A-1C hindamisküsimused

P1A – Nr 1. Kuidas on maaelu arengu programm toetanud innovatsiooni ja koostöö edendamist ning teadmistebaasi arendamist maapiirkondades?

Sihtvaldkonda 1A panustavad meetmed

Prioriteet 1 on horisontaalne prioriteet, mille alt eraldi meetmeid ei programmeeritud. Kõik teadmussiirde- ja innovatsioonialased meetmed ja tegevused on programmeeritud teiste prioriteetide sihtvaldkondade alt. Meetmetel on nn horisontaalne sekkumisloogika.

Hindamisküsimusele vastamisel võetakse arvesse meetmed, mis on panustanud sihtvaldkonna täitmisse. Järgnevalt esitatakse sihtvaldkonna 1A alt lõpetatud projektide jaotus.

Kvantitatiivselt esitatakse planeeritud sekkumise panuste võrdlus tegeliku täitmisega. Eelnevalt on teada, et 2016. aasta lõpu seisuga rakendati kõiki horisontaalse sekkumisega meetmeid.

Projektide toetuse summa, € (Allikas: PRIA, seisuga 31.12.2016)

Meede	Meetme eelarve, € periood 2014–2020	Makstud toetus, €			Täitmise osakaal, %
		2015	2016	kokku	
Horisontaalne sekkumine					
M 1.1–1.3 (2A, 2B, 3A, 4, 5B, 5C, 5D, 5E)	10 400 000				
M 2.1 (2A, 2B, 3A, 3B, 4, 5A, 5B, 5C, 5D, 5E, 6A)	7 700 000				
M 2.1. (2A) esimene samm	500 000				
M 2.3 (2A, 2B, 3A, 3B, 4, 5A, 5B, 5C, 5D, 5E, 5A)	400 000				
M 16.0, M 16.2, M 16.3, M 16.5, M 16.9 (2A)	5 400 000				
M 16.0, M 16.2, M 16.3, M 16.5, M 16.9 (4)	1 500 000				
M 16.0, M 16.2, M 16.3, M 16.5, M 16.9 (5C)	1 500 000				
M 16.2 (2A)	6 300 000				
M 16.4 (3A)	4 000 000				

Järgnevalt esitatakse lõpetatud projektide jaotus.

Projektide arv (Allikas: PRIA, seisuga 31.12.2016)

Meede	Projektide arv			Sihttaseme täitmine	
	2015	2016	kokku	sihttase	sihttaseme täitmine, %
Horisontaalne sekkumine					
M 1.1–1.3 (2A, 2B, 3A, 4, 5B, 5C, 5D, 5E)					
M 2.1 (2A, 2B, 3A, 3B, 4, 5A, 5B, 5C, 5D, 5E, 6A)					

M 2.1 (2A) esimene samm					
M 2.3 (2A, , 2B, 3A, 3B, 4, 5A, 5B, 5C, 5D, 5E, 5A)					
M 16.0, M 16.2, M 16.3, M 16.5, M 16.9 (2A)					
M 16.0, M 16.2, M 16.3, M 16.5, M 16.9 (4)					
M 16.0, M 16.2, M 16.3, M 16.5, M 16.9 (5C)					
M 16.2 (2A)					
M 16.4 (3A)					

Seosed hindamiskriteeriumite ning ühiste ja täiendavate indikaatorite vahel, mida kasutatakse ühisele hindamisküsimusele vastamiseks

EK hindamisjuhendis esitatud hindamiskriteeriumid (JC) on järgmised:

- **1A1** Maaelu arengu programmi projektid on olnud innovaatilised ja põhinenud arenenud teadmistel (*RDP projects have been innovative and based on developed knowledge*)
- **1A2** On loodud töörühmad (*Operational groups have been created*)
- **1A3** Euroopa Innovatsioonipartnerluse (EIP) rühmades hõlmatud partnerite mitmekesisus (*Variety of partners involved in EIP operational groups*)
- **1A4** EIP rühmad on rakendanud ja levitanud innovaatilisi tegevusi (*Innovative actions have been implemented and disseminated by the EIP operational groups*)

Kuna Eestis ei rakendata EIP meedet (meede 16.1), siis hindamiskriteeriumeid 1A3 ja 1A4 hindamisele ei kuulu.

Hindamiskriteeriumid seotakse loogiliselt indikaatoritega järgnevas tabelis.

Andmevajadus ja andmete allikas

	HK (JC)	Indikaatorid	Indikaatori kirjeldus	Allikas
Ühised väljundindikaatorid	1A1, 1A2	O1 Avaliku sektori kogukulud	M 1, M2 ja M 16. Kõik tegevused (€).	PRIA (maksetaotlus)
	1A1	O3 Toetatud tegevusvaldkondade arv	Kõik M 1.1–M 1.3 tegevused. Tegevuse liigid on grupeeritud järgmiselt: 1) koolitustegevuse korraldamine (täienduskoolituse korraldamine; koolitus-või õppematerjali või käsiraamatu väljaandmine); 2) esitlus- või teavitustegevuse korraldamine (infopäeva korraldamine; konverentsi korraldamine; teabematerjali või elektroonilise väljaande väljaandmine või haldamine; esitlustegevuse korraldamine); 3) ettevõtte külastuse või õpiringi korraldamine. Lisaks arvestatakse, kas tegemist on põllumajandustoodete tootmise ja töötlemisega, põllumajandustoodete või mittepõllumajandustoodete töötlemisega või metsa majandamisega.	PRIA (toetuse taotlus, maksetaotlus)
	1A2	O9 Projektis osalevate partnerite arv	Partnerite arv (M 16.4)	PRIA (toetuse taotlus)
	1A1	O12 Koolitusel osalejate arv	Ainult koolituses osalejate arv ehk M 1.1 koolitustegevuse korraldamise kohta (täiendkoolituse korraldamine) ning üks osaleja võib olla	PRIA (osalejate nimekiri)

			arvestatud mitu korda. Arvestada jaotust: põllumajandustoodete tootmine ja töötlemine, põllumajandustoodetest mittepõllumajandustoodete töötlemine, metsandus, põllumajandusmaa hooldamine.	
	1A1	O13 Nõustamist saanud isikute arv	Toetuse saajate arv (M 2.1)	PRIA (maksetaotlus)
	1A2	O17 Toetatud koostööprojektide arv (v.a EIP)	Toetatud koostööprojektide arv (rühmad, võrgustikud, klastrid, pilootprojektid vms, M 16.0, M 16.2, M 16.3, M 16.4, M 16.5, M 16.9)	PRIA (toetuse taotlus)
Ühine eesmärk-indikaator	1A1, 1A2	T1 % määru (EL) nr 1305/2013 artiklite 14, 15 ja 35 kohastest kuludest seoses maaelu arengu programmi kogukuludega	Arvutuse aluseks on M 1, M 2 ja M 16 välja makstud ja lõpetatud projektid. Seostub väljundindikaatoriga O1 (<i>Realised expenditure for completed operations for measures 1, 2 and 16 and also, where possible, having regard to the stage of programme implementation for selected operation (data item O1)</i>).	PRIA (sh toetuse taotlus, maksetaotlus)
Ühine kontekstindikaator	1A1, 1A2	C24 Põllumajandusettevõtete juhtide põllumajanduslik väljaõpe	Sekundaarandmed konteksti loomiseks ja kirjeldamiseks. Viiakse läbi MAKis esitatud kontekstindikaatori muutuse analüüs.	Statistikaametist tellitud päring
Täiendavad indikaatorid	1A1	A1 Innovaatiliste projektide osatähtsus (%) maaelu arengu programmiga toetatud kõikide projektide hulgast	Maaelu arengu programmist toetatud innovaatiliste projektide arv (M 1, M 2 ja M 16). Maaelu arengu programmist toetatud projektide arv (M 1, M 2 ja M 16). Maaelu arengu programmist toetatud innovaatiliste projektide arv. Märksõna: innovatsioon maamajanduse valdkonnas. Innovatsiooni liigitus: teenuseinnovatsioon, tooteinnovatsioon, turuinnovatsioon, protsessiinnovatsioon, organisatsiooniinnovatsioon.	Küsitlus maaelu arengu programmi toetuse saajate seas Tulevikus võiks andmeid koguda siseriiklike seirenäitajate kogumise käigus (PRIA, maksetaotlusel)
	1A2	A2 Koostööprojektides osalevate partnerite liik	Partnerite sotsiaal-majanduslik valdkondlikkus (erasektor, avalik sektor, kolmas sektor; põllumajandussektor, toiduainete tööstuse sektor, metsasektor vms) ja organisatsiooniline tase (teadlased, ettevõtjad, mittetulundusühendused, konsulendid vms). Valdkonnad: põllumajandustoodete tootmine, põllumajandustoodete töötlemine, metsasaaduste töötlemine. M 16.	PRIA (toetuse taotlus)
	1A1, 1A2	A3 Tegevuse valdkondade arv	Kõik tegevused. M 1.1–M 1.3 jaotus: loomakasvatus, taimekasvatus, metsandus, toiduainetööstus, ettevõtete majandamine, muude põllumajandussaaduste tootmine (k.a mesindus). Pikaajaliste programmide jaotus (programmi valdkond): loomakasvatus, taimekasvatus, aiandus, mahepõllumajandus, põllumajanduspoliitika, toiduohutus, ühistegevus. M 2.1 jaotus: loomakasvatus, taimekasvatus, mahepõllumajandus, metsamajandus, mesindus, maaparandus, põllumajandussaaduste töötlemine, keskkonnakaitse ja loodushoid, nõuetele vastavus, töötervishoid ja tööohutus, ettevõtete majandamine, äriplaani koostamise juhendamine, juhtimine, mentorlus. M 2.3 jaotus sihtvaldkondade lõikes. M 16.0, M 16.2, 16.3, M 16.5, M 16.9 jaotus: piima tootmine ja töötlemine, liha tootmine ja töötlemine, põllukultuuride tootmine ja töötlemine, aiandussaaduste tootmine ja töötlemine, mahepõllumajandussaaduste tootmine ja töötlemine, muu.	PRIA (toetuse taotlus M 1.1–M 1.3) PRIA (maksetaotlus M 2.1) PRIA (maksetaotlus M 2.3)

	1A2, 1A4	A4 Toetatud tegevuste arv	Toetatud tegevuste arv järelmaksitud toetus (€). M 16.0, M 16.2, M 16.3, M 16.5, M 16.9 jaotus: üldtegevused (koostöö, koordineerimine, võrgustamine, osalemine teavitus- ja koolitustegevusel, teabematerjali väljaandmine, tulemuste levitamine, finantsadministreerimine), innovatsioonitegevused (katse, toote, tava, protsessi ja tehnoloogia väljaarendamine, asjaomase ala uuringud, teostatavusuringud). M 16.2 jaotus: põllumajandus-, toidu- ja metsandussektoris uute toodete, tavade, protsesside ja tehnoloogiate arendamine, katseprojektide elluviimine. M 16.4 jaotus: toodete turustamine, toetavad tegevused, projekti tutvustavad müügiedendustegevused.	PRIA (maksetaotlus)
	1A1	A5 Ettevõtete arv, kes on osalenud teadmussiirdes (lõppkasusajana), innovatsiooni ja koostöö edendamise tegevustes	Eristada tegevusala ja sektorit. Ettevõtjaid arvestatakse ühekordselt (M 1).	PRIA (toetuse taotlus, teadmussiirdes osalejate nimekiri)
	1A2	A6 Innovatsiooniklastrite ja teiste tööühmade tulemused	Projektide tulemused ja rakendatavus (M 16).	Küsitlus toetatud ja tegevustes osalenud ettevõtjate hulgas, kes olid kasusaajad innovatsiooniklastri koosseisus ning teiste tööühmade seas
Kvalitatiivsed indikaatorid	1A1, 1A2	A7 Teadmussiirde, nõuande, innovatsiooniklastrite ja teiste koostööprojektide mõju osalejatele ja tegevuste tõhusus	Mõju oskustele, konkurentsivõimele, ressursitõhususele ja keskkonnahoidlikkusele (M 1, M 2 ja M 16).	Küsitlus maaelu arengu programmist toetust saanute (lõppkasusaajate) ja mitte-saanute hulgas
	1A1	A8 Teadmussiirde ja nõuande mitmekülgus ja uudsus	M 1 ja M 2.	Küsitlus maaelu arengu programmist toetust saanute, mitte-saanute ja konsulentide hulgas
	1A1, 1A2	A9 Teadmussiirde, nõuande ja koostöötase maapiirkonnas ja tegurid, mis on selle levikule kaasa aidanud	M 1, M 2 ja M 16.	Küsitlus maaelu arengu programmist toetust saanute, mitte-saanute ja konsulentide hulgas

Andmekogumise aeg

Muutuse hindamisel tuleb kasutada andmeid, mis iseloomustavaid hinnatavaid (1) enne meetmete rakendamist ja (2) võimalikult hilja (ent mitte enam kui 3 aastat) pärast seda. 2017. aasta aruande koostamisel piisab, kui hinnata meetme rakendamisele eelnevat olukorda arengukavale vahetult eelneva aasta andmete põhjal.

Baasandmed võetakse aluseks vastavalt MAKis esitatule või uuendatakse 2014. aasta seisuga (programmiperioodi taotlusvoorudele vahetult eelneva aasta seisuga) ja toetuse kasutamisega seotud andmed kogutakse 2016. aasta kohta. Andmekogumine jätkub programmiperioodi jooksul kuni 2020. aastani.

Hindamisemeetodid

Hindamisel kasutatakse indikaatorite põhised andmete triangulatsiooni, mis toob esile erinevate andmeallikate seosed: kvantitatiivsed toetuse saajate andmed, kvantitatiivsed toetust mitte kasutanud ettevõtjate andmed, riiklik statistika, küsitlus ja/või fookusgrupp.

Hindamise aluseks on ühtlasi MAK 2014–2020 märgitud põhjendus ja eesmärk:

Väikese ja keskmise suurusega ettevõtete võimekus teadus- ja arendustegevust teha on nõrk. Selleks, et suunata ettevõtteid edendama teadus- ja arendustegevust ning rakendama tehnilist ja majanduslikku innovatsiooni, tuleb soodustada koostööd teiste ettevõtete, avaliku sektori ning teadus- ja arendusasutustega. Koostöö edendamine on oluline, et aidata luua seos tippasemel teadusuuringute ja tehnoloogia ning põllumajandustootjate, ettevõtjate ja

nõustamisteenuste osutajate vahel. Enam tuleb tähelepanu pöörata organisatsiooni- ja protsessiinnovatsioonile ning keskenduda tooteinnovatsioonile.

Kvantitatiivsed meetodid

Väljundindikaatorid

Ühiste väljundindikaatorite O1, O3, O9, O12, O13 ja O.17 andmete kirjeldamisel kasutatakse eelnevas tabelis toodud andmete liigitust. Andmed on leitavad PRIA andmebaasist.

Meetod: kirjeldav statistika.

Eesmärkindikaatorid

Ühise eesmärkindikaatori T1 arvutuse aluseks on M 1, M 2 ja M 16 lõpetatud projektid. Seejärel arvutatakse nende projektide avaliku sektori kogurahastus MAK 2014–2020 kõigi lõpetatud projektide avaliku sektori kogurahastusse. Seostub väljundindikaatoriga O1. Andmed on leitavad PRIA andmebaasist. Tulemuste põhjal võrreldakse MAK 2014–2020 seatud sihttasemete täitumist, mille alusel antakse hinnang MAK 2014–2020 tulemuslikkusele (*performance*).

Meetod: kirjeldav statistika.

Kontekstindikaatorid

Ühise kontekstindikaatori C24 tarvis tehakse Statistikaametile päringu tellimus, et selgitada põllumajandusliku baas- ja täisväljaõppe läbi teinud juhatajate arv.

Meetod: kirjeldav statistika.

Põllumajandusliku baas- ja täisväljaõppe läbi teinud juhatajate osakaal sektori kõigi juhatajate hulgas.

Täiendavad indikaatorid

Täiendavate indikaatorite A2–A5 andmete kirjeldamisel kasutatakse eelnevas tabelis toodud andmete liigitust. Andmed on leitavad PRIA andmebaasist.

Meetod: kirjeldav statistika.

Kvalitatiivsed meetodid

Täiendava indikaatori A1 tarvis tehakse toetuse saajate seas küsitlus, et välja selgitada innovaatiliste projektide arv. Innovaatiliste projektide selekteerimine toimub innovatsiooni sisu (liigituse alusel) või innovatsioonitegevuse tulemuse alusel. Küsitlusmeetodina kasutatakse telefoniküsitlust.

Meetod: kirjeldav statistika

Täiendava indikaatori A6 tarvis tehakse uuring toetuse saajate seas, et teada saada projektide tulemused ja rakendatavus. Küsitlusmeetodina kasutatakse fookusgruppi.

Meetod: kvalitatiivne sisuanalüüs.

Täiendavate indikaatorite A7–A9 andmete kogumisel kasutatakse MAPP meetodil põhinevat küsitlust.

Meetod: MAPP meetod.

Märkus: Sihtvaldkonna hindamisel on soovitatav jälgida järgmisi EK juhendeid „Capturing the success of your RDP: Guidelines for ex post evaluation of 2007-2013 RDPs“, Evaluation Helpdesk, June 2014 ja Study: Investment support under Rural Development policy, DG Agri, 2014: http://ec.europa.eu/agriculture/evaluation/ruraldevelopment-reports/2014/investment-support-rdp/full-text_en.pdf.

Riskid ja võimalikud probleemid hindamise läbiviimisel

Peamised riskid:

- Madal andmekvaliteet või puudulikud andmed seiresüsteemis.
- Väike andmemaht seoses toetuse saajate arvuga, mis ei anna piisavat sisendit eeldatavatele muutustele (nt madal toetusaktiivsus, väga väike programmi eelarve maht, jne).
- Madal küsitlusele vastamise määr, mis puudutab teadmussiiret.
- Välja makstud või lõpetatud projekte on vähe või tegemist on pikaajaliste projektidega, mis hindamise ajal (2017. a) veel kestavad.

Lahendused:

- Kaasata küsitluse kõik toetuse lõppkasusaajad.
- Kuna eeldatavalt on lõpetatud projektide arv väike, siis on võimalik viia läbi telefoniintervjuud andmete täiendamiseks ja kogumiseks.
- Kasutatakse MAPP meetodit, mis suurendab hinnangute arusaadavust ja usaldusväärust piiratud andmemahu juures.

P1B – Nr 2. Kuidas on maaelu arengu programm toetanud põllumajanduse, toidu tootmise ja metsanduse ning teadusuuringute ja innovatsiooni vaheliste sidemete tugevdamist, sealhulgas seoses parema keskkonnajuhtimise ja tulemuslikuma keskkonnategevusega?

Sihtvaldkonda 1B panustavad meetmed

Prioriteet 1 on horisontaalne prioriteet, mille alt eraldi meetmeid ei programmeeritud. Kõik teadmussiirde- ja innovatsioonilased meetmed ja tegevused on programmeeritud teiste prioriteetide sihtvaldkondade alt. Meetmetel on nn horisontaalne sekkumisloogika.

Hindamisküsimusele vastamisel võetakse arvesse meetmed, mis on panustanud sihtvaldkonna täitmisesse. Järgnevalt esitatakse sihtvaldkonna 1B alt lõpetatud projektide jaotus.

Kvantitatiivselt esitatakse planeeritud sekkumise panuste võrdlus tegeliku täitmisega. Eelnevalt on teada, et 2016. aasta lõpu seisuga rakendati kõiki horisontaalse sekkumisega meetmeid.

Projektide toetuse summa, € (Allikas: PRIA, seisuga 31.12.2016)

Meede	Meetme eelarve, € periood 2014–2020	Makstud toetus, €			Täitmise osakaal, %
		2015	2016	kokku	
Horisontaalne sekkumine					
M 16.0, M 16.2, M 16.3, M 16.5, M 16.9 (2A)	5 400 000				
M 16.0, M 16.2, M 16.3, M 16.5, M 16.9 (4)	1 500 000				
M 16.0, M 16.2, M 16.3, M 16.5, M 16.9 (5C)	1 500 000				
M 16.2 (2A)	6 300 000				
M 16.4 (3A)	4 000 000				

Järgnevalt esitatakse lõpetatud projektide jaotus.

Projektide arv (Allikas: PRIA, seisuga 31.12.2016)

Meede	Projektide arv			Sihttaseme täitmine	
	2015	2016	kokku	sihttase	sihttaseme täitmise %
Horisontaalne sekkumine					
M 16.0, M 16.2, M 16.3, M 16.5, M 16.9 (2A)					
M 16.0, M 16.2, M 16.3, M 16.5, M 16.9 (4)					
M 16.0, M 16.2, M 16.3, M 16.5, M 16.9 (5C)					
M 16.2 (2A)					
M 16.4 (3A)					

Seosed hindamiskriteeriumite ning ühiste ja täiendavate indikaatorite vahel, mida kasutatakse ühisele hindamisküsimusele vastamiseks

EK hindamisjuhendis esitatud hindamiskriteeriumid (JC) on järgmised:

- **1B1** On loodud pikaajaline koostöö põllumajanduse, toidu toomise, metsanduse üksuste ning teadusuuringute ja innovatsiooni asutuste vahel (*Long term collaborations between agriculture, food production and forestry entities and institutions for research and innovation have been established*)
- **1B2** On rakendatud koostöötegevusi põllumajanduse, toidu tootmise, metsanduse ning teadusuuringute ja innovatsiooni vahel, mille eesmärgiks on paranenud keskkonnajuhtimine ja tulemuslikkus (*Cooperation operations between agriculture, food production, forestry, research and innovation for the purpose of improved environmental management and performance have been implemented*)

Hindamiskriteeriumid seotakse loogiliselt indikaatoritega järgnevas tabelis.

Andmevajadus ja andmete allikas

	HK (JC)	Indikaatorid	Indikaatori kirjeldus	Allikas
Ühised väljundindikaatorid	1B1, 1B2	O9 Projektis osalevate partnerite arv	Partnerite arv (M 16.4).	PRIA (toetuse taotlus)
	1B1, 1B2	O17 Toetatud koostööprojektide arv (v.a EIP)	Toetatud koostööprojektide arv (rühmad, võrgustikud, klastrid, pilootprojektid vms, M 16.0, M 16.2, M 16.3, M 16.5, M 16.9).	PRIA (toetuse taotlus)
Ühine eesmärgindikaator	1B1, 1B2	T2 Koostöömeetme raames (määruse (EL) nr 1305/2013 artikkel 35) toetatud koostööprojektide (rühmad, võrgustikud, klastrid, pilootprojektid jne) koguarv (<i>Total number of co-operation operations supported under the cooperation measure (Art. 35 of Regulation (EU) No 1305/2013) (groups, networks/clusters, pilot projects...)</i>)	Seos väljundindikaatoriga O17.	PRIA (toetuse taotlus)
Täiendavad indikaatorid	1B1	A2 Koostööprojektides osalevate partnerite liik	Partnerite sotsiaal-majanduslik valdkondlikkus (erasektor, avalik sektor, kolmas sektor; põllumajandussektor, toiduainete tööstuse sektor, metsasektor vms) ja organisatsiooniline tase (teadlased, ettevõtjad, mitтетulundusühendused, konsulendid vms). Valdkonnad:	PRIA (toetuse taotlus)

			põllumajandustoodete tootmine, põllumajandustoodete töötlemine, metsasaaduste töötlemine. M 16.	
	1B1	A10 Osatähtsus (%) koostöö projektidest, mis jätkuvad pärast MAK toetust, sh mille eesmärk on paranenud keskkonnanajuhtimine ja tulemuslikkus	Koostöölepingute arv, mis kehtivad pärast MAK 2014–2020. Keskkonnamõju ja tulemuslikkust sisaldavad koostöö tegevuste arv, mis jätkuvad pärast MAK toetust. M 16.	Küsitlus toetuse saajate ja nende partnerite seas
Kvalitatiivsed indikaatorid	1B1	A11 Innovatsiooniklastrite jätkusuutlikkus	Lisandunud projektide arv, kõrvaltegevuste arv. M 16.	Küsitlus toetuse saajate seas
	1B1, 1B2	A12 Uuenduslike lahenduste arv, mis on loodud koostöös ja mida rakendatakse praktikas	Uuenduslike lahenduste arv. M 16.	Küsitlus maaelu arengu programmist toetust saanute ja mittesaanute hulgas
	1B1, 1B2	A13 Koostöötegevuste mõju osalejatele	Sektorite lõikes: põllumajanduses, toidu tootmises, metsanduses, teadusasutus. Ettevõtetes: tootearenduse, tehnoloogilise, organisatsioonilise võimekuse kasv vms. teadusasutustes: lahenduste pakkumine ettevõtjatele, uurimistulemuste reaalne rakendamine vms. M 16.	Küsitlus maaelu arengu programmist toetust saanute ja mittesaanute hulgas

Andmekogumise aeg

Muutuse hindamisel tuleb kasutada andmeid, mis iseloomustavaid hinnatavaid (1) enne meetmete rakendamist ja (2) võimalikult hilja (ent mitte enam kui 3 aastat) pärast seda. 2017. aasta aruande koostamisel piisab, kui hinnata meetme rakendamisele eelnevat olukorda arengukavale vahetult eelneva aasta andmete põhjal.

Baasandmed võetakse aluseks vastavalt MAKis esitatule või uuendatakse 2014. aasta seisuga (programmiperioodi taotlusvoorudele vahetult eelneva aasta seisuga) ja toetuse kasutamisega seotud andmed kogutakse 2016. aasta kohta. Andmekogumine jätkub kogu programmiperioodi jooksul kuni 2020. aastani.

Hindamismeetodid

Hindamisel kasutatakse indikaatorite põhiste andmete triangulatsiooni, mis toob esile erinevate andmeallikate seosed: kvantitatiivsed toetuse saajate andmed, kvantitatiivsed toetust mitte kasutanud ettevõtjate andmed, riiklik statistika, küsitlus ja/või fookusgrupp.

Hindamise aluseks on ühtlasi MAK 2014–2020 märgitud põhjendus ja eesmärk:

Põllumajandussektori ettevõtete teadus- ja arendustegevuse märkimisväärseks suurendamiseks tuleb enam panustada põllumajanduslikku teadus- ja arendustegevusse läbi rakendusuuringute. Taristute, seadmete ja tegevuste planeerimised tuleb korralikult läbi mõelda ja eesmärgiks seada koostöö erinevate asutuste vahel.

Kvantitatiivsed meetodid

Väljundindikaatorid

Ühiste väljundindikaatorite O9 ja O17 andmete kirjeldamisel kasutatakse eelnevas tabelis toodud andmete liigitust. Andmed on leitavad PRIA andmebaasist.

Meetod: kirjeldav statistika.

Eesmärkindikaatorid

Ühise eesmärkindikaatori T2 arvutuse aluseks M 16 lõpetatud projektid. Seosväljundindikaatoriga O17. Andmed on leitavad PRIA andmebaasist. Tulemuste põhjal võrreldakse MAKis seatud sihttasemetega täitumist, mille alusel antakse hinnang MAK 2014–2020 tulemuslikkusele (*performance*).

Meetod: kirjeldav statistika.

Täiendavad indikaatorid

Täiendava indikaatori A2 kirjeldamisel kasutatakse eelnevas tabelis toodud andmete liigitust. Andmed on leitavad PRIA andmebaasist.

Meetod: kirjeldav statistika.

Täiendavate indikaatorite A10 ja A11 andmete kogumisel kasutatakse telefoniküsitlust.

Meetod: kirjeldav statistika.

Kvalitatiivsed meetodid

Täiendavate indikaatorite A12 ja A13 andmete kogumisel kasutatakse MAPP meetodil põhinevat küsitlust.

Meetod: MAPP meetod.

Märkus: Sihtvaldkonna hindamise läbiviimisel on soovitatav jälgida EK juhendeid „Capturing the success of your RDP: Guidelines for ex post evaluation of 2007-2013 RDPs“, Evaluation Helpdesk, June 2014 ja Study: Investment support under Rural Development policy, DG Agri, 2014: http://ec.europa.eu/agriculture/evaluation/ruraldevelopment-reports/2014/investment-support-rdp/fulltext_en.pdf

Riskid ja võimalikud probleemid hindamise läbiviimisel

Peamised riskid:

- Madal andmekvaliteet või puudulikud andmed seiresüsteemis.
- Väike andmemaht seoses toetuse saajate arvuga, mis ei anna piisavat sisendit eeldatavatele muutustele (nt madal toetusaktiivsus, väga väike programmi eelarve maht, jne).
- Välja makstud või lõpetatud projekte on vähe või tegemist on pikaajaliste projektidega, mis hindamise ajal (2017. a) veel kestavad.

Lahendused:

- Küsitluste ja intervjuude puhul kasutatakse MAPP meetodit, mis suurendab hinnangute arusaadavust ja usaldusväärsust limiteeritud andmemahu juures.

P1C – Nr 3. Kuidas on maaelu arengu programm toetanud elukestvat ja kutseõpet põllumajandus- ja metsandussektoris?

Sihtvaldkonda 1C panustavad meetmed

Prioriteet 1 on horisontaalne prioriteet, mille alt eraldi meetmeid ei programmeeritud. Kõik teadmussiirde- ja innovatsioonialased meetmed ja tegevused on programmeeritud teiste prioriteetide sihtvaldkondade alt. Meetmetel on nn horisontaalne sekkumisloogika.

Hindamisküsimusele vastamisel võetakse arvesse meetmed, mis on panustanud sihtvaldkonna täitmisse. Järgnevalt esitatakse sihtvaldkonna 1C alt lõpetatud projektide jaotus.

Kvantitatiivselt esitatakse planeeritud sekkumise panuste võrdlus tegeliku täitmisega.

Projektide toetuse summa, € (Allikas: PRIA, seisuga 31.12.2016)

Meede	Meetme eelarve, €	Makstud toetus, €			Täitmise osakaal, %
	period 2014–2020	2015	2016	kokku	
Horisontaalne sekkumine					
M 1.1–1.3 (2A)	1 600 000				
M 1.1–1.3 (2B)	700 000				
M 1.1–1.3 (3A)	3 200 000				
M 1.1–1.3 (4)	4 600 000				
M 1.1–1.3 (5B)	600 000				
M 1.1–1.3 (5C)	500 000				
M 1.1–1.3 (5D)	300 000				
M 1.1–1.3 (5E)	500 000				

Järgnevalt esitatakse lõpetatud projektide jaotus.

Projektide arv (Allikas: PRIA, seisuga 31.12.2016)

Meede	Projektide arv			Sihttaseme täitmine	
	2015	2016	kokku	sihttase	sihttaseme täitmise %
Horisontaalne sekkumine					
M 1.1–1.3 (2A)					
M 1.1–1.3 (2B)					
M 1.1–1.3 (3A)					
M 1.1–1.3 (4)					
M 1.1–1.3 (5B)					
M 1.1–1.3 (5C)					
M 1.1–1.3 (5D)					
M 1.1–1.3 (5E)					

Seosed hindamiskriteeriumite ning ühiste ja täiendavate indikaatorite vahel, mida kasutatakse ühisele hindamisküsimusele vastamiseks

EK hindamisjuhendis esitatud hindamiskriteeriumid (JC) on järgmised:

- **1C1** Maaelanikkonna arv, kes on lõpetanud elukestva või kutseõppe põllumajandus- ja metsandussektoris, on kasvanud (*The number of rural people who have finalised lifelong learning and vocational training in the agriculture and forestry sectors has increased*)

Hindamiskriteeriumid seotakse loogiliselt indikaatoritega järgnevas tabelis.

Andmevajadus ja andmete allikas

	HK (JC)	Indikaatorid	Indikaatori kirjeldus	Allikas
Ühised väljundindikaatorid	1C1	O3 Toetatud tegevusvaldkondade arv	Kõik M 1.1–M 1.3 tegevused. Tegevuse liigid on grupeeritud järgmiselt: 1) koolitustegevuse korraldamine (täienduskoolituse korraldamine; koolitus-või õppematerjali või käsiraamatu väljaandmine);	PRIA (toetuse taotlus, maksetaotlus)

			<p>2) esitlustegevus- või teavitustegevuse korraldamine (infopäeva korraldamine; konverentsi korraldamine; teabematerjali või elektroonilise väljaande väljaandmine või haldamine; esitlustegevuse korraldamine);</p> <p>3) ettevõtte külastuse või õpiringi korraldamine.</p> <p>Lisaks arvestatakse, kas tegemist on põllumajandustoodete tootmise ja töötlemisega, põllumajandustoodet mittepõllumajandustoodete töötlemisega või metsa majandamisega.</p>	
	1C1	O11 Pakutud koostisühikute arv	Ainult koostisühikute arv ehk M 1.1 koostisühikute korraldamine (täiendkoostisühikute korraldamine).	PRIA (maksetaotlus)
	1C1	O12 Koostisühikute osalejate arv	Ainult koostisühikute osalejate arv ehk M 1.1 koostisühikute korraldamise kohta (täiendkoostisühikute korraldamine) ning üks osaleja võib olla arvestatud mitu korda. Arvestada jaotust: põllumajandustoodete tootmine ja töötlemine, põllumajandustoodetest mittepõllumajandustoodete töötlemine, metsandus, põllumajandusmaa hooldamine	PRIA (osalejate nimekiri)
Ühine eesmärgindikaator	1C1	O14 Koostisühikute nõustajate arv	Koostisühikute nõustajate arv (M 2.3).	PRIA (osalejate nimekiri)
	1C1	T3 Koostisühikute (määruse (EL) nr 1305/2013 artikkel 14) läbinud osalejate arv	Seos väljundindikaatoriga O12 Ainult koostisühikute osalejate arv ehk M 1.1 koostisühikute korraldamise kohta (täiendkoostisühikute korraldamine) ning üks osaleja võib olla arvestatud mitu korda. Arvestada jaotust: põllumajandustoodete tootmine ja töötlemine, põllumajandustoodetest mittepõllumajandustoodete töötlemine, metsandus, põllumajandusmaa hooldamine (<i>Number of participants trained under measure 1 'Knowledge transfer and information actions' (1.1. vocational training) (data item O12)</i>).	PRIA (koostisühikute osalejate nimekiri)
Ühine kontekstindikaator	1C1	C24 Põllumajandusettevõtete juhtide põllumajanduslik väljaõpe	Sekundaarandmed konteksti loomiseks ja kirjeldamiseks. Viiakse läbi MAKis esitatud kontekstindikaatori muutuse analüüs.	Statistikaametist tellitud päring
Täiendav indikaator	1C1	A14 Osatähtsus (%) maaelu programmi kaudu toetatud koostisühikute osalejatest, kes on saanud tunnustatud õppe- või koostisühikute osaluselt tunnustuse	M 1.1–M 1.3. Koostisühikute arv. Koostisühikute arv, kes on saanud tunnustuse tunnustatud õppe- või koostisühikute osaluselt. Eristada tunnustuse saanud isiku sektorit: põllumajandus-, toidu- ja metsasektor.	Küsitlus õppe- ja koostisühikute osalejate seas (välja antud tunnustuste arv) Statistikaamet
Kvalitatiivsed indikaatorid	1C1	A15 Koostisühikute vastavus vajadustega	M 1.1–M 1.3.	Küsitlus maaelu arengu programmist toetust saanute ja mittesaanute hulgas
	1C1	A16 Juhtide oskuste suurendamine läbi koostisühikute	M 1.1–M 1.3.	Küsitlus maaelu arengu programmist toetust saanute ja mittesaanute hulgas

Andmekogumise aeg

Muutuse hindamisel tuleb kasutada andmeid, mis iseloomustavaid hinnatavaid (1) enne meetmete rakendamist ja (2) võimalikult hilja (ent mitte enam kui 3 aastat) pärast seda. 2017. aasta aruande koostamisel piisab, kui hinnata meetme rakendamisele eelnevat olukorda arengukavale vahetult eelneva aasta andmete põhjal.

Baasandmed võetakse aluseks vastavalt MAKis esitatule või uuendatakse 2014. aasta seisuga (programmiperioodi taotlusvoorudele vahetult eelneva aasta seisuga) ja toetuse kasutamisega seotud andmed kogutakse 2016. aasta kohta. Andmekogumine jätkub kogu programmiperioodi jooksul kuni 2020. aastani.

Hindamismeetodid

Hindamisel kasutatakse indikaatorite põhist triangulatsiooni, mis toob esile erinevate andmeallikate seosed: kvantitatiivsed toetuse saajate andmed, kvantitatiivsed toetust mittedaanute ettevõtjate andmed, riiklik statistika, küsitlus ja/või fookusgrupp.

Hindamise aluseks on ühtlasi MAK 2014–2020 märgitud põhjendus ja eesmärk:

Majanduses kõrgema tootlikkuse saavutamine ei ole ilma olemasoleva tööjõu täiend- või ümberõppeta võimalik. Seega on vaja laiendada olemasoleva tööjõu võimalusi koolitustel osalemiseks ning toetada teatud teemade teavitamise efektiivsemaks käsitlemiseks pikaajaliste programmide elluviimist (näiteks teemadel säästlik taimekasvatus, toiduteave jm).

Tagada tuleb kvaliteetse, tasakaalustatud ja arenguvõimelise ühtse nõuandesüsteemi funktsioneerimine. Sealjuures tuleb erialase nõuande võimekuse suurendamiseks kaasata nõuandesüsteemi erialaorganisatsioonid ning välja töötada kompleksed nõuandetooted ja nõustamispaketid.

Kvantitatiivsed meetodid

Väljundindikaatorid

Ühiste väljundindikaatorite O3, O11, O12 ja O14 andmete kirjeldamisel kasutatakse eelnevas tabelis toodud andmete liigitust. Andmed on leitavad PRIA andmebaasist. Tulemuste põhjal võrreldakse MAKis seatud sihttasemete täitumist, mille alusel antakse hinnang MAK 2014–2020 tulemuslikkusele (*performance*).

Meetod: kirjeldav statistika.

Eesmärkindikaator

Ühise eesmärkindikaatori T3 arvutuse aluseks on M 1 lõpetatud projektid. Seostub väljundindikaatoriga O12. Andmed on leitavad PRIA andmebaasist. Tulemuste põhjal võrreldakse MAKis seatud sihttasemete täitumist, mille alusel antakse hinnang MAK 2014–2020 tulemuslikkusele (*performance*).

Meetod: kirjeldav statistika.

Kontekstindikaatorid

Ühise kontekstindikaatori C24 tarvis tehakse Statistikaametile päringu tellimus, et selgitada põllumajandusliku baas- ja täisväljaõppe läbi teinud juhatajate arv.

Meetod: kirjeldav statistika.

Põllumajandusliku baas- ja täisväljaõppe läbi teinud juhatajate osakaal sektori kõigi juhatajate hulgas.

Täiendavad indikaatorid

Täiendava indikaatori A.13 tarvis tehakse küsitlus toetuse saajate seas, et välja selgitada, kui palju tunnistusi on välja antud. Küsitlusmeetodina kasutatakse ankeetküsitlust.

Kvalitatiivsed meetodid

Täiendavate indikaatorite A15–A16 andmete kogumisel kasutatakse MAPP meetodil põhinevat küsitlust.

Meetod: MAPP meetod.

Märkus: Sihtvaldkonna hindamise läbiviimisel on soovitatav jälgida EK juhendeid „Capturing the success of your RDP: Guidelines for ex post evaluation of 2007-2013 RDPs“, Evaluation Helpdesk, June 2014 ja Study: Investment support under Rural Development policy, DG Agri, 2014: http://ec.europa.eu/agriculture/evaluation/ruraldevelopment-reports/2014/investment-support-rdp/fulltext_en.pdf

Riskid ja võimalikud probleemid hindamise läbiviimisel

Peamised riskid:

- Madal andmekvaliteet või puudulikud andmed seiresüsteemis.
- Väike andmemahut seoses toetuse saajate arvuga, mis ei anna piisavat sisendit eeldatavatele muutustele (nt madal toetusaktiivsus, väga väike programmi eelarve maht, jne).
- Madal küsitlusele vastamise määr, mis puudutab teadmussiiret.
- Lõpetatud projekte on vähe või tegemist on pikaajaliste projektidega, mis hindamise ajal (2017. a) veel kestavad.

Lahendused:

- Kaasata küsitluse kõik toetuse lõppkasusaajad.
- Kuna eeldatavalt on lõpetatud projekti arv väike, siis on võimalik viia läbi telefoniintervjuud andmete täiendamiseks ja kogumiseks.
- Kasutatakse MAPP meetodit, mis suurendab hinnangute arusaadavust ja usaldusväärust piiratud andmemahujuures.

4.2. Prioriteet 2, sihtvaldkondade 2A-2B hindamisküsimused

P2A – Nr 4. Kuidas on maaelu arengu programm toetanud põllumajanduslike majapidamiste majandustegevuse tulemuslikumaks muutmist ning nende ümberkorraldamist ja ajakohastamist, eelkõige eesmärgiga suurendada turul osalemist ja turule orienteeritust ning põllumajandusliku tegevuse mitmekesistamist?

Sihtvaldkonda 2A panustavad meetmed

Hindamisküsimusele vastamisel võetakse arvesse meetmed, mis on panustanud sihtvaldkonna täitmisesse.

Järgnevalt esitatakse sihtvaldkonna 2A alt lõpetatud projektide jaotus.

Kvantitatiivselt esitatakse planeeritud sekkumise panuste võrdlus tegeliku täitmisega. Eelnevalt on teada, et 2016. aasta lõpu seisuga rakendati kõiki sihtvaldkonda programmeeritud meetmed.

Projektide toetuse summa, € (Allikas: PRIA, seisuga 31.12.2016)

Meede	Meetme eelarve, € period 2014–2020	Makstud toetus, €			Täitmise osakaal, %
		2015	2016	kokku	
Esmane sekkumine					
M 1.1-1.3 (2A)	1 600 000				
M 2.1 (2A)	4 900 000				
M 2.3 (2A)	100 000				
M 4.1 (2A)	145 000 000				
M 4.3 (2A)	49 000 000				
M 6.3 (2A)	30 000 000				
M 16.0, M16.2 (2A)	11 700 000				
Finantsinst (M 4.1) (2A)	17 000 000				
Teisene sekkumine					
M 6.1 (2B)	22 000 000				
M 19.2 (6B)	68 140 000				
M 19.3 (6B)	2 500 000				

Hindamisküsimusele vastamisel võetakse arvesse meetmed, mis on panustanud sihtvaldkonna täitmisesse. Järgnevalt esitatakse sihtvaldkonna 2A lõpetatud projektide arv sekkumise alusel.

Projektide arv (Allikas: PRIA, seisuga 31.12.2016)

Meede	Projektide arv			Sihttaseme täitmine	
	2015	2016	kokku	sihttase	sihttaseme täitmise %
Esmane sekkumine					
M 1.1-1.3 (2A)					
M 2.1 (2A)					
M 2.3 (2A)					
M 4.1 (2A)					
M 4.3 (2A)					
M 6.3 (2A)					
M 16.0, M16.2 (2A)					
Finantsinst (M 4.1) (2A)					
Teisene sekkumine					
M 6.1 (2B)					
M 19.2 (6B)					
M 19.3 (6B)					

Lisaks eelpool välja toodud MAK 2014-2020 alusel määratletud teisese sekkumise alla kuuluvatele meetmetele panustavat EK jägi käesoleva sihtvaldkonna eesmärkide saavutamisse ka M 9.1 (3A), M 16.4 (3A), M 19.2 (6B), M 3.1, 3.2 (3A), M 10.1.1 (P4) ja M 12.1 (P4).

Seosed hindamiskriteeriumite ning ühiste ja täiendavate indikaatorite vahel, mida kasutatakse ühisele hindamisküsimusele vastamiseks

EK hindamisjuhendis esitatud hindamiskriteeriumid (JC) on järgmised:

- **2A1** Toetatud põllumajanduslike majapidamiste põllumajandustoodang aasta tööühiku kohta on kasvanud (*Agricultural output per annual working unit of supported agricultural holdings has increased*)
- **2A2** Põllumajanduslike majapidamisi on moderniseeritud (*Farms have been modernized*)
- **2A3** Põllumajanduslike majapidamisi on ümberkorraldatud (**siseriiklikult tähendab ettevõtte laienemist ja mahtude suurenemist**) (*Farms have been restructured*)

Täiendavad hindamiskriteeriumid (siseriiklikud) on järgmised:

- **2A4** Põllumajanduslike majapidamiste poolt loodav lisandväärtus ja tulemuslikkus on kasvanud (*Farms' economic performance has improved*)
- **2A5** Põllumajanduslike majapidamiste turuosa on kasvanud (*Farms' market participation has increased*)
- **2A6** Põllumajanduslike majapidamiste tegevus on mitmekesistunud (*Farms' agricultural diversification has increased*)
- **2A7** Innovatiivsete projektide ja tegevuste maht on suurenenud (vajalik P1 hindamisel)

Andmevajadus ja andmete allikas

	HK (JC)	Indikaatorid	Indikaatori kirjeldus	Allikas
Ühised väljundid	2A2	O3 Toetatud tegevuste arv	Toetatud tegevuste arv.	PRIA
		O4 Toetatud põllumajanduslike majapidamiste arv		
Ühised tulemusindikaatorid	2A2, 2A3	R1/T4 % põllumajanduslikest majapidamistest, kes saavad maaelu arengu programmi raames toetust ümberkorraldamisse ja moderniseerimisse investeerimiseks	Kõikide põllumajanduslike majapidamiste arv jagatuna ümberkorraldamisse ja moderniseerimisse investeringuteks toetatute arvuga.	Statistikaameti põllumajanduse struktuuriuuring, PRIA, küsitlus/fookusgruupiintervjuu
	2A1	R2 Muutus toetatud põllumajanduslike majapidamiste põllumajandustoodangus aasta tööühiku kohta (AWU)	Toodang jagatuna aasta tööühikutega, võttes arvesse ka nn kontrafaktiilist olukorda ja kaudseid mõjutegureid.	Statistikaamet, PRIA, küsitlus/fookusgruupiintervjuu
Ühised kontekstindikaatorid	2A1-2A7	C26 Keskmise müügitulu põllumajanduses	Sekundaarandmed konteksti loomiseks ja kirjeldamiseks. Viiakse läbi MAKis esitatud kontekstindikaatori muutuse analüüs.	Statistikaamet, avalikud andmed, vajadusel tellitud päring maapiirkonna ja vajalike sektorite kirjeldamiseks
		C27 Keskmise kogutootlikku põllumajanduses		
		C14 Tööjõu tootlikkuse muutus		
Täiendavad indikaatorid	2A2, 2A3	A17 Muutus toetatud põllumajanduslike majapidamiste investeringutes põhivarasse	Põhivara väärtuse erinevus enne ja pärast investeringute ellu viimist, võttes arvesse ka nn kontrafaktiilist olukorda.	Statistikaamet, PRIA
	2A4	A18 Muutus toetatud põllumajanduslike majapidamiste lisandväärtuses	Lisandväärtuse erinevus enne ja pärast investeringute ellu viimist, võttes arvesse ka nn kontrafaktiilist olukorda.	Statistikaamet, PRIA, küsitlus/fookusgruupiintervjuu
	2A3	A19 Muutus toetatud põllumajanduslike majapidamiste müügitulus	Müügitulu erinevus enne ja pärast investeringute ellu viimist, võttes arvesse ka nn kontrafaktiilist olukorda.	Statistikaamet, PRIA

	2A6	A20 Muutus toetatud põllumajanduslike majapidamiste põllumajandusliku müügitulu osakaalus kogu müügitulust	Põllumajandusliku müügitulu osakaalu erinevus enne ja pärast investeringute ellu viimist, võttes arvesse ka nn kontrafaktilist olukorda. Käsitletakse nii põllumajanduse sees mitmekesistamist või lisaks esmatootmisele toodangule lisandväärtuse andmist. Kui andmed võimaldavad, siis saab kasutada nelja peamise tegevuse müügitulu osakaalu kogu müügitulus (C4) või kõigi tegevuste müügitulu põhjal leitud Herfindahl-Hirschmani indeksit (HHI). Sisuliselt mõlema puhul on tegemist (müügitulu) kontsentreerumise näitajatega.	Statistikaamet, PRIA, küsitlus/fookusgruupiintervjuu
	2A6	A21 Muutus toetatud põllumajanduslike majapidamiste väljapool teenitud tulus	Väljapool majapidamist teenitud tulu erinevus enne ja pärast investeringute elluviimist.	Küsitlus/fookusgruupiintervjuu
	2A6 P1	A22 Innovaatiliste projektide arvu muutus	Põhivara investeringute tegevuste andmed. Ekspertanalüüs.	PRIA andmebaas
Kvalitatiivsed indikaatorid	2A1-2A5	A23 Põllumajandustootjate rahuloluhinnang ettevõtte tulemuslikkuse ja konkurentsivõime tugevnemise osas on suurenenud	Indikaatorite ja küsitluse struktureerimiseks luuakse rahulolumõdikute jaotus, mis tugineb ettevõtjate ootustel.	Rahuloluküsitlus põllumajandustootjate hulgas. Fookusgruupi intervjuu moderniseerimise ja struktureerimise hinnagute küsimustes
	2A7	A24 Põllumajandustootjate hinnagud innovaatilistele tegevustele	Indikaatorite ja küsitluse struktureerimiseks luuakse innovatsiooni mõdikud.	Rahuloluküsitlus põllumajandustootjate hulgas

Andmekogumise aeg

Muutuse hindamisel tuleb kasutada andmeid, mis iseloomustavaid hinnatavaid (1) enne meetmete rakendamist ja (2) võimalikult hilja (ent mitte enam kui 3 aastat) pärast seda. 2017. aasta aruande koostamisel piisab, kui hinnata meetme rakendamisele eelnevat olukorda arengukavale vahetult eelneva aasta andmete põhjal.

Baasandmed võetakse aluseks vastavalt MAKis esitatule või uuendatakse 2014. aasta seisuga (programmiperioodi taotlusvoorudele vahetult eelneva aasta seisuga) ja toetuse kasutamisega seotud andmed kogutakse 2016. aasta kohta. Andmekogumine jätkub kogu programmiperioodi jooksul kuni 2020. aastani.

Hindamismeetodid

Sihtvaldkonna eesmärgid

Arvestades köögivilja, puuvilja, kartuli ja veise- ning linnuliha madalat isevarustatuse taset, saagikuste madalat taset ning ettevõtete majanduslikku seisu võrreldes EL keskmisega, siis on Eesti põllumajanduse ees väga suured väljakutsed. Et Eesti põllumajandustootjad oleksid maailmaturul konkurentsivõimelised, tuleb neil jätkuvalt tõsta

oma tootlikkust, sh vähendades tootmistõrkeid ja ning tõstes tootmiskindlust. See omakorda eeldab edasiste investeeringute tegemist:

- tootmistehnoloogiate täiustamiseks eesmärgiga stabiliseerida ja suurendada saagikust,
- käsitsi tehtavate tööde osakaalu vähendamiseks (eelkõige aiandustootmises);
- piimatootmisüksuste kaasajastamiseks;
- maa taristu olukorra parandamiseks (eelkõige läbi olemasolevate kuivendussüsteemide rekonstrueerimise).

Samuti tuleb arvestada asjaoluga, et enamasti ei kata toodetud põllumajandustoodangu väärtus tootmiseks tehtud kulutusi ja seetõttu on vajadus asjakohaste investeeringutoetuste järele.

Kvantitatiivsed meetodid

Väljundindikaatorid

O3 Toetatud projektide arv

Meetod: kirjeldav statistika

Arvutatakse (osaliselt) välja makstud toetussummadega meetmete M1, M2, M4, M6.3 ja M16 projektide arvu liitmise teel.

O4 Toetatud põllumajanduslike majapidamiste arv

Meetod: kirjeldav statistika

Arvutatakse (osaliselt) välja makstud toetussummadega meetmete M1, M2, M4, M6 ja M16 projektid ellu viinud ettevõtete arvu liitmise teel. Sealjuures arvestatakse iga ettevõtet ühekordselt.

Tulemusindikaatorid

R1/T4 Maaelu arengu programmi raames ümberkorraldamisse ja moderniseerimisse investeerimiseks toetust saavate põllumajanduslike majapidamiste osakaal

Meetod: kirjeldav statistika, võrdlus sektoriga

Meetmetest M1, M2, M4, M6.3 ja M16 toetust saanute arv jagatakse kõikide Eesti põllumajanduslike majapidamiste arvuga. Sealjuures võetakse arvesse need toetuse saajad, kellele on toetus (osaliselt) välja makstud. Andmed toetuse väljamaksete kohta on PRIA andmebaasis. Kõikide ettevõtete arv on leitav Statistikaameti avalikest tabelitest või vajadusel tellimuspäringuna.

R2 Muutus toetatud põllumajanduslike majapidamiste põllumajandustoodangus aasta tööühiku kohta (AWU)

Meetodid: Kvaasi-eksperimentaalne meetod, enne-pärast, meetmega-meetmeta

Toetuse tulemuse hindamiseks on oluline arvesse võtta ka olukorda, mis oleks tekkinud ilma toetuse maksimiseta (kontrafaktiline olukord – *counterfactual*). Selleks tuleb toetuse saajaid (osalusgruppi) võrrelda selliste toetust mitte saanud ettevõtetega (võrdlusgrupp), kelle puhul toetuse saamine oleks ühisele tulemusindikaatorile R2 avaldanud sama mõju, mis tegelikult toetuse saajatele avaldus. Kuna see mõju peaks olema sarnane ettevõtete puhul, millel oli sarnane tõenäosus meetmes osalenute hulka sattuda, siis võrreldakse sarnase meetmes osalemise tõenäosusega ettevõtteid. Seega kasutatakse PSM (*propensity score matching*) meetodit, mille järgi kontrafaktilise olukorra aluseks võetakse toetuse saajatele sarnase nn tõenäosusskooriga ettevõtted, kes toetust ei saanud. Käesoleval juhul toetuse saamise tõenäosust iseloomustav tõenäosusskoor arvutatakse logistilise regressiooni mudeli alusel, millesse on sõltumatute muutujatena kaasatud tunnused, mis mõjutavad toetuse saajaks olemist. Seetõttu kaastatakse tunnused, mis on seotud:

- toetuse taotlemisega (nt meetmete taotlemise tingimused),
- toetuse määramisega (nt meetmete hindamiskriteeriumid).

PSM-meetodi alusel leitud võrdlusgrupi puhul hinnatakse kahe grupi tulemusindikaatorite väärtuste jaotuse statistilist erinevust osalusgrupi tulemusindikaatori väärtuste jaotusest enne ja pärast toetustega seotud investeeringute elluviimist. Tulemusindikaatori ja selle komponentide väärtuste muutus (põllumajandustoodang ja aasta tööühik) arvutatakse DID meetodi alusel. Saadud tulemusest lahutatakse omakorda erinevate kaudsete mõjutegurite poolt põhjustatud osa muutusest.

Sama arvutuskäiku tuleb korrata teisese sekkumisegameetmetes osalenud ettevõtete kohta.

Kontekstindikaatorid

Meetod: enne-pärast

Indikaatorite väärtused arvutatakse ühe ettevõtte kohta. Esitatakse aastate võrdluses põllumajanduse, metsamajanduse või kalapüügiga tegelevate ettevõtete kohta. Samuti võib indikaatorite väärtusi võrrelda teiste tegevusalade ettevõtetega. Indikaatoriteks on:

- C26 müügitulu muutus,
- C27 kogutootlikkuse muutus,
- C14 tööviljakuse muutus.

Täiendavad indikaatorid

Meetodid: Kvaasi-eksperimentaalne meetod, enne-pärast, meetmega-meetmeta

Lisaindikaatorid arvutatakse sama meetodi alusel nagu muutus toetatud põllumajanduslike majapidamiste põllumajandustoodang aasta tööühiku kohta. Indikaatoriteks on:

- A17 muutus toetatud põllumajanduslike majapidamiste põhivara väärtuses,
- A18 muutus toetatud põllumajanduslike majapidamiste lisandväärtuses,
- A19 muutus toetatud põllumajanduslike majapidamiste müügitulus,
- A20 muutus toetatud põllumajanduslike majapidamiste põllumajandusliku müügitulu osakaalus kogu müügitulust.

Kvalitatiivsed meetodid

Meetod: küsitlus või fookusgruupiintervjuu

Kuna hindamisküsimus on suunatud toetuse saajate majandusliku võimekuse ja olukorra hindamiseks, tuleks eelista kvantitatiivseid meetodeid. Tulemuste triangulatsiooni põhimõtte rakendamiseks on aga vajalik tulemusi teiste allikate alusel valideerida. Seetõttu tuleks küsitluse või fookusgruupiintervjuu teel koguda vastuseid ka järgmistele küsimustele:

- Mille kaudu on põllumajandusettevõtete tootlikkus on tootmiseks tehtavat tööd arvesse võttes kasvanud?
- Kuidas ja kui palju on põllumajanduslike majapidamisi on moderniseeritud?
- Kuidas on põllumajanduslike majapidamisi on ümberkorraldatud?
- Kas põllumajanduslike majapidamiste poolt loodav lisandväärtus on piisavalt kasvanud?
- Kuidas on põllumajanduslike majapidamiste tegevus on mitmekesisustunud?
- Kui suure osa põllumajanduslike majapidamiste sissetulekust moodustab väljaspool seda teenitud tulu ja mil määral on see muutunud?
- Kas põllumajandustootjad on varasemast rohkem rahul ettevõtte tulemuslikkuse ja konkurentsivõimega? (A23 Põllumajandustootjate rahuloluhinnang ettevõtte tulemuslikkuse ja konkurentsivõime tugevnemise osas on suurenenud)
- Kuidas hindavat põllumajandustootjad innovaatilisi tegevusi? (A24 Põllumajandustootjate hinnangud innovaatilistele tegevustele)

Riskid ja võimalikud probleemid hindamise läbiviimisel

Peamised riskid:

- Madal andmekvaliteet või puudulikud andmed seiresüsteemis.
- Väike andmemaht seoses toetuse saajate arvuga, mis ei anna piisavat sisendit eeldatavatele muutustele (nt madal toetusaktiivsus, väga väike programmi eelarve maht, jne).
- Hinnangute andmine kaudsete kasusaajate puhul kallutab tulemusi (sh teise sekkumise hindamisloogikaga mitteametamine või selle ebapiisav jälgimine).

- Netomõjude leidmisel kasutatakse PSM- ja DID-meetodi rakendamist, mida peetakse R2 netomõju hindamisel usaldusväärseks. Samas võib meetod andmete puudumise või ebasobiva võrdlusgrupi korral anda ebatäpseid tulemusi. Näiteks kui meetmetes osalemise tõenäosuse arvutamisel ei võeta arvesse kõiki asjakohaseid tunnuseid, ei iseloomusta võrdlusgrupp nn kontrafaktilist olukorda. Samuti võib see probleem tekkida juhul, kui võrdlusgruppi kuuluvad teisi MAK 2014–2020 toetusi saanud ettevõtted.

Lahendused:

- Kuna eeldatavalt on lõplikult välja makstud ja lõpetatud projekti arv väike, siis on võimalik viia läbi telefoniintervjuud andmete täiendamiseks ja kogumiseks.
- Väikse andmemahu puhul kaalutakse sekkumisvaldkonna hindamist mõne teise sekkumisvaldkonna osana ehk teisese sekkumisena. Seda juhul, kui eeldatav maht programmiperioodi lõpuks jääbki eeldatavalt liiga väikeseks.
- Jälgitakse eelkõige tulundusühistute ja tootjate otsest toetuse saamist. Ellimineeritakse isikute kattuvusest tulenev topeltarvestus (*double counting*).
- PSM-mudeli loomisel on oluline silmas pidada, et mudel sisaldaks kõiki olulisi tunnuseid ja oleks seega kõrge seletusvõimega. Sobiliku mudeli korral ei ole osalusgruppi kuuluvad ettevõtted oluliste näitajate osas erinevad võrdlusgruppi ettevõtetest, milles veendumiseks tuleb läbi viia erinevuste statistilise olulisuse hindamise testid.

P2B - Nr 5. Kuidas on maaelu arengu programm toetanud piisavalt kvalifitseeritud põllumajandustootjate põllumajandussektorisse sisenemist ja eelkõige põlvkondadevahetust?

Sihtvaldkonda 2B panustavad meetmed

Hindamisküsimusele vastamisel võetakse arvesse meetmed, mis on panustanud sihtvaldkonna täitmisesse. Järgnevalt esitatakse sihtvaldkonna 2B alt lõpetatud ja välja makstud projektide jaotus.

Kvantitatiivselt esitatakse planeeritud sekkumise panuste võrdlus tegeliku täitmisega.

Projektide toetuse summa, € (Allikas: PRIA, seisuga 31.12.2016)

Meede	Meetme eelarve, €		Makstud toetus, €			Täitmise osakaal, %
	periood 2014–2020		2015	2016	kokku	
Esmane sekkumine						
M 1.1-1.3 (2B)	700 000					
M 2.1 (2B)	350 000					
M 2.3 (2B)	50 000					
M 6.1 (2B)	22 124 000					
Teisene sekkumine						
M 6.3 (2A, 6A)	30 000 000					
M 19.2 (6B)	68 140 000					
M 19.3 (6B)	2 500 000					

Hindamisküsimusele vastamisel võetakse arvesse meetmed, mis on panustanud sihtvaldkonna täitmisesse. Järgnevalt esitatakse lõpetatud projektide arvu jaotus.

Projektide arv (Allikas PRIA 31.12.2016 seisuga)

Meede	Meetme eelarve, €		Makstud toetus, €			Täitmise osakaal, %
	periood 2014–2020		2015	2016	kokku	
Esmane sekkumine						
M 1.1-1.3 (2B)						
M 2.1 (2B)						
M 2.3 (2B)						
M 6.1 (2B)						
Teisene sekkumine						
M 6.3 (2A, 6A)						

M 19.2 (6B)				
M 19.3 (6B)				

Lisaks eelpool välja toodud MAK 2014-2020 alusel määratletud teise sekkumise alla kuuluvatele meetmetele panustavat EK hindamisjuhendi jägi käesoleva sihtvaldkonna eesmärkide saavutamisse ka M 3.1, 3.2 (3A), M 9.1 (3A), M 16.0, 16.2, 16.3, 16.9 (2A, 4, 5C), M 16.2 (2A), M 16.4 (3A), M 19.2 (6B), M 19.3 (6B).

Seosed hindamiskriteeriumite ning ühiste ja täiendavate indikaatorite vahel, mida kasutatakse ühisele hindamisküsimusele vastamiseks

EK hindamisjuhendis esitatud hindamiskriteeriumid (JC) on järgmised:

- **2B1** Piisavalt kvalifitseeritud põllumajandustootjad on sisenenud põllumajandussektorisse (*Adequately skilled farmers have entered into the agricultural sector*)
- **2B2** Piisavalt kvalifitseeritud noorte põllumajandustootjate osakaal põllumajandussektoris on kasvanud (*The share of adequately skilled young farmers in the agricultural sector has increased*)

Täiendavad hindamiskriteeriumid (siseriiklikud) on järgmised:

- **2B3** Piisavalt noori põllumajandustootjaid on sisenenud sektorisse erinevate ja tasakaalustavad tegevusalade jätkusuutlikkust (vanuselise struktuuriga seotud)
- **2B4** Innovatiivsete projektide ja tegevuste maht on suurenenud (vajalik P1 hindamisel)

Andmevajadus ja andmete allikas

	HK (JC)	Indikaatorid	Indikaatori kirjeldus	Allikas
Ühised väljundindikaatorid	2B1-2B3	O4 Noore põllumajandustootja tegevuse alustamise toetust saanute arv	Projektide arv ettevõtjate lõikes, tegevusalade märkega. Noorte eristamine M 6.1.	PRIA
		O4 Toetatud põllumajanduslike majapidamiste arv		
Tulemusindikaatorid	2B2	R3/T5 % põllumajanduslikest majapidamistest, kes on teinud maaelu arengu programmi toetusel ettevõtte äriplaani/investeeringuid noorte põllumajandustootjate jaoks	Meetmest 6.1 toetust saanud ettevõtjate osakaal kõikidest Eesti põllumajandustootjatest.	PRIA, Statistikaamet, Äriregister
Kontekstindikaatorid	2B3	C17 Muutus põllumajanduslike majapidamiste arvus	Statistikaameti statistilisse profiili kuuluvad taime- ja loomakasvatuse, jahinduse ja neid teenindavate tegevusaladega tegelevate ettevõtete arv.	Statistikaamet
	2B1-2B3	C22 Muutus põllumajandusettevõtete tööjõus	Tööga hõivatute arv taime- ja loomakasvatuse, jahinduse ja neid teenindavate tegevusaladega tegelevate ettevõtete seas.	Statistikaamet
		C23 Põllumajandusettevõtete juhtide vanuseline struktuur	Vanuses 40 eluaastat või vähem põllumajandustootjate osakaal kõikidest põllumajandustootjatest.	Äriregister
		C24 Põllumajandusettevõtete juhtide põllumajanduslik väljaõpe	Sekundaarandmed konteksti loomiseks ja kirjeldamiseks. Viiakse läbi MAKis esitatud kontekstindikaatori muutuste analüüs. Põllumajandusliku haridusega põllumajandustootjate osakaal kõikidest põllumajandustootjatest.	Statistikaametist tellitud päring

Täiendav indikaator	2B1	A25 Koolitustegevustes osalenute osakaal kõikidest Eesti põllumajandustootjatest	Aluseks võtta M 1.1 koolitustel osalenute arv (seos väljundindikaatoriga O12).	PRIA, Statistikaamet
Kvalitatiivsed indikaatorid	2B1-2B3	A26 Noorte põllumajandustootjate piisavus ja tulemuslikkus tegevusvaldkodades on suurenenud	Noorte tootjate siseneamise vajalikkus ja edasine võimekus.	Fookusgrupi intervjuu
	2B4	A24 Põllumajandustootjate hinnagud innovaatilistele tegevustele	Indikaatorite ja küsitluse struktureerimiseks luuakse innovatsiooni mõõdikud. Eristatakse noorte hinnagud.	Küsitlus põllumajandustootjate hulgas

Andmekogumise aeg

Muutuse hindamisel tuleb kasutada andmeid, mis iseloomustavaid hinnatavaid (1) enne meetmete rakendamist ja (2) võimalikult hilja (ent mitte enam kui 3 aastat) pärast seda. 2017. aasta aruande koostamisel piisab, kui hinnata meetme rakendamisele eelnevat olukorda arengukavale vahetult eelneva aasta andmete põhjal.

Baasandmed võetakse aluseks vastavalt MAKis esitatule või uuendatakse 2014. aasta seisuga (programmiperioodi taotlusvoorudele vahetult eelneva aasta seisuga) ja toetuse kasutamise seotud andmed kogutakse 2016. aasta kohta. Andmekogumine jätkub kogu programmiperioodi jooksul kuni 2020. aastani.

Hindamismeetodid

Sihtvaldkonna eesmärgid

Eesti põllumajandustootmise uuendamiseks ning Eesti põllumajanduse uuele tasemele viimiseks on oluline kaasata sektorisse noori. Samas on noorte majapidamisjuhtide osakaal ebapiisav ja seetõttu tuleb senisest suuremal määral soodustada põllumajanduslase pädevusega ja töökogemusega juhtide noorema põlvkonna osalemist põllumajandustootmises.

Kvantitatiivsed meetodid

Väljundindikaatorid

O4 Noore põllumajandustootja tegevuse alustamise toetust saanute arv.

Meetod: kirjeldav statistika

Arvutatakse välja makstud toetussummadega M 6.1 projektid elluviinud ettevõtete liitmise teel.

O4 Toetatud põllumajanduslike majapidamiste arv

Meetod: kirjeldav statistika

Arvutatakse välja makstud toetussummadega M 1, M 2 ja M 6.1 projektid ellu viinud ettevõtete liitmise teel.

Tulemusindikaatorid

R3/T5 Põllumajanduslike majapidamiste osakaal, kes on teinud maaelu arengu programmi toetusel ettevõtte äriplaani/investeeringuid noorte põllumajandustootjate jaoks.

Meetod: kirjeldav statistika

M 6.1 toetatud projektid elluviinud ettevõtjate arv tuleb jagada kõikide Eesti põllumajandusettevõtjate arvuga.

Kontekstindikaatorid

C17 Muutus põllumajanduslike majapidamiste arvus

Meetod: enne-pärast

Statistikaameti statistilisse profiili kuuluvad taime- ja loomakasvatuse, jahinduse ja neid teenindavate tegevusaladega tegelevate ettevõtete arvu muutus.

C22 Muutus põllumajandusettevõtete tööjõus

Meetod: enne-pärast

Tööga hõivatute arvu muutus taime- ja loomakasvatuse, jahinduse ja neid teenindavate tegevusaladega tegelevate ettevõtete seas kokku.

C23 Põllumajandusettevõtete juhtide vanuseline struktuur

Meetod: kirjeldav statistika

Vanuses 40 eluaastat või vähem põllumajandustootjate osakaal kõikidest põllumajandustootjatest.

C24 Põllumajandusettevõtete juhtide põllumajanduslik väljaõpe

Meetod: kirjeldav statistika

Põllumajandusliku haridusega põllumajandustootjate osakaal kõikidest põllumajandustootjatest.

Täiendavad indikaatorid

A25 Koolitustegevustes osalenute osakaal kõikidest Eesti põllumajandustootjatest

Meetod: kirjeldav statistika

M 1.1 ja M 2.1 raames koolitustel osalenute arv tuleb jagada Eesti põllumajandustootjate arvuga.

Kvalitatiivsed meetodid

Meetod: küsitlus või fookusgruupiintervjuu

Nii indikaatorite väärtuste leidmiseks kui ka kvantitatiivsete meetodite abil leitud tulemuste valideerimiseks on vajalik küsitluse või fookusgruupiintervjuu teel koguda vastuseid järgmistele küsimustele:

- Kui suur osa Eesti põllumajandustootjatest on vanuses 40 eluaastat või nooremad? (A26 Noorte põllumajandustootjate piisavus ja tulemuslikkus tegevusvaldkodades on suurenenud)
- Kui suur osa Eesti põllumajandustootjatest omavad põllumajanduslikku kutseharidust ja kui suur osa kõrgharidust?
- Samuti innovaatiliste projektide hindamine. (A24 Põllumajandustootjate hinnagud innovaatilistele tegevustele)

Riskid ja võimalikud probleemid hindamise läbiviimisel

Peamised riskid:

- Mõningate indikaatorite puhul on keeruline leida kogu Eestit kirjeldavaid väärtusi (põllumajanduslike majapidamiste arv, kõikide Eesti põllumajandustootjate arv).

Lahendused:

- Kui kõiki põllumajandusettevõtteid või -ettevõtjaid ei ole võimalik loendada, peaks vastavad arvud tuletama teatud valimitest.

4.3. Prioriteet 3, sihtvaldkondade 3A-3B hindamisküsimused

P3A – Nr 6. Kuidas on maaelu arengu programm toetanud toormetootjate konkurentsivõime parandamist nende parema integreerimise abil põllumajanduslike toiduainete tarneahelasse põllumajandustoodetele lisandväärtust andvate kvaliteedikavade, kohalike turgude edendamise ja lühikeste tarneahelate, tootjarühmade ja tootmisharudevaheliste organisatsioonide kaudu?

Sihtvaldkonda 3A panustavad meetmed

Hindamisküsimusele vastamisel võetakse arvesse meetmed, mis on panustanud sihtvaldkonna täitmisesse. Järgnevalt esitatakse sihtvaldkonna 3A alt lõpetatud projektide jaotus.

Kvantitatiivselt esitatakse planeeritud sekkumise panuste võrdlus tegeliku täitmisega. Eelnevalt on teada, et 2016. aasta lõpu seisuga rakendati kõiki sihtvaldkonda programmeeritud meetmeid.

Projektide toetuse summa, € (Allikas: PRIA, seisuga 31.12.2016)

Meede	Meetme eelarve, € periood 2014–2020	Makstud toetus, €			Täitmise osakaal, %
		2015	2016	kokku	
Esmane sekkumine					
M 1.1-1.3 (3A)	3 200 000				
M 2.1 (3A)	20 000				
M 2.3 (3A)	30 000				
M 3.1 (3A)	1 000 000				
M 3.2 (3A)					
M 14.1 (3A)	40 675 000				
M 4.2 (3A)	46 000 000				
M 9.1 (3A)	6 000 000				
M 16.4 (3A)	4 000 000				
Finantsinst (4.2) (3A)	4 000 000				
Teisene sekkumine					
M 4.1 (2A)	145 000 000				
Finantsinst (M 4.1) (2A)	17 000 000				

Tuginedes EK juhendi soovitusel omavad teise sekkumise mõju lisaks märgitutele kõik meetmed, mis mõjutavad ettevõtjate konkurentsivõimet ja aitavad primaartootjal saavutada edu tarneahelas. Seega võiks eeldada sihtvaldkonda 2A kuuluvate meetmete panust (näiteks M 1.1-1.3; M 2.1, 2.3; M 16.0, 16.2). Samuti LEADER-meetme 19.2 projektide teisest sekkumist.

Järgnevalt esitatakse sihtvaldkonna 3A lõpetatud projektide arv sekkumise alusel.

Projektide arv (Allikas: PRIA, seisuga 31.12.2016)

Meede	Projektide arv			Sihttaseme täitmine	
	2015	2016	kokku	sihttase	täitmise osakaal, %
Esmane sekkumine					
M 1.1-1.3					
M 2.1					
M 2.3					
M 3.1					
M 3.2					
M 14.1					
M 4.2					
M 9.1					

M 16.4					
Finantsinst (4.2)					
Teisene sekkumine					
M 4.1 (2A)					
Finantsinst (M 4.1) (2A)					

Seosed hindamiskriteeriumite ning ühiste ja täiendavate indikaatorite vahel, mida kasutatakse ühisele hindamisküsimusele vastamiseks

EK hindamisjuhendis esitatud hindamiskriteeriumid (JC) on järgmised:

- **3A1** Toetatud primaartootjate konkurentsivõime on paranenud (*Competitiveness of supported primary producers has improved*)
- **3A2** Põllumajandustootjatele makstav hind toote lõpphinnast on suurenenud (*The share of the final price of agriculture products retained with primary producers has increased*)
- **3A3** Põllumajandustootjate lisandväärtus primaartoote tootmisel on suurenenud (*The added value of agricultural products of primary producers has increased*)
- **3A4** Primaartootjate kvaliteediskeemide rakendamine on suurenenud (*Implementation of quality schemes by primary producers has increased*)
- **3A5** Primaartootjate osalemine lühikestes tarneahelates, kvaliteedile orienteeritud tootjarühmades ja/või tegevusala tootjarühmades on suurenenud (*Participation of primary producers in short circuit schemes, quality-oriented producer group and/or inter branch organization has increased*)

Hindamiskriteeriumid seotakse loogiliselt indikaatoritega järgnevas tabelis.

Andmevajadus ja andmete allikas

	HK (JC)	Indikaatorid	Indikaatori kirjeldus	Allikas
Ühised väljundindikaatorid	3A4, 3A5	<p>O4 Toetatud põllumajanduslike majapidamiste arv</p> <p>O9 Toetatud tootjarühmade liikmete arv (põllumajanduslike majapidamiste arv)</p> <p>O9 Tarneahelas olevate koostöö ja kohaliku piirkonna arendustegevusega tegelevate põllumajanduslike majapidamiste arv</p>	<p>Põllumajandustootjate arv M 3.1-3.2, M 4.2, M 14.1, M 16.4 puhul.</p> <p>M 9.1 tootjarühmade kohta esitatakse liikmete arv (O9).</p> <p>O.9 jaguneb täiendavalt tootjarühmade vahel, kes viivad ellu kvaliteediskeeme ja osalevad lühikese tarneahela turundustegevuses.</p> <p>Võimalusel luuakse jaotus tegevusalade lõikes. Kasutatakse kirjeldava statistika meetodit (vt pt 3).</p> <p>Märkus: EK juhendis puudub seos meetme 2.1 indikaatoriga O13, mis võetakse kokku prioriteet 1A-1C all.</p>	PRIA andmebaas (Exceli tööriist)
Ühised tulemusindikaatorid	3A4 3A5	R4/T6 % põllumajanduslikest majapidamistest, keda toetatakse osalemise eest kvaliteedikavas, kohalikel turgudel ja lühikestes tarneahelates ning tootjarühmades või -organisatsioonides	<p>M 3.1, M 9.1, M 16.4 toetatud põllumajandusettevõtjate arv/tootjarühmade arv (väljundindikaator O4).</p> <p>Tootjarühmade liikmete arv (M 9.1).</p> <p>Tarneahelas osalejate arv (väljundindikaator O9).</p> <p>Põllumajanduslike majapidamiste arv (<i>Agricultural holdings (farms)</i>) MAK piirkonnas (kontekstindikaator C17), aga eeldatavalt tuleks siseriiklik analüütiline võrdlus esitada ka turule tootvate ettevõtjate arvu suhtes või vastavalt meetmes kehtestatud ettevõtjate suuruse kriteeriumile vastava suurusgrupi alusel.</p>	<p>PRIA andmebaas (Excel tööriist)</p> <p>Statistikaamet Põllumajanduslike majapidamiste struktuuriuuring</p>

			MAK tasemel võetakse arvesse kohalike turgude ja samuti lühikeste tarneahelate definitsioon.	
Ühised kontekstindikaatorid	3A1	C14 Tööjõu tootlikkus põllumajanduses	Sekundaarandmed konteksti loomiseks ja kirjeldamiseks. Viiakse läbi MAKis esitatud kontekstindikaatorite muutuse analüüs.	Statistikaamet avalikud andmed, vajadusel tellitud päring maapiirkonna ja vajalike sektorite kirjeldamiseks
		C16 Tööjõu tootlikkus toiduainete tööstuses		
Täiendavad indikaatorid	3A1	A27 Toetatud toiduainete tööstuste arv	Töötleva tööstuse ettevõtete arv tegevusalade lõikes M 3.1–M 3.2, M 4.2, M 16.4. Kasutatakse võrdluse loomiseks põllumajandustootjate andmetega, et võrrelda teise etapina konkurentsivõime muutust.	PRIA andmebaas (Excel tööriist)
		A28 Toetatud põllumajandustootjate sissetulekute (toodangu väärtuse) muutus	Põllumajandustoodangu väärtus toetatud farmides väljundindikaatori O4 ja O9 ettevõtjate nimekirja alusel (müügitulu + muud äritulud (v.a kasum põhivara müügist ja ümberhindlusest, tulu sihtfinantseerimisest) – edasimüügi eesmärgil ostetud kaubad, teenused ja kinnisvara – maksed alltöövõtjatele + lõpetamata ja valmistoodangu varude muutus (aruandeaasta lõpu ja alguse vahe) + oma tarbeks valmistatud põhivara). Kogu põllumajanduslike majapidamiste arv sektorite lõikes (tegevusalade lõikes).	Äreregister, ettevõtjate majandusaasta aruanded Võimalusel kasutatakse uuringut kvaasi-eksperimentaalse meetodi alusel (toetatud ja mitte toetatud tootjad) Statistikaamet või Eurostat, <i>Agricultural output, price indices and income</i> : http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/input_price_indices_and_income
	3A2	A29 Põllumajandustootjate marginaal toodete lõpphinnas on suurenenud	Põllumajandussaaduste lõpphind väljundindikaatori O4 ja O9 ettevõtjate nimekirja alusel jaotusega: piim; liha; teravili; köögivili; kartul. Primaartootjate hinnatase kvaliteedikavades, lühikeses tarneahelas ja tulundusühistutes osalemise korral M 3.1 ja M 3.2 (<i>producer margins</i>). Primaartootjate hinnatase ettevõtjate puhul, kes ei ole liitunud ühegi toetatava skeemiga. Kvaasi-eksperimentaalne meetod.	Tootjarühma liikmete küsitlus Mitte tootjarühma liikmete küsitlus
	3A3	A30 % primaartootjatest, kes on maaelu arengu programmi toetusel loonud kvaliteedikavasid	Põllumajandustootjate (primaartootja) arv (M 3.1 ja M3.2), kes on liitunud kvaliteedikavade-ga. Põllumajanduslike majapidamiste arv (<i>Agricultural holdings (farms)</i>) MAK piirkonnas (kontekstindikaator C17), aga eeldatavalt tuleks analüüstilise võrdlus esitada turule tootvate ettevõtjate arvu suhtes või vastavalt meetmes kehtestatud ettevõtjate	PRIA andmebaas, toetuse saaja maksekorralduse andmed Statistikaamet, põllumajanduslike majapidamiste struktuur

			suuruse kriteeriumile vastava suurusgrupi alusel.	
	3A4	A31 Tulundusühistute toodangu müüginna suhe individuaalse tootja turuhinnaga võrreldes (TÜ marginaal)	M 9.1. Tulundusühistute toodangu aasta keskmine müüginna kg või tonni kohta. Individuaalse tootja toodete turule müüginna kg või tonni kohta. Tulundusühistus müüginna/individuaalse tootja müüginna.	Intervjuud ühistutega. Toodete turuhinnad konjunktuuri uuringu alusel. Võimalusel täiendada meetmete maksetaotluse vormi müüdava toodangu aasta keskmine müüginna kg, tonni kohta lisamisega
	3A4	A32 Kvaliteedikavade raames müüdüd toodangu müügitulu summa ja muutus perioodi jooksul	M 3.1 ja 3.2. Kvaliteedikavad toodete lõikes: piimatooted; lihatooted; teraviljatooted, mesindussaadused; marjakasvatussaadused jne. Müügitulu maht toodete jaotuse lõikes aastal n ja aastal n+2, n+3.	PRIA andmebaas, kvaliteedikava seireandmed
	3A3	A33 Ettevõtjate tulemuslikkus on suurenenud ja jaotus tegevusvalade lõikes on tasakaalus arvestades piirkondlike erisusi	Ettevõtjate konkurentsivõimet peegeldavad majandusnäitajad väljundindikaatori O4 ja O9 ettevõtjate nimekirja alusel tegevusvalade jaotusega: piim; liha; teravili; köögiviljad; kartul. Majandusnäitajad.	PRIA andmebaas, ettevõtjate nimekiri, äriregister
Kvalitatiivsed indikaatorid	3A1-3A5	A34 Tootjarühma liikmete rahuloluhinnang tootjarühma tegevusele on suurenenud	M 9.1. Indikaatorite ja küsitluse struktureerimiseks luuakse rahuloluindikaatorite jaotus, mis tugineb liikme ootustel: Mida peab liige ühistu tugevusteks? Mis tegevuste osas peaks ühistu ennast parandama? Liikme kavatsused koostöö jätkamises osas? Kas liige julgeb soovitada ühistuga liitumist oma tuttavatele või koostööpartneritele? Eeldatakse MAPP meetodi rakendamist MAK 2014-2020 perioodil.	Rahuloluküsitlus tootjarühma liikmete hulgas
	3A1	A35 Kvaliteedikavades esitatud oodatud tulemuste analüüs	M 3.1 ja 3.2 Toetuse taotlemisel ja kavade rakendamisel esitatud oodatud tulemus. Kvalitatiivne sisuanalüüs, interpreteerimismeetod.	PRIA andmebaas, dokumendianalüüs
	3A1-3A5	A36 Kohalike turgude kirjeldus tootjarühma tegevuse alusel, näited praktikatest Lühikeste tarneahele kirjeldus, näited parimatest praktikatest Kvaliteedikavade kirjeldused	M 3.1, M3.2 ja M9.1. Hindaja poolt loodud kirjeldus tuginedes toetatud tegevustele ja tulundusühistute hinnangutele.	PRIA andmebaas, dokumendianalüüs, intervjuud toetuse saajatega, maaeluvõrgustiku andmebaas
Andmekogumise aeg				
Muutuse hindamisel tuleb kasutada andmeid, mis iseloomustavaid hinnatavaid (1) enne meetmete rakendamist ja (2) võimalikult hilja (ent mitte enam kui 3 aastat) pärast seda. Kuigi kõige täpsemalt võimaldab meetme rakendamise eelset olukorda hinnata iga investeeringu lõpetamisele vahetule eelnev ajahetk, ei ole vajalik kõikide ettevõtete puhul selles osas individuaalset arvestust pidada. 2017. aasta aruande koostamisel piisab, kui hinnata meetme rakendamisele eelnevat olukorda arengukavale vahetult eelneva aasta andmete põhjal.				

Baasandmed võetakse aluseks vastavalt MAKis esitatule või uuendatakse 2014. aasta seisuga (programmiperioodi taotlusvoorudele vahetult eelneva aasta seisuga) ja toetuse kasutamisega seotud andmed kogutakse 2016. aasta kohta (majandusnäitajad 2015. aasta kohta). Andmekogumine jätkub kogu programmiperioodi jooksul kuni aastani 2020.

Hindamismeetodid

Hindamisel kasutatakse indikaatorite põhist triangulatsiooni, mis toob esile erinevate andmeallikate seosed: kvantitatiivsed toetuse saajate andmed, kvantitatiivsed toetust mittesaanud ettevõtjate andmed, riiklik statistika, küsitlus ja/või fookusgrupp.

Hindamise aluseks on ühtlasi MAK 2014–2020 märgitud põhjendus ja eesmärk:

Sihtvaldkonna peamisteks vajadusteks ja seeläbi ka eesmärgiks on koostöö parandamine põllumajandustootjate ühistute ja töötlemisettevõtete vahel, senisest enam toidutarneahela lülide parema integreerituse, ahela läbipaistvuse ja hindade sujuva ülekandumise tagamisega tegelemine, põllumajandustootjate ja toidutööstuste omavahelise koostöö soodustamine, kvaliteedikavade väljatöötamise toetamine ning põllumajandustootjate kvaliteedikavades osalemisele senisest suurema tähelepanu pööramine jt. Peamisteks meetmeteks eesmärgi saavutamisel on artikli 16 alusel rakendatav kvaliteedikavades osalemise ja kvaliteedikavade raames toodetud toodete edendamise meede, artikli 27 alusel rakendatav meede „Tootjarühmade loomine“ ja artikli 35 alusel rakendatava meede „Koostöö“ (tegevuse liigi „Lühikesed tarneahelad ja kohalike turgude arendamine“), mis ka kõik selle sihtvaldkonna alt on programmeeritud. Toormetootjate paremat integreerimist toiduahelasse toetatakse ka investeeringute abil – „Investeeringud põllumajandustoodete töötlemiseks ja turustamiseks“ raames on kavas toetada tootjarühmade investeeringuid põllumajandustoodete töötlemisse ja turustamisse ning töötlemisega alustada soovivate mikroettevõtetest põllumajandustootjate sellealaseid investeeringuid.

Loomade heaolu osas on vajadustena identifitseeritud loomade heaolu alase teadlikkuse tõstmine ning sea- ja linnudusandlusest kõrgemate loomapidamisstandardite järgimise propageerimine ja toetamine. Kõrgemate loomapidamisstandardite toetamine on otseselt adresseeritav artikli 33 kohase meetmega „Loomade heaolu“, mis on käesoleva sihtvaldkonna alt ka programmeeritud. Kõrgemate loomapidamisstandardite järgimisele on võimalik kaasa aidata ka investeeringutoetuste abil.

Kvantitatiivsed indikaatorid

Väljundindikaatorid

Põllumajandustootjate arv M 3.1-3.2, M 4.2, M 14.1 ja M 16.4 puhul.

M 9.1 tootjarühmade liikmete arv (O9).

Meetod: kirjeldav statistika. Hindaja valib vastavalt toetuse saajate tegevusaladele ja suuruse jaotusele võimalikult informatiivse kirjeldamise viisi.

Tulemuste põhjal võrreldakse MAKis seatud sihttasemete täitumist, mille alusel antakse hinnang MAK 2014–2020 tulemuslikkusele (*performance*).

Saadud ettevõtjate arvu ja ettevõtjate nimekirja kasutatakse ka sisendina tulemusindikaatorite andmete kogumisel, samuti teiste väljund tüüpi indikaatorite detailsema jaotuse loomisel.

Tulemusindikaatorid

R4/T6 % põllumajanduslikest majapidamistest, keda toetatakse osalemise eest kvaliteedikavades, kohalikel turgudel ja lühikestes tarneahelates ning tootjarühmades või –organisatsioonides.

Meetod: kirjeldav statistika; võrdlus sektoriga. Tulemuste arvutamisel kasutatakse võrdlust sektoriga meetodit, kus hinnatava aasta andmeid võrreldakse baasaasta näitaja jagatisena. Soovitatav on baasaastana kasutada 2014. aastat või tootjarühmade puhul tunnustamise aasta andmeid. Hindamisel tuleks arvesse võtta hinnatava aastana n+2 aastat. Vastavalt indikaatorile arvutatakse suhtarv kasusaajate ja kogu sektori jagatise alusel. Soovitatav on sise-riiklikult esitada tulemused ka tegevusala jaotuse alusel, mis aitab hinnata tasakaalustatust ja kaardistada kvalitaativselt probleeme vähem arengut saavutanud tegevusalade puhul.

Kontekstindikaatorid

Indikaatorite väärtused arvutatakse ühe ettevõtte kohta. Esitatakse aastate võrdluses maapiirkonna tegevusalade või sektorite alusel. Samuti võib indikaatorite väärtusi võrrelda teiste tegevusalade ettevõtetega ja toetuse saajate vastavate andmetega. Indikaatoriteks on:

- lisandväärtus sektoris (põllumajandus, toiduainete tööstus);
- töötajate arv sektorites;
- tulemusena leitakse kontekstindikaator C14 tööjõu tootlikkus sektorites.

Meetod: enne-pärast, sisend-väljund.

Täiendavad indikaatorid

Lisaindikaatorid arvutatakse valdavalt enne-pärast meetodil või aegrea muutusena. Samuti kasutatakse sisend-väljund meetodit, mis peegeldab tõhusust. Hindaja kasutab ptk 3 esitatud meetodeid, et esitada toimunud muutuseid ja seoseid võimalikult informatiivselt.

Lisaindikaatoritest A28 toetatud põllumajandustootjate sissetulekute (toodangu väärtuse) muutuse hindamisel on soovitatav kasutada kvaasi-eksperimentaalset meetodit (kontrafaktilist analüüsi). Kui andmed ei võimalda eelmärgitud meetodi kasutamist, siis kasutatakse võrdlus sektoriga ja enne-pärast meetodit.

Täiendava indikaatori A33 tulemuslikkuse analüüsimisel kasutatakse järgmiseid andmeid:

- muutus lisandväärtuses;
- muutus müügitulus;
- muutus müügitulu osakaaludes põllumajanduse ja muu müügitulu võrdluses;
- muutus põhivaras;
- muutus kasumis;
- muutus ekspordis;
- jt sobivad näitajad.

Meetod: enne-pärast, sisend-väljund.

Kvalitatiivsed meetodid

Kuna hindamisküsimus on suunatud toetuse saajate osalemisele kvaliteedikavades, tarneahelates ja koostöös tootjarühmadega, siis ei pruugi kvantitatiivsed indikaatorid anda lõplikke tulemusindikaatoritele omaseid vastuseid. MAK 2014–2020 prioriteete ja eesmärgi jälgides on kvalitatiivne meetod laiemate hindamisküsimuste puhul olulist sisu ja konteksti andev. Küsimused on seotud tootjarühma liikmete rahuloluhinnangutega tootjarühma tegevusele, kvaliteedikavades esitatud oodatud tulemustega, kohalike turgude kirjeldusega tootjarühma tegevuse alusel, lühikeste tarneahelate kirjeldusega ja näidetega parimatest praktikatest. Selle tõttu on soovitatav laiemad küsimused kaasata põllumajandustootjate fookusgrupi intervjuusse, mille üks osa on tarneahelate ja kvaliteedikavade hindamine. Koostatakse vastavad intervjuu kavad, mis kooskõlastatakse tellijaga ja mis on seotud eelnevalt analüüsi käigus leitud indikaatorite tulemustega. Intervjuude ja küsitluste puhul on soovitatav kasutada MAPP meetodit (vt ptk 3 Meetoodiline lähenemine).

Teisene sekkumine (*Secondary contributions*)

Juhul kui hindaja näeb olulisi seoseid sihtvaldkonna meetmete ja teiste sihtvaldkondade meetmete vahel, siis viiakse ühiste indikaatorite puhul läbi teisese sekkumise analüüs, mis tähendab arvutuste kordamist seotud sihtvaldkondade ja meetmete toetuse saajate panuse leidmiseks. Hetkel on kvalitatiivsete meetodite puhul arvestatud, et teisene sekkumine tuleneb eelkõige sihtvaldkonnast 2A ehk põllumajandustootjatele suunatud investeeringute toetamisest. Vajadusel liidetakse robustsel meetodil teiste valdkondade tulemusi, mis on paralleelselt leitud teiste sihtvaldkondade juures. Tulemused ja olulised tähelepanekud esitatakse ka hindamisküsimusele nr 19 vastamisel.

Riskid ja lahendused hindamise läbiviimisel

Peamised riskid:

- Madal andmekvaliteet või puudulikud andmed seiresüsteemis.
- Väike andmemahd seoses toetuse saajate arvuga, mis ei anna piisavat sisendit eeldatavatele muutustele (nt madal toetusaktiivsus, väga väike programmi eelarve maht, jne).
- Hinnangute andmine kaudsete kasusaajate puhul kallutab tulemusi (sh teisese sekkumise hindamisloogikaga mitteamvestamine või selle ebapiisav jälgimine).
- Netomõjude leidmisel kasutatakse PSM- ja DID-meetodi rakendamist, mida peetakse mõju hindamisel usaldusväärseks. Samas võib meetod andmete puudumise või ebasobiva võrdlusgrupi korral anda ebatäpseid tulemusi. Näiteks kui meetmetes osalemise tõenäosuse arvutamisel ei võeta arvesse kõiki asjakohaseid tunnuseid, ei iseloomusta võrdlusgrupp nn kontrafaktiilist olukorda. Samuti võib see probleem tekkida juhul, kui võrdlusgruppi kuuluvad teisi toetusi saanud ettevõtted.

Lahendused:

- Kuna eeldatavalt on lõplikult välja makstud ja lõpetatud projektide arv väike, siis on võimalik viia läbi telefoniintervjuud andmete täiendamiseks ja kogumiseks.
- Väikse andmemahu puhul kaalutakse sekkumisvaldkonna hindamist mõne teise sekkumisvaldkonna osana ehk teisese sekkumisena. Seda juhul, kui eeldatav maht programmiperioodi lõpuks jääbki eeldatavalt liiga väikeseks.
- Jälgitakse eelkõige tulundusühistute ja tootjate otsesest toetuse saamist. Ellimineeritakse isikute kattuvusest tulenev topeltarvestus (*double counting*).
- PSM-mudeli loomisel on oluline silmas pidada, et mudel sisaldaks kõiki olulisi tunnuseid ja oleks seega kõrge seletusvõimega. Sobiliku mudeli korral ei ole osalusgruppi kuuluvad ettevõtted oluliste näitajate osas erinevad võrdlusgrupi ettevõtetest, milles veendumiseks tuleb läbi viia erinevuste statistilise olulisuse hindamise testid.
- Küsitluste ja intervjuude puhul kasutatakse MAPP meetodit, mis suurendab hinnangute arusaadavust ja usaldusväärsust limiteeritud andmemahu juures.

P3B – Nr 7. Kuidas on maaelu arengu programm toetanud põllumajanduslike majapidamiste riskide ennetamist ja -juhtimist?

Sihtvaldkonna 3B panustavad meetmed

Hindamisküsimusele vastamisel võetakse arvesse meetmed, mis on panustanud sihtvaldkonna täitmisesse. Järgnevalt esitatakse sihtvaldkonna 3B alt lõpetatud projektide jaotus.

Kvantitatiivselt esitatakse planeeritud sekkumise panuste võrdlus tegeliku täitmisega. Eelnevalt on teada, et 2016. aasta lõpu seisuga ei ole rakendatud M 5.2.

Projektide toetuse summa, € (Allikas: PRIA, seisuga 31.12.2016)

Meede	Meetme eelarve, € periood 2014–2020	Makstud toetus, €			Täitmise osakaal, %
		2015	2016	kokku	
Esmane sekkumine					
M 2.1 (3B)	40 000				
M 2.3 (3B)	60 000				
M 5.2 (3B)	1 000 000				
Teisene sekkumine					
M 19.2 (6B)					
M 19.3 (6B)					

Teisene sekkumine Leader meetmetest sõltub kohalike tegevusgruppide strateegiate rakendamisest, mistõttu on sekkumise olulisust vajalik hindamise käigus täiendavalt määrata.

Järgnevalt esitatakse sihtvaldkonna 3B lõpetatud projektide arv sekkumise alusel.

Projektide arv (Allikas: PRIA, seisuga 31.12.2016)

Meede	Projektide arv	Sihttaseme täitmine
-------	----------------	---------------------

	2015	2016	kokku	sihttase	sihttaseme täitmise %
Esmane sekkumine					
M 2.1 (3B)					
M 2.3 (3B)					
M 5.2 (3B)					
Teisene sekkumine					
M 19.2 (6B)					
M 19.3 (6B)					
Seosed hindamiskriteeriumite ning ühiste ja täiendavate indikaatorite vahel, mida kasutatakse ühisele hindamisküsimusele vastamiseks					
<p>EK hindamisjuhendis esitatud hindamiskriteeriumid (JC) on järgmised:</p> <ul style="list-style-type: none"> 3B1 Osalemine farmide riskide ennetamise ja juhtimise skeemides on suurenenud (<i>Participation of farms in risk prevention and management schemes has increased</i>) <p>Täiendavad hindamiskriteeriumid (siseriiklikud) on järgmised:</p> <ul style="list-style-type: none"> 3B2 Nõustamisteenuse käigus on suurenenud riskide ennetamise ja ettevõtte juhtimisalase nõustamisteenuse kasutamine 3B3 Konsulentide kompetensus ja kogemused riskide ennetamise ning ettevõtte juhtimisalase nõustamise valdkonnas on suurenenud 					
Andmevajadus ja andmete allikas					
	HK (JC)	Indikaatorid	Indikaatori kirjeldus	Allikas	
Ühised väljundindikaatorid	3B1 3B3	<p>O13 Põllumajandustootjate arv, kes on saanud nõustamist seoses riskide juhtimise ja juhtimisalase ümberkorralduse elluviimiseks</p> <p>O14 Koolitatud nõustajate arv, kes läbisid kooituse teemal farmide riskijuhtimine ja juhtimine</p> <p>O4 Põllumajandustootjate arv, kes said toetust ohtlike taimekahjustajate ja loomahaiguste korral kahjustunud põllumajandusliku tootmise potentsiaali taastamise tegevusteks</p>	<p>M 2.1 ja M 5.2 toetatud põllumajandustootjate arv, kes kasutasid toetust riskijuhtimise ja ettevõtte juhtimise arendamiseks.</p> <p>M 2.3 raames koolitatud nõustajate arv.</p>	<p>PRIA andmebaas, M 2.1, M 2.3 ja M 5.2 tegevuste detailandmed</p>	
Ühised tulemusindikaatorid	3B1	<p>R5/T7 % põllumajanduslikest majapidamistest, kes osalevad riskijuhtimiskavades</p> <p>Aasta 2017. aruandes ei esitata meetmete puudumise tõttu.</p>	<p>Väljundindikaatorite O4 alusel põllumajandustootjate M 5.2 alusel (märkus: meede 5.2 ei ole rakendatud seisuga 31.12.2016)</p> <p>Põllumajanduslike majapidamiste arv (<i>Agricultural holdings (farms)</i>) MAK piirkonnas (kontekstindikaator C17), aga eeldatavalt tuleks analüütiline võrdlus esitada turule tootvate ettevõtjate arvu suhtes või vastavalt meetmes kehtestatud ettevõtjate suuruse kriteeriumile vastava suurusgrupi alusel.</p>	<p>PRIA andmebaas, toetuse saajate arv</p>	
Ühised kontekstindikaatorid	3B1	<p>C17 Põllumajanduslikud majapidamised (farmid)</p>	<p>Sekundaarandmed konkeksti loomiseks ja kirjeldamiseks. Viiakse läbi MAKis esitatud kontekstindikaatorite muutuse analüüs.</p>	<p>Statistikaamet avalikud andmed, vajadusel tellitud päring maapiirkonna ja valjalike sektorite kirjeldamiseks</p>	

Täiendavad indikaatorid		A37 Riskijuhtimise ja ettevõtte juhtimise tegevuste jaotus tüübi alusel, %	<p>Eristatakse jaotust:</p> <p>a) põllumajandusmaaga seotud riskijuhtimise tegevuste jaotus pindala alusel: nt tegevused mulla degradeerumise vähendamiseks, madal harimistase ja talvine taimkate;</p> <p>b) põllu- ja metsandussüsteemi sünergia loomine, et parendada muldade kasutust seoses süsiniku taseme vähenemisega;</p> <p>c) investeeringud infrastruktuuri seoses kliimamuutustega mõju vähendamisega (sh veemajandus);</p> <p>d) investeeringud masinatesse ja seadmetesse seoses riskijuhtimisega;</p> <p>e) teadmiste suurendamine kliimamuutustele vähem tundlike liikide osas;</p> <p>f) riskijuhtimise mudelite arendamine kliimamuutuste ohtude juhtimiseks;</p> <p>g) kindlustussüsteemide loomine või olemasolevate muutmine seoses muutuvate ohtudega (riskidega).</p> <p>Analüüsitakse toetatud tegevusi.</p>	PRIA andmebaas, PMK andmebaas, vajadusel küsitlus
Kvalitatiivsed indikaatorid	3B3	<p>A38 Tootjate arvamus konsulentide teadmistele riskide ennetamise ja ettevõtte juhtimise valdkonnas</p> <p>A39 Konsulentide hinnang tootjate riskide ennetamise ja ettevõtte juhtimise skeemide kasutamisele</p> <p>Riskiennetuse ja juhtimisalase nõustamise ning skeemide vähese kasutamise korral hinnatakse kasutamise probleeme ja vajadusi</p>	<p>Indikaatorite väljatöötamiseks luuakse riskide jaotus: nt tootmis-, turu- ja hinna-, õnnetusjuhtumite, õiguslikke, tööjõu ja juhtimisega seotud, tehnoloogilise arenguga seotud ja finantsriske.</p> <p>Tootjad hindavad konsulentide teadmisi ja nõuande kasutamist eelmärgitud riskide valdkonnas.</p> <p>Indikaatorite seadmisel luuakse riskide jaotus, vt eelnev punkt. Konsulendid hindavad teadlikkust ja nõuande kasutamist eelmärgitud riskide valdkonnas.</p> <p>Hindamine viiakse läbi fookusgruppis.</p>	<p>Ankeetküsitluse või intervjuude osa</p> <p>Liidetakse sihtvaldkonnavaldkonna 2A küsitluse või intervjuudega</p> <p>Liidetakse võimalusel prioriteet P1 valdkonna küsitlusega</p> <p>Fookusgrupi arutelu tootjate, tootjate esindajate ja konsulentidega MEM esindaja kaasamisega</p>
<p>Andmekogumise aeg</p> <p>Muutuse hindamisel tuleb kasutada andmeid, mis iseloomustavaid hinnatavaid (1) enne meetmete rakendamist ja (2) võimalikult hilja (ent mitte enam kui 3 aastat) pärast seda. Kuigi kõige täpsemalt võimaldab meetme rakendamise eelset olukorda hinnata iga investeeringu lõpetamisele vahetule eelnev ajahetk, ei ole vajalik kõikide ettevõtete puhul selles osas individuaalset arvestust pidada. 2017. aasta aruande koostamisel piisab, kui hinnata meetme rakendamisele eelnevat olukorda arengukavale vahetult eelneva aasta andmete põhjal.</p> <p>Baasandmed võetakse aluseks vastavalt MAKis esitatule või uuendatakse 2014. aasta seisuga (programmiperioodi taotlusvoorudele vahetult eelneva aasta seisuga) ja toetuse kasutamisega seotud andmed kogutakse 2016. aasta kohta (majandusnäitajad 2015. aasta kohta). Andmekogumine jätkub kogu programmiperioodi jooksul kuni aastani 2020.</p>				
<p>Hindamismeetodid</p> <p>Hindamisel kasutatakse indikaatorite põhise triangulatsiooni, mis toob esile erinevate andmeallikate seosed: kvantitatiivsed toetuse saajate andmed, riiklik statistika, küsitlus ja/või fookusgrupp.</p>				

Kvantitatiivsed meetodid

Väljundindikaatorid

O13 ja O4 Tegevuseks toetust saanud põllumajandustootjate arv (hinnatava tegevusega seotult).

O14 Koolitatud nõustajate arv (hinnatava tegevusega seotult).

Meetod: kirjeldav statistika. Hindaja valib vastavalt toetuse saajate tegevusaladele ja suuruse jaotusele võimalikult informatiivse kirjeldamise viisi.

Tulemuste alusel võrreldakse MAKis seatud sihttasemete täitumist, mille alusel antakse hinnang MAK 2014–2020 tulemuslikkusele (*performance*).

Saadud põllumajandustootjate arvu ja ettevõtjate nimekirja kasutatakse ka tulemusindikaatorite andmete kogumisel, samuti teiste väljund tüüpi indikaatorite detailsema jaotuse loomisel.

Tulemusindikaatorid

R5/T7 - % põllumajanduslikest majapidamistest, kes osalevad riskijuhtimiskavades. Meede 5.2 andmetel (ei ole rakendatud seisuga 31.12.2016)

Meetod: kirjeldav statistika; võrdlus sektoriga. Tulemuste arvutamisel kasutatakse võrdlust sektoriga meetodit, kus hinnatava aasta andmeid võrreldakse baasaastaga. Soovitatav on baasaastana kasutada 2014. aastat. Vastavalt indikaatorile arvutatakse suhtarv kasusaajate ja kogu sektori jagatise alusel. Kogu sektori andme leitakse indikaatori C17 alusel. Soovitatav on esitada siseriiklikult tulemused tegevusala jaotuse alusel, mis aitab hinnata tasakaalustatust ja kaardistada kvalitatiivselt probleeme vähem riskide ennetamist kasutanud tegevusalade juures.

Täiendavad indikaatorid

Lisaindikaatorid arvutatakse valdavalt enne-pärast ja sisend-väljund meetodit, mis peegeldab ühtlasi tõhusust. Hindaja kasutab pt 3 esitatud meetodeid, et esitada toimunud muutuseid ja seoseid võimalikult informatiivselt.

Kontekstindikaatorid

C17 Põllumajanduslikud majapidamised (farmid).

Indikaatori väärtus iseloomustab primaarsektorit. Põllumajanduslike majapidamiste arv (*Agricultural holdings (farms)*) MAK piirkonnas hõlmab üldjuhul kõiki põllumajanduslike majapidamisi. Samal ajal tuleb eeldada, et toetust kasutavad eelkõige turule tootvad ettevõtjad. Eeldatavalt tuleks teiste analüütilise võrdluste täpsuse suurendamiseks kasutada turule tootvate ettevõtjate arvu.

Kvalitatiivsed meetodid

Kuna hindamisküsimus on suunatud toetust saanud põllumajandustootjatele ja kvantitatiivsed andmed seoses toetuse mahuga ei pruugi näidata piisavalt sekkumise tähtsust, siis kasutatakse ka kvalitatiivset meetodit. Kuna sekkumise eelarve maht on väike, siis on efektiivse hindamise aluseks kvalitatiivse meetodi osa kombineerimine sihtvaldkonna 2A ja 3A tehtava küsitluse ja fookusgrupiga. Koostatakse vastavad intervjuu kavad, mis kooskõlastatakse tellijaga ja mis on seotud eelneva analüüsi käigus leitud indikaatorite tulemustega. Intervjuude ja küsitluste puhul on soovitatav kasutada MAPP meetodit (vt ptk 3 Metoodiline lähenemine).

Teisene sekkumine (*Secondary contributions*)

Sihtvaldkonnal on pigem teisese sekkumise iseloom, mis tähendab, et teiste sihtvaldkondade alt programmeeritud meetmete juures tuleks arvestada antud sihtvaldkonna panust, mis tähendab sihtvaldkonna juures tekkinud tulemuslikkuse näitajate liitmist mõne teise sekkumisvaldkonna tulemustele. Tulemused ja olulised tähelepanekud esitatakse ka hindamisküsimusele nr 19 vastamisel.

Riskid ja võimalikud probleemid hindamise läbiviimisel

Peamised riskid:

- Madal andmekvaliteet või puudulikud andmed seiresüsteemis.
- Väike andmemahut seoses toetuse saajate arvuga, mis ei anna piisavat sisendit eeldatavatele muutustele (nt madal toetusaktiivsus, väga väike programmi eelarve maht, jne).
- Hinnagute andmine mitte otseste kasusaajate puhul mõjutab tulemusi ebaõigesti (sh teisese sekkumise hindamisloogikaga mitte arvestamine või selle ebapiisav jälgimine).

Lahendused:

- Kuna eeldatavalt on lõplikult välja makstud ja lõpetatud projekti arv väike, siis on võimalik viia läbi telefoniintervjuud andmete täiendamiseks ja kogumiseks.
- Väikse andmemahu puhul kaalutakse sekkumisvaldkonna hindamist mõne teise sekkumisvaldkonna osana ehk teisese sekkumisena. Seda juhul kui eeldatav maht programmi lõpuks jääbki eeldatavalt liiga väikeseks.
- Jälgitakse eelkõige tulundusühistuste ja MTÜde puhul liikmelisust. Ellimineeritakse isikute kattuvusest tulenev topeltarvestus (*double counting*).
- Küsitluste ja intervjuude puhul kasutatakse MAPP meetodit, mis suurendab hinnagute arusaadavust ja usaldusväärsust piiratud andmemahu juures.

4.4. Prioriteet 6, sihtvaldkondade 6A-6B hindamisküsimused

P6A – Nr 16. Kuidas on maaelu arengu programm toetanud tegevusvaldkondade mitmekesistamist, väikeettevõtete loomist ja arendamist ning töökohtade loomist?

Sihtvaldkonda 6A panustavad meetmed

Hindamisküsimusele vastamisel võetakse arvesse meetmed, mis on panustanud sihtvaldkonna täitmisesse. Järgnevalt esitatakse sihtvaldkonna 6A alt lõpetatud projektide jaotus.

Kvantitatiivselt esitatakse planeeritud sekkumise panuste võrdlus tegeliku täitmisega. Eelnevalt on teada, et aasta 2016 lõpu seisuga on rakendatud kõik sihtvaldkonda kuuluvad meetmed.

Projektide toetuse summa, € (Allikas: PRIA, seisuga 31.12.2016)

Meede	Meetme eelarve, € periood 2014–2020	Makstud toetus, €			Täitmise osakaal, %
		2015	2016	kokku	
Esmane sekkumine					
M 2.1 (6A)	1 980 000				
M 2.3 (6A)	20 000				
M 4.2 (6A)	15 000 000				
M 6.3 (6A)	12 000 000				
M 6.4 (6A)	57 000 000				
Finantsinst (4.2, 6.4) (6A)	12 000 000 (4.2 – 2 000 000; 6.4 – 10 000 000)				
Teisene sekkumine					
M 6.1 (2B)					
M 19.2 (6B)					
M 19.3 (6B)					

Teisene sekkumine meetmes 6.1 tuleneb nendest projektidest, kus ettevõtjate poolt on loodud uus ettevõtte (loendatakse uusi ettevõtjaid). Teisene sekkumine Leader meetmetest sõltub kohalike tegevusgruppide strateegiate rakendamisest, mistõttu on vajalik sekkumise olulisus hindamise käigus määrata.

Tuginedes EK juhendi soovitusel omavad teise sekkumise mõju lisaks märgitutele kõik meetmed, mis mõjutavad ettevõtjate konkurentsivõimet maapiirkonnas ja aitavad primaartootjal saavutada edu. Seega võiks eeldada teise sekkumise mõju meetmetest M 3.1, 3.2 (3A), M 4.1 (2A) ja M 8.6 (5C).

Projektide arv (Allikas: PRIA, seisuga 31.12.2016)

Meede	Projektide arv			Sihttaseme täitmine	
	2015	2016	kokku	sihttase	sihttaseme täitmise %
Esmane sekkumine					
M 2.1 (6A)					
M 2.3 (6A)					
M 4.2 (6A)					
M 6.3 (6A)					
M 6.4 (sh FI) (6A)					
Finantsinst (4.2, 6.4) (6A)					
Teisene sekkumine					
M 6.1 (2B)					
M 19.2 (6B)					
M 19.3 (6B)					

Seosed hindamiskriteeriumite ning ühiste ja täiendavate indikaatorite vahel, mida kasutatakse ühisele hindamisküsimusele vastamiseks

Hindamisjuhendis esitatud hindamiskriteeriumid (JC) on järgmised:

- **6A1** Väikeseid ettevõtteid on loodud (*Small enterprises have been created*)

- **6A2** Väikesed ettevõtted on mitmekesistanud oma majandustegevust (*Small enterprises have diversified their economic activity*)
  - **6A3** Loodud on töökohti (*Jobs have been created*)
- Täiendavad hindamiskriteeriumid (siseriiklikud) on järgmised:
- **6A4** Mitmekesistanud ettevõtjate majanduslik tulemuslikkus on paranenud (tuleneb majanduskasvu edendamise eesmärgist)
  - **6A5** Ettevõtjate koostöö tegevusala siseselt kui ka valdkondade vaheliselt on suurenenud (tuleneb sihtvaldkonna eesmärgist Eestis)

Andmevajadus ja andmete allikas

	HK (JC)	Indikaatorid	Indikaatori kirjeldus	Allikas
Ühised väljundindikaatorid	6A2	O4 Toodete töötlemiseks ja turustamiseks toetust saanute ettevõtjate arv	Vastava M 4.2 toetatud mikroettevõtjate arv. Vastava M 6.4 toetatud ettevõtjate arv.	PRIA andmebaas, M 4.2 ja M 6.4 ettevõtjate arv vastavalt sihtvaldkonna ja indikaatoriga seotud tegevuste detailandmete seosele
		O4 Nende põllumajanduslike majapidamiste või toetuse saajate arv, kes on saanud äriettevõtte asutamiseks toetust/toetust investeerimiseks mittepõllumajanduslikesse tegevustesse maapiirkondades	Võimalusel luuakse jaotus tegevusalade lõikes. Kasutatakse kirjeldava statistika meetodit (vt ptk 3).	
Ühine tulemusindikaator	6A3	R21/T20 Toetatud projektide puhul loodud töökohad	Loodud püsivate töökohtade arv toetatud projektide/ettevõtjate alusel meetmes 6.4. Indikaator esitatakse täistööaja ekvivalendina (<i>FTE</i>) ja jaotusega soo järgi (mehed, naised). Kaasnevad näitajad: Baasaasta ehk projekti algus Projekti väljamakse aasta	PRIA andmebaas, toetuse saajate arv vastavalt märgitud meetmele ja väljundindikaatorites esitatud ettevõtjate arvule Projekti algus ja väljamakse kuupäev, töökohtade arv 1,0 ekvivalendina projekti alguses ja pärast väljamakset. Või olemasolevate ja loodavate töökohtade arv
Ühised kontekstindikaatorid	6A1-6A4	C5 Tööhõive (positiivne muutus)	Sekundaarandmed konteksti loomiseks ja kirjeldamiseks. Viiakse läbi MAKis esitatud kontekstindikaatorite muutuse analüüs.	Statistikaamet avalikud andmed, vajadusel tellitud päring maapiirkonna ja vajalike sektorite kirjeldamiseks
		C6 FIE-de osakaal (positiivne muutus) (<i>Self-employment rate</i>)		
		C7 Töötuse määr (positiivne muutus)		
		C10 Majanduse struktuuris loodav kogutoodang (positiivne muutus)		
		C11 Tööhõive struktuur (positiivne muutus)		
Täiendavad indikaatorid	6A1	A40 MAK 2014–2020 toetusel loodud uute väikeettevõtete (mittepõllumajanduslikud) osakaal sektorist, %	M 6.4 kriteeriumitele tuginedes. Tegevust alustanud uued mittepõllumajanduslikud ettevõtted, kes kuuluvad suurusgruppi müügituluga 4000-14 000 EUR ja ei ole tegutsenud rohkem kui kaks aastat. Käsitletakse maapiirkonda iseloomustavat tegevusalade jaotust nt: A Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük A01 Taime ja loomakasvatus ja jahindus (Taimekasvatus (EMTAK 011-013; 0161; 0163;0164) Loomakasvatus ja segatootmine (EMTAK 014-015; 0162) A02 Metsamajandus ja metsa varumine	Statistikaamet, tellitud päring

			<p>C10 Toiduainete tootmine C 101 Liha töötlemine C 103 Puu- ja köögivilja töötlemine C105 Piima töötlemine C107 Pagari ja makaronitoodete tootmine I Majutus- ja toitlustus R Kunst, meelalahutus ja vaba aeg</p>	
6A1	A41 MAK 2014– 2020 toetusel loodud uute väikeettevõtete osakaal sektorites kokku, %	<p>Meetme 6.1 (teisene sekumine), 6.3 ja 6.4 andmetel, koos indikaatori A39 tulemusega. Toetust saanud ettevõtjate arv.</p> <p>Eesti maaelu arengu programmiga hõlmatud piirkonnas ettevõtjate arv järgmistes tegevusalades: A Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük A01 Taime ja loomakasvatuse ja jahindus (EMTAK 011-013; 0161; 0163;0164) Loomakasvatuse ja segatootmine (EMTAK 014-015; 0162) A02 Metsamajandus ja metsa varumine C10 Toiduainete tootmine C 101 Liha töötlemine C 103 Puu- ja köögivilja töötlemine C105 Piima töötlemine C107 Pagari ja makaronitoodete tootmine I Majutus- ja toitlustus R Kunst, meelalahutus ja vaba aeg</p> <p>Vajadusel piiratakse suuruse kriteeriumiga, mikroettevõtja (töötajate arv väiksem kui 10, müügitulu ja/või bilansimaht väiksem kui 2 mln €).</p>	<p>PRIA andmebaas toetuse saajate kohta. Mikroettevõtjate arv väljundindikaatoriga seotud meetmetes</p> <p>Statistikaameti andmebaas</p> <p>Majanduslikult aktiivsete ettevõtjate arv maapiirkonnas (andmetöötlus)</p>	
6A3	A42 Projektide jaotus tegevusalade lõikes on mitmekülgne	Vastavalt M 4.2, M 6.4 ja M 8.6 projektide jaotus tegevusalade lõikes.	PRIA andmebaas, taotluses esitatud ettevõtja tegevusala EMTAK 2008 koodile	
6A2	A43 Metsanduse ning esmase töötlemise ja turustamisega seotud tehnoloogiliste projektide arv	Vastava M 8.6 toetatud projektide arv	PRIA andmebaas toetuse saajate kohta	
6A3	A44 Projektide jaotus suurusgruppide lõikes vastab statistilise struktuuri peegeldavale jaotusele	Vastavalt M 6.3, M 6.4 ja M 8.6 projektide jaotus põllumajandustootja maa suurusgrupi alusel. Mittepõllumajandustootja puhul müügitulu suurusgrupid	<p>PRIA andmebaas, taotluses esitatud põllumajandusettevõtja maa suurusgrupp, taotluses esitatud müügitulu suurus</p> <p>Vajadusel ärireistri andmete kasutamine</p>	
6A3	A45 Loodud töökohtade jaotus tegevusalade lõikes (võimalusel bruto- ja netoväärtusena)	M 6.4 andmetel. Toetust saanud ettevõtjate arv EMTAK tegevusala märgena (projektide jaotuse indikaator).	<p>Indikaatori R21 tulemus ja toetatud ettevõtjate arv EMTAK 2008 alusel</p> <p>Vajadusel ärireistri andmete kasutamine toetuse</p>	

			Loodud töökohtade arv vastavalt indikaatori R21 metoodikale.	saajate kohta, mille alusel leitakse töötajate arvu muutus ning teostatakse võrdlus statistiliste hinnangute alusel
	6A4	A33 Ettevõtjate tulemuslikkus on suurenenud ja jaotus tegevusalade lõikes on tasakaalus arvestades piirkondlike erisusi	Vastavalt M 4.2, M 6.4 ja M 8.6 ettevõtjate andmetel. Toetust saanud ettevõtjate majandusnäitajad nt: müügitulu, põhivara, kohustused, bilansimaht ja rentaabluse suhtarvud.	PRIA andmebaas, toetuse saajate nimekiri Äriregistri andmebaas, Maksu- ja Tolliameti andmebaas ettevõtjate majanduslike näitajate kohta. Tellitud päringud
	6A4	A46 Tulu mittepõllumajandusliku toodangu müügist on suurenenud (töötlemine, teenused jne)	Vastavalt M 4.2 ja M 6.4 taotluse andmetele müügitulu jaotused. Majandusaasta aruanne, müügitulu jaotus.	PRIA andmebaas, taotluse andmed müügitulu jaotustega Äriregister, müügitulu jaotused. Tellitud päringud
Kvalitatiivsed indikaatorid	6A5	A47 Koostööd arendanud ettevõtjate ja MTÜde arv on suurenenud A48 Ettevõtjate mitmekesistamine on aidanud kaasa maapiirkonna elukvaliteedile ja tööhõivele	Eristatakse vaid ettevõtjad. Indikaatorite väljatöötamiseks luuakse koostööd kirjeldav klassifikaatorite struktuur: nt teise ettevõtjaga seadmete või –masinate ühiskasutamine; teise ettevõtjaga toorme töötlemise seadmete ühiskasutamine; teise ettevõtjaga kesklao (saagi korjest kuni kaubastamiseni) ühiskasutamine ja/või ühisturustamine; teise ettevõtjaga tootmissendite ostul ühishangete tegemine ja/või ühisinvesteeringu tegemine; haridus- ja teadusasutustega tootmistehnoloogia arendamine (tootmine, säilitamine); samuti tootearendus ja/või turundusuuringute korraldamine. Indikaatorite kujundamisel luuakse elukvaliteeti peegeldav klassifikaatorite struktuur.	Ankeetküsitluse või intervjuude osa Liidetakse võimalusel sihtvaldkondade 2A või 6B küsitluse või intervjuudega Lisaks fookusgrupi arutelu tootjate, tootjate esindajate ja konsulentidega MEM esindaja kaasamisega. Grupi kokkukutsumisel jälgitakse kõikide seotud osapoolte osalemist Fookusgrupi arutelu tootjate, tootjate esindajate ja konsulentidega Maaeluministreeiumi esindaja kaasamisega. Soovitatav on viia läbi koos LEADER esindajatega ja sihtvaldkonna 6B indikaatorite käsitlemisega
Andmekogumise aeg				
<p>Muutuse hindamisel tuleb kasutada andmeid, mis iseloomustavaid hinnatavaid (1) enne meetmete rakendamist ja (2) võimalikult hilja (ent mitte enam kui 3 aastat) pärast seda. Kuigi kõige täpsemalt võimaldab meetme rakendamise eelset olukorda hinnata iga investeeringu lõpetamisele vahetule eelnev ajahetk, ei ole vajalik kõikide ettevõtete puhul selles osas individuaalset arvestust pidada. 2017. aasta aruande koostamisel piisab, kui hinnata meetme rakendamisele eelnevat olukorda arengukavale vahetult eelneva aasta andmete põhjal.</p> <p>Baasandmed võetakse aluseks vastavalt MAKis esitatule või uuendatakse 2014. aasta seisuga (programmiperioodi taotlusvoorudele vahetult eelneva aasta seisuga) ja toetuse kasutamise seotud andmed kogutakse 2016. aasta kohta (majandusnäitajad 2015. aasta kohta). Andmekogumine jätkub kogu programmiperioodi jooksul kuni aastani 2020.</p>				
Hindamismeetodid				
<p>Hindamisel kasutatakse indikaatorite põhist triangulatsiooni, mis toob esile erinevate andmeallikate seosed: kvantitatiivsed toetuse saajate andmed, kvantitatiivsed toetust mitte kasutanud ettevõtjate andmed, riiklik statistika, küsitlus ja/või fookusgrupp.</p>				

Hindamise aluseks on ühtlasi MAK 2014–2020 märgitud põhjendus ja eesmärk:

Antud sihtvaldkonna puhul on vajaduseks toodud ettevõtluse arendamine ja mitmekesistamine, sh töökohtade loomine, samuti ettevõtjatevahelise koostöö soodustamine. Käesolevas sihtvaldkonnas programmeeritakse tervikuna artikli 19 lõike 1 punkti b kohane tegevuse liik „Investeeringud majandustegevuse mitmekesistamiseks maapiirkonnas mittepõllumajandusliku tegevuse suunas“ (alameetme kood 6.4) ning osaliselt artikli 19 lõike 1 punkti a alapunkti iii kohane tegevuse liik „Väikeste põllumajandusettevõtete arendamine“ (alameetme kood 6.3) ja artikli 17 kohane tegevuse liik „Investeeringud põllumajandustoodete töötlemiseks ja turustamiseks“ (väikeettevõtete osas). Töökohtade loomisele vajadust adresseeritakse neist ainsana tegevuse liigiga „Investeeringud majandustegevuse mitmekesistamiseks maapiirkonnas mittepõllumajandusliku tegevuse suunas“.

Kvantitatiivsed indikaatorid

Väljundindikaatorid

O4 Toodete töötlemiseks ja turustamiseks toetust saanute ettevõtjate arv

O4 Nende põllumajanduslike majapidamiste või toetuse saajate arv, kes on saanud äriettevõtte asutamiseks toetust/toetust investeerimiseks mittepõllumajanduslikesse tegevustesse maapiirkondades

Meetod: kirjeldav statistika. Hindaja valib vastavalt toetuse saajate tegevusaladele ja suuruse jaotusele võimalikult informatiivse kirjeldamise viisi.

Tulemuste alusel võrreldakse MAKis seatud sihttasemete täitumist, mille alusel antakse hinnang MAK 2014–2020 tulemuslikkusele (*performance*).

Saadud ettevõtjate arvu ja ettevõtjate nimekirja kasutatakse ka sisendina tulemusindikaatorite andmete kogumisel, samuti teiste väljund tüüpi indikaatorite detailsema jaotuse loomisel.

Tulemusindikaatorid

R21/T20 Toetatud projektide puhul loodud töökohad

M 6.4 loodud püsivate töökohtade arv toetatud projektide/ettevõtjate alusel, mis esitatakse täistööaja ekvivalendina (*FTE*) ja soolise jaotuse järgi (mees, naine).

Meetod: kvaasi-eksperimentaalne; võrdlus sektoriga; või eriolukorras enne-pärast meetod.

Toetuse tulemuse hindamiseks on oluline arvesse võtta ka olukorda, mis oleks tekkinud ilma toetuse maksimiseta (kontrafaktiline olukord). Selleks tuleb toetuse saajaid (osalusgrupp) võrrelda selliste toetust mittesaanud ettevõtjatega (võrdlusgrupp), kelle puhul toetuse saamine oleks tulemusindikaatorile avaldanud sama mõju, mis tegelikult toetuse saajatele avaldus. Kuna see mõju peaks olema sarnane ettevõtjate puhul, millel oli sarnane tõenäosus meetmes osalenute (toetuse saajate) hulka sattuda, siis võrreldakse sarnase meetmes osalemise tõenäosusega ettevõtjateid. Seega kasutatakse PSM-meetodit, mille järgi kontrafaktilise olukorra aluseks võetakse toetuse saajatele sarnane nn tõenäosusskooriga ettevõtted, kes toetust ei saanud. Käesoleval juhul toetuse saamise tõenäosust isoleeritakse tõenäosusskooriga arvatavate logistilise regressiooni mudeli alusel, millesse on sõltumatute muutujatena kaasatud tunnused, mis mõjutavad toetuse saajaks olemist. Seetõttu kaasatakse tunnused, mis on seotud:

- toetuse taotlemisega (nt meetmete taotlemise tingimused);
- toetuse määramisega (nt meetmete hindamiskriteeriumid).

PSM-meetodi alusel leitud võrdlusgrupi puhul hinnatakse kahe grupi tulemusindikaatorite väärtuste jaotuse statistilist erinevust osalusgrupi tulemusindikaatori väärtuste jaotusest enne ja pärast toetustega seotud investeeringute elluviimist. Tulemusindikaator ja selle komponentide väärtuste muutus (töötajate arvu muutus) arvatatakse DID-meetodi alusel. Saadud tulemusest lahutatakse omakorda erinevate kaudsete mõjutegurite poolt põhjustatud osa muutusest.

Sama arvutuskäiku tuleb korrata teisese panusega meetmetes osalenud ettevõtjate kohta.

Kontekstindikaatorid

- C5 Tööhõive (positiivne muutus)
- C6 FIE-de osakaal (positiivne muutus, *Self-employment rate*)
- C7 Töötuse määr (positiivne muutus)
- C10 Majanduse struktuuris loodav kogutoodang (positiivne muutus)
- C11 Tööhõive struktuur (positiivne muutus)

Indikaatorite väärtused iseloomustavad sektorites toimuvad muutuseid. Andmed esitatakse koondtulemustena või eristatavate tegevusalade lõikes.

Meetod: enne-pärast, sisend-väljund.

Täiendavad indikaatorid

Lisaindikaatorid arvutatakse valdavalt enne-pärast meetodi alusel või aegrea muutusena. Samuti kasutatakse sisend-väljund meetodit, mis peegeldab ühtlasi tõhusust. Hindaja kasutab ptk 3 esitatud meetodeid, et esitada toimunud muutuseid ja seoseid võimalikult informatiivselt.

Lisaindikaatoritest ettevõtja tulemuslikkust ja samuti toetuse tulemuslikkust näitavad majanduslikud näitajad arvutatakse sama meetodi alusel nagu loodud töökohtade arv ja muutus ettevõtja kohta (kontrafaktiline analüüs).

Indikaatori A33 tulemuslikkuse analüüsimisel kasutatakse järgmisi andmeid:

- muutus lisandväärtuses;
- muutus müügitulus;
- muutus müügitulu osakaaludes põllumajanduse ja muu müügitulu võrdluses;
- muutus põhivaras;
- muutus kasumis;
- muutus ekspordis;
- jt sobivad näitajad.

Meetod: enne-pärast, sisend-väljund.

Kvalitatiivsed meetodid

Kuna hindamisküsimus on suunatud toetuse saajate mitmekesistamise, majandusliku võimekuse ja töökohtade arvu hindamiseks, siis ei pruugi kvalitatiivsed meetodid anda kõikide seoste kohta vastust. MAK 2014–2020 prioriteete ja eesmärke jälgides on kvalitatiivne meetod laiemate hindamisküsimuste puhul olulist sisu ja konteksti lisav. Küsimusele nagu koostööd arendanud ettevõtjate aktiivsuse ja maapiirkonna elukvaliteedi paranemine on soovitatav koguda hinnanguid. Kuna sihtvaldkonna 6A eelarve maht ei ole väga suur, siis on oluline tajuda kvantitatiivselt leitud indikaatorite olulisust kogu maapiirkonna arengu hindamisel. Lisaks leida soovitusi MAK 2014–2020 edasiseks tulemuslikuks juhtimiseks. Selle tõttu on soovitatav läbi viia fookusgrupi intervjuu, mis keskendub koostöö ja elukvaliteedi hindamisele. Koostatakse vastavad intervjuu kavad, mis kooskõlastatakse tellijaga ja mis on seotud eelnevalt analüüsi käigus leitud indikaatorite tulemustega. Intervjuude ja küsitluste puhul on soovitatav kasutada MAPP meetodit (vt meetodid).

Teisene sekkumine (*Secondary contributions*)

Juhul kui hindaja näeb olulisi seoseid sihtvaldkonna meetmete ja teiste sihtvaldkonna meetmete vahel, siis viiakse ühiste indikaatorite puhul läbi teise sekkumise analüüs, mis tähendab arvutuste kordamist seotud sihtvaldkondade ja meetmete toetuse saajate panuse leidmiseks. Hetkel on kvalitatiivsete meetodite puhul arvestatud, et teisene sekkumine tuleneb sihtvaldkonnast 2B M 6.1. Samuti võib sekkumine avalduda sihtvaldkonnast 6B, mille alt on programmeeritud LEADER-meede. Vajadusel liidetakse robustsel meetodil sihtvaldkonna 6B tulemusi, mis on paralleelselt leitud teiste sihtvaldkondade juures. Tulemused ja olulised tähelepanekud esitatakse ka hindamisküsimusele nr 19 vastamisel.

Märkus: Sihtvaldkonna tulemuste hindamise läbiviimisel on soovitatav jälgida EK juhendit „*Working Paper on Capturing impacts of Leader and of measures to improve Quality of Life in rural areas*“, July 2010

Riskid ja võimalikud probleemid hindamise läbiviimisel

Peamised riskid:

- Madal andmekvaliteet või puudulikud andmed seiresüsteemis.
- Väike andmemahut seoses toetuse saajate arvuga, mis ei anna piisavat sisendit eeldatavatele muutustele (nt madal toetusaktiivsus, väga väike programmi eelarve maht, jne).
- Hinnangute andmine mitte otseste kasusaajate puhul mõjutab tulemusi ebaõigesti (sh teisese sekkumise hindamisloogikaga mitteamvestamine või selle ebapiisav jälgimine).
- Netomõjude leidmisel kasutatakse PSM- ja DID-meetodi rakendamist, mida peetakse mõju hindamisel usaldusväärseks. Samas võib meetod andmete puudumise või ebasobiva võrdlusgrupi korral anda ebatäpseid tulemusi. Näiteks kui meetmetes osalemise tõenäosuse arvutamisel ei võeta arvesse kõiki asjakohaseid tunnusi, ei iseloomusta võrdlusgrupp nn kontrafaktilist olukorda. Samuti võib see probleem tekkida juhul, kui võrdlusgruppi kuuluvad teisi toetusi saanud ettevõtted.

Lahendused:

- Kuna eeldatavalt on lõplikult välja makstud ja lõpetatud projektide arv väike, siis on võimalik viia läbi telefoniintervjuud andmete täiendamiseks ja kogumiseks.
- Väikse andmemahu puhul kaalutakse sekkumisvaldkonna hindamist mõne teise sekkumisvaldkonna osana ehk teisese sekkumisena. Seda juhul kui eeldatav maht programmiperioodi lõpuks jääbki liiga väikeseks.
- Jälgitakse eelkõige tulundusühistute ja MTÜde puhul liikmelisust. Ellimineeritakse isikute kattuvusest tulenev topeltarvestus (*double counting*).
- PSM-mudeli loomisel on oluline silmas pidada, et mudel sisaldaks kõiki olulisi tunnuseid ja oleks seega kõrge seletusvõimega. Sobiliku mudeli korral ei ole osalusgruppi kuuluvad ettevõtted oluliste näitajate osas erinevad võrdlusgruppi ettevõtetest, milles veendumiseks tuleb läbi viia erinevuste statistilise olulisuse hindamise testid.
- Küsitluste ja intervjuude puhul kasutatakse MAPP meetodit, mis suurendab hinnangute arusaadavust ja usaldusväärsust limiteeritud andmemahu juures.

P6B – Nr 17. Kuidas on maaelu arengu programm toetanud maapiirkondade arengut?

Sihtvaldkonda 6B panustavad meetmed

Hindamisküsimusele vastamisel võetakse arvesse meetmed, mis on panustanud sihtvaldkonna täitmisesse. Järgnevalt esitatakse sihtvaldkonna 6B alt lõpetatud projektide jaotus.

Kvantitatiivselt esitatakse planeeritud sekkumise panuste võrdlus tegeliku täitmisega. Eelnevalt on teada, et aasta 2016 lõpu seisuga rakendati kõiki sihtvaldkonda programmeeritud meetmeid.

Projektide toetuse summa, € (Allikas PRIA 31.12.2016 seisuga)

Meede	Meetme eelarve, € periood 2014–2020	Makstud toetus, €			Täitmise osakaal, %
		2015	2016	kokku	
Esmane sekkumine					
M 19.1 (6B)	1 700 000				
M 19.2 (6B)	68 140 000				
M 19.3 (6B)	2 500 000				
M 19.4 (6B)	17 660 000				
Teisene sekkumine					
M 6.4 (6A)					

LEADER-meetmete juures on eeldatud teisest sekkumist läbi mitmekesistamise meetme (6.4). Kuna kõik MAK meetmed panustavad LEADER strateegiate piirkonda, siis on teisene mõju läbi rakendatud MAK meetmete olemas, kuid tulemuste esitamiseks tuleks rakendada keerukaid analüüsi meetodeid, mis 2017. aasta aruande koostamisel ei ole asjakohane. Meetme 6.4 puhul rakendub teisene sekkumine kui tegemist on rändkaupluse investeeringuga.

Järgnevalt esitatakse sihtvaldkonna 6B lõpetatud projektide arv sekkumise alusel.

Projektide arv (Allikas PRIA 31.12.2016 seisuga)

Meede	Projektide arv			Sihttaseme täitmine	
	2015	2016	kokku	sihttase	sihttaseme täitmise %
Esmane sekkumine					
M 19.1 (6B)					
M 19.2 (6B)					
M 19.3 (6B)					
M 19.4 (6B)					
Teisene sekkumine					
M 6.4 (6A)					

Seosed hindamiskriteeriumite ning ühiste ja täiendavate indikaatorite vahel, mida kasutatakse ühisele hindamisküsimusele vastamiseks

EK hindamisjuhendis esitatud hindamiskriteeriumid (JC) on järgmised:

- **6B1** Teenuste pakkumine ja kohalik infrastruktuur on maapiirkonnas paranenud (*Services and local infrastructure in rural areas has improved*)
- **6B2** Ligipääs teenustele ja kohaliku infrastruktuuri kasutamisele on suurenenud (*Access to services and local infrastructure has increased in rural areas*)
- **6B3** Kohalikud elanikud on osalenud aktiivselt kohalikes tegevustes (*Rural people have participated in local actions*)
- **6B4** Kohalikud elanikud on saanud kasu/tulu kohalikest tegevustest (*Rural people have benefited from local actions*)
- **6B5** Kohaliku arengu strateegiate abil on loodud tööhõivevõimalusi (*Employment opportunities have been created via local development strategies*)
- **6B6** Maapiirkonna territoorium ja rahvaarv, mida hõlmavad kohalikud tegevusgrupid, on suurenenud (*Rural territory and population covered by LAGs has increased*)

Täiendavad hindamiskriteeriumid (siseriiklikud) on järgmised:

- **6A7** Ettevõtjate kasu MTÜde poolt loodud keskkonnast on suurenenud, samuti on arenenud koostöö ettevõtjate ja MTÜde vahel (tuleneb sihtvaldkonna eesmärgist Eestis)
- **6A8** Ettevõtjate majanduslik tulemuslikkus on paranenud, mis suurendab piirkondades elukvaliteeti (tuleneb majanduskasvu edendamise eesmärgist)

Andmevajadus ja andmete allikas

	HK (JC)	Indikaatorid	Indikaatori kirjeldus	Allikas
Ühised väljundindikaatorid	6B2	O3 Toetatud projektide või tegevuste arv (oovitavalt tegevuste lõikes)	M 19.1–M 19.4 toetatud projektide arv tegevuste lõikes.	PRIA andmebaas, M 19.1–M 19.4 tegevuste jaotusega
		O4 Kasusaajate arv/ ettevõtjate, MTÜde arv	M 19.1–M 19.4 toetatud ettevõtjate ja MTÜde arv.	Ettevõtjate, MTÜ jaotus ja arv välistades dublikaadid
		O15 Täiustatud teenustest kasu saav rahvastik	M 19.1–M 19.4 toetatud projektide arv.	PRIA andmebaas, Excel tööriist seireandmetega (Jaotus tabelites B)
Ühised tulemusindikaatorid	6B6	R22/T21 % maaelanikest, kes on hõlmatud kohaliku arengu strateegiaga	M 19.2 toetatud isikute arv ja jaotus õigusliku vormi alusel.	PRIA andmebaas, Excel tööriist seireandmetega (Jaotus tabelites B 2.1)
Ühised tulemusindikaatorid	6B6	R22/T21 % maaelanikest, kes on hõlmatud kohaliku arengu strateegiaga	M 19. LEADER piirkonna maaelanike arv. Kogu Eesti maapiirkonna elanike arv.	Statistikaamet, maapiirkonna elanike arv (hindaja andmetöötlus KOVde lõikes) PRIA andmebaas, tegevusgrupi taotlusvormi andmed

	6B5	R24/T23 Toetatud projektide (LEADER) puhul loodud töökohtad	M 19.2. Loodud püsivate töökohtade arv toetatud projektide/ettevõtjate alusel meetmes Indikaator esitatakse täistööaja ekvivalendina (<i>FTE</i>) ja jaotusega soo järgi (mees, naine) Kaasnevad näitajad: baasaasta ehk projekti algus; projekti väljamakse aasta. Märkus: näitaja on samase arvutusloogikaga HK 16 võrreldes.	PRIA andmebaas, toetuse saajate arv vastavalt märgitud meetmele ja väljundindikaatorites esitatud ettevõtjate arvule Projekti algus ja väljamakse kuupäev, töökohtade arv 1,0 ekvivalendina projekti alguses ja pärast väljamakset Või olemasolevate ja loodavate töökohtade arv.
	6B1-6B4	R23/T22 % maaelanikest, kes saavad kasu täiustatud teenustest/taristust	M 19 LEADER piirkonna maaelanike arv Kogu Eesti maapiirkonna elanike arv Teenuste ja taristu tegevuste arv LEADER piirkondades. Jaotus esitatakse Eesti kaardil tegevusgruppide lõikes.	Statistikaamet, maapiirkonna elanike arv (hindaja andmetöötlus KOVde lõikes). Maaeluvõrgustik - LEADER tegevusgruppide piirkonnad. PRIA andmebaas teenuste ja taristu tegevustega tegevusgruppide lõikes (arv, summa)
Ühised kontekstindikaatorid	6B1-6B4	C1 Rahvastik (positiivne muutus)	Sekundaarandmed konteksti loomiseks ja kirjeldamiseks. Viiakse läbi MAKis esitatud kontekstindikaatorite muutuse analüüs.	Statistikaamet avalikud andmed, vajadusel tellitud päring maapiirkonna ja LEADER tegevusgruppide hõlmatud piirkonna kohta ja vajalike sektorite kirjeldamiseks
		C2 Rahvastiku vanuseline struktuur (positiivne muutus)		
		C3 Territoorium (positiivne muutus)		
		C8 Kogutoodang elaniku kohta (positiivne muutus)		
		C10 Majanduse struktuuris loodav kogutoodang (positiivne muutus)		
		C12 Tööjõu tootlikkus sektorite lõikes (positiivne muutus)		
Täiendavad indikaatorid	6B1-6B4	A1 Innovaatiliste projektide arv ja osakaal (%) kogu MAKi innovaatilistest projektidest	Maaelu arengu programmist toetatud innovaatiliste projektide arv (M19). Maaelu arengu programmist toetatud projektide arv (M 19). Maaelu arengu programmist toetatud innovaatiliste projektide arv. Märksõna: innovatsioon maamajanduse valdkonnas. Innovatsiooni liigitus: teenseinnovatsioon, tooteinnovatsioon, turuinnovatsioon, protsessiinnovatsioon, organisatsiooniinnovatsioon.	Küsitlus maaelu arengu programmi toetuse saajate seas Tulevikus võiks andmeid koguda siseriiklike seirenäitajate kogumise käigus (PRIA, maksetaotlusel)
	6B7	A49 Loodud partnerlustegevuste arv on kasvav	Toetust saanud ettevõtjate ja MTÜde arv, kes on alustanud partnertegevusega.	PRIA andmebaas toetuse saajate kohta. Mikroettevõtjate arv väljundindikaatoriga seotud meetmetes

				Statistikaameti andmebaas. Majanduslikult aktiivsete ettevõtjate arv maapiirkonnas (andmetöötlus)
	6B8	A33 Ettevõtete tulemuslikkus on suurenenud ja jaotus tegevusalade lõikes on tasakaalus arvestades piirkondlike erisusi	Toetust saanud ettevõtjate majandusnäitajad nt: müügitulu, põhivara, kohustused, bilansimaht ja rentaabluse suhtarvud. Töökohtade arv, palga tase ja tööjõu tootlikkus.	PRIA andmebaas, toetuse saajate nimekiri Äreregistri andmebaas, Maksu- ja Tolliameti andmebaas ettevõtjate majanduslike näitajate kohta. Tellitud päringud
Kvalitatiivsed indikaatorid	6B5	A47 Koostööd arendanud MTÜde ja ettevõtjate arv on suurenenud A50 Toetatud tegevused on aidanud kaasa maapiirkonna elukvaliteedile ja tööhõivele A51 Innovatsiooni kasv	Indikaatorite seadmiseks luuakse koostööd kirjeldav klassifikaatorite struktuur: nt teise ettevõtjaga seadmete või –masinate ühiskasutamine; teise ettevõtjaga toorme töötlemisseadmete ühiskasutamine; teise ettevõtjaga kesklaos (saagi korjest kuni kaubastamiseni) ühiskasutamine ja/või ühisturustamine; teise ettevõtjaga toomissendite ostul ühishangete tegemine ja /või ühisinvesteeringu tegemine; haridus- ja teadusasutustega tootmistehnoloogia arendamine (tootmine, säilitamine); samuti tootearendus ja/või turundusuuringute korraldamine. Indikaatorite seadmisel luuakse elukvaliteeti peegeldav klassifikaatorite struktuur.	Ankeetküsitluse või intervjuude osa Liidetakse võimalusel valdkonna 2A või 6B küsitluse või intervjuudega Lisaks fookusgrupi arutelu tootjate, tootjate esindajate ja konsulentidega MEM esindaja kaasamisega. Grupi kokkukutsumisel jälgitakse kõikide seotud osapoolte osalemist Fookusgrupi arutelu tootjate, tootjate esindajate ja konsulentidega MEM esindaja kaasamisega. Soovitav on viia läbi koos LEADER esindajatega ja sihtvaldkonna 6B indikaatorite käsitlemisega

Andmekogumise aeg

Muutuse hindamisel tuleb kasutada andmeid, mis iseloomustavaid hinnatavaid (1) enne meetmete rakendamist ja (2) võimalikult hilja (ent mitte enam kui 3 aastat) pärast seda. Kuigi kõige täpsemalt võimaldab meetme rakendamise eelset olukorda hinnata iga investeeringu lõpetamisele vahetule eelnev ajahetk, ei ole vajalik kõikide ettevõtete puhul selles osas individuaalset arvestust pidada. 2017. aasta aruande koostamisel piisab, kui hinnata meetme rakendamisele eelnevat olukorda arengukavale vahetult eelneva aasta andmete põhjal.

Baasandmed võetakse aluseks vastavalt MAKis esitatule või uuendatakse 2014. aasta seisuga (programmiperioodi taotlusvoorudele vahetult eelneva aasta seisuga) ja toetuse kasutamise seotud andmed kogutakse 2016. aasta kohta (majandusnäitajad 2015. aasta kohta). Andmekogumine jätkub kogu programmiperioodi jooksul kuni aastani 2020. Tõenäoliselt ei ole väljamakseid olulises osas tehtud ning seetõttu jääb hindamiskriteeriumi 6B8 analüüs vahetule (2019. aastal läbiviidav hindamine) etappi. Andmekogumine jätkub kogu programmiperioodi jooksul kuni aastani 2020.

Hindamismeetodid

Hindamisel kasutatakse indikaatorite põhiseadme triangulatsiooni, mis toob esile erinevate andmeallikate seosed: kvantitatiivsed toetuse saajate andmed, kvantitatiivsed toetust mitte kasutanud MTÜde ja ettevõtjate andmed, riiklik statistika, küsitlus ja/või fookusgrupp.

Hindamise aluseks on ühtlasi MAK 2014–2020 märgitud põhjendus ja eesmärk:

Antud sihtvaldkonna puhul on peamiste vajadustena välja toodud investeringutoetuste ja muude meetmete abil väikeettevõtluse edendamise ja töökohtade loomise soodustamine maapiirkondades, ning kvaliteetsete teenuste (sh e-teenuste ja kogukonnateenuste) kättesaadavuse kindlustamine ja aja lühendamine nende teenuste kättesaamiseks. LEADER-meede võib täiendavalt sihtvaldkonnale 6B, mille alt on LEADER-meede programmeeritud, pannaustada kõigisse ülejäänud sihtvaldkondadesse ja läbi toetuse saajate esineb teiste meetmete kasutamise kaudu teisene sekkumine (mõju).

Kvantitatiivsed meetodid

Väljundindikaatorid

- O3 Toetatud projektide või tegevuste arv
- O4 Kasusaajate arv/ ettevõtjate, MTÜde arv
- O15 Täiustatud teenustest kasu saav rahvastik
- O22 Projekti elluvijate arv ja õiguslik vorm

Meetod: kirjeldav statistika. Hindaja valib vastavalt toetuse saajate projektide ja tegevusaladele ning suuruse jaotusele võimalikult informatiivse kirjeldamise viisi. Indikaatori O15 puhul kasutatakse analüüsi meetodina võrdlust sektoriga.

Tulemuste alusel võrreldakse MAKis seatud sihttasemete täitumist, mille alusel antakse hinnang MAK 2014–2020 tulemuslikkusele (*performance*).

Saadud ettevõtjate arvu ja ettevõtjate nimekirja kasutatakse ka tulemusindikaatorite andmete kogumisel, samuti teiste väljund tüüpi indikaatorite detailsema jaotuse loomisel.

Tulemusindikaatorid

R22/T21 % maaelanikest, kes on hõlmatud kohaliku arengu strateegiaga

Meetod: kirjeldav statistika; võrdlus sektoriga; enne-pärast meetod. Tulemused arvutatakse osakaaluna ja valdavalt enne-pärast meetodi alusel või aegrea muutusena. Samuti kasutatakse sisend-väljund meetodit, mis peegeldab ühtlasi tõhusust. Analüüs on soovitatav koostada piirkondade võrdluses (tegevusgrupid, maakonnad) ja tulemused esitada Eesti kaardil.

R24/T23 Toetatud projektide (LEADER) puhul loodud töökohad
Kasutatakse indikaatori R21/T20 metoodilist lähenemist (vt HK 16, sihtvaldkond 6A).

Kontekstindikaatorid

- C1 Rahvastik (muutus)
- C2 Rahvastiku vanuseline struktuur (muutus)
- C3 Territoorium (muutus)
- C8 Kogutoodang elaniku kohta (muutus)
- C10 Majanduse struktuuris loodav kogutoodang (muutus)
- C12 Tööjõu tootlikkus sektorite lõikes (muutus)

Indikaatorite väärtused iseloomustavad programmi piirkonnas toimuvad muutuseid. Andmed esitatakse koondtulemustena või majanduslike näitajate osas eristatavate tegevusalade lõikes.

Meetod: enne-pärast, sisend-väljund.

Hindaja võiks arvestada, et võimalik on luua maaelu arengu indeks, mille muutuse analüüsimine iga n+2 aasta järgselt iseloomustaks kõige paremini MAK 2014–2020 mõjusid ning ilmnunud muutuseid. Tulemusi on võimalik esitada Eesti kaardil.

Täiendavad indikaatorid

Lisaindikaatorid arvutatakse valdavalt enne-pärast meetodi alusel või aegrea muutusena. Samuti kasutatakse sisend-väljund meetodit, mis peegeldab ühtlasi tõhusust. Hindaja kasutab ptk 3 esitatud meetodeid, et esitada toimunud muutuseid ja seoseid võimalikult informatiivselt.

Lisaindikaatoritest ettevõtja tulemuslikkust ja samuti toetuse tulemuslikkust näitavad majanduslikud näitajad arvutatakse sama meetodi alusel nagu loodud töökohtade arv ja selle muutus ettevõtja kohta (kontrafaktiline analüüs).

Indikaatori A33 ettevõtjate tulemuslikkuse analüüsimisel kasutatakse järgmiseid andmeid:

- muutus lisandväärtuses;
- muutus müügitulus;
- muutus müügitulu osakaaludes põllumajanduse ja muu müügitulu võrdluses;
- muutus põhivaras;
- muutus kasumis;
- muutus ekspordis;
- jt sobivad näitajad.

Meetod: enne-pärast, sisend-väljund.

Kvalitatiivsed meetodid

Kuna hindamisküsimus on suunatud maapiirkonna arengu ja elukvaliteedi muutuse väljatoomisele, siis laiemate vaate saamiseks on oluline kasutada kvalitatiivseid meetodeid. MAK 2014–2020 prioriteete ja eesmärke jälgides on kvalitatiivne meetod sobilik laiemate hindamisküsimustele vastuste saamiseks. Küsimused nagu koostööd arendanud MTÜde edukus, ettevõtjate aktiivsuse kasv ja maapiirkonnas elukvaliteedi paranemine eeldavad kvalitatiivsete hinnagute kogumist. Kuna sihtvaldkonna 6B eelarve maht on märkimisväärselt suur, siis on oluline tajuda kvantitatiivselt leitud hinnagute olulisust kogu maapiirkonna arengu hindamisel. Lisaks tuleb leida soovitusi MAK 2014–2020 edasiseks tulemuslikuks juhtimiseks. Selle tõttu on soovitatav läbi viia fookusgrupi intervjuu, mis keskendub koostöö ja elukvaliteedi hindamisele. Koostatakse vastavad intervjuu kavad, mis kooskõlastatakse tellijaga ja mis on seotud eelnevalt analüüsi käigus leitud indikaatorite tulemustega. Intervjuude ja küsitluste puhul on soovitatav kasutada MAPP meetodit (vt meetodid).

Teisene sekkumine (*Secondary contributions*)

Juhul kui hindaja näeb olulisi seoseid sihtvaldkonna meetmete ja teiste sihtvaldkonna meetmete vahel, siis viiakse tulemusindikaatorite puhul läbi teisese sekkumise analüüs, mis tähendab arvutuste kordamist seotud sihtvaldkondade ja meetmete toetuse saajate panuse leidmiseks. Kuna kõik MAK meetmed panustavad LEADER strateegiate piirkonda, siis on teisene mõju läbi rakendatud MAK meetmete olemas, kuid tulemuste esitamiseks tuleks rakendada keerukaid analüüsi meetodeid, mis 2017. aasta aruande koostamisel ei ole asjakohane. LEADER meetmete rakendamisel tuleb edaspidi pöörata tähelepanu teisese sekkumise meetodikale. Tulemused ja olulised tähelepanekud on vajalikud hindamisküsimusele nr 19 vastamisel.

Märkus: Sihtvaldkonna hindamise läbiviimisel on soovitatav jälgida EK juhendit „*Working Paper on Capturing impacts of Leader and of measures to improve Quality of Life in rural areas*“, July 2010

<http://enrd.ec.europa.eu/enrd-static/fms/pdf/98275CF6-C4FD-1908-07DE-1F1EA065BC29.pdf>

Riskid ja võimalikud probleemid hindamise läbiviimisel

Peamised riskid:

- Madal andmekvaliteet või puudulikud andmed seiresüsteemis.
- Väike andmemahd seoses toetuse saajate arvuga, mis ei anna piisavat sisendit eeldatavatele muutustele (nt madal toetusaktiivsus, väga väike programmi eelarve maht, jne).
- Hinnangute andmine kaudsete kasusaajate puhul mõjutab tulemusi ebaõigesti (sh teisese sekkumise hindamisloogikaga mitteametamine või selle ebapiisav jälgimine).
- Netomõjude leidmisel kasutatakse PSM- ja DID-meetodi rakendamist, mida peetakse mõju hindamisel usaldusväärseks. Samas võib meetod andmete puudumise või ebasobiva võrdlusgrupi korral anda ebatäpseid tulemusi. Näiteks kui meetmetes osalemise tõenäosuse arvutamisel ei võeta arvesse kõiki asjakohaseid tunnuseid, ei iseloomusta võrdlusgrupp nn kontrafaktilist olukorda. Samuti võib see probleem tekkida juhul, kui võrdlusgruppi kuuluvad teisi toetusi saanud ettevõtted.

Lahendused:

- Kuna eeldatavalt on lõpetatud projektide arv väike, siis on võimalik viia läbi telefoniintervjuud andmete täiendamiseks ja kogumiseks.
- Väikese andmemahu puhul kaalutakse sihtvaldkonna hindamata jätmist, kuna teadaolevalt LEADER– meede käivitati 2015. aasta lõpus. Selgitatakse viivituse põhjuseid ning mõju MAK 2014–2020 edukusele.
- Jälgitakse tulundusühistute ja MTÜde puhul liikmelisust. Ellimineeritakse isikute kattuvusest tulenev topeltarvestus (*double counting*).
- PSM-mudeli loomisel on oluline silmas pidada, et mudel sisaldaks kõiki olulisi tunnuseid ja oleks seega kõrge seletusvõimega. Sobiliku mudeli korral ei ole osalusgruppi kuuluvad ettevõtted oluliste näitajate osas erinevad võrdlusgrupi ettevõtetest, milles veendumiseks tuleb läbi viia erinevuste statistilise olulisuse hindamise testid.
- Küsitluste ja intervjuude puhul kasutatakse MAPP meetodit, mis suurendab hinnangute arusaadavust ja usaldusväärsust limiteeritud andmemahu juures.

5. Kokkuvõte

Koostatud metoodika hõlmab miinimumnõudeid ja EK juhendites toodud lähenemisviise hindamisele, mida on võimalik hindajal töö käigus täiendada. Kokkuvõtvalt koosneb MAK 2014–2020 hindamine kvalitatiivse ja kvantitatiivse analüüsi kombineeritud lähenemisest, mille osas hindajal on valikuvõimalused. Vajalik on läbi viia väljund-, tulemusindikaatorite analüüsil põhinev hinnangute andmine. Indikaatorite ligikaudne arv varieerub sihtvaldkondade lõikes vahemikus 8-15. Analüüsi läbiviimisel tuleks arvestada indikaatori lõikes tegevusalade või sektori täpsema jaotuse esitamisega, mis võimaldab mõista MAK 2014–2020 panust ning valdkondlikku arengut. Triangulatsiooni tagamiseks on vajalik teostada sektoreid kaasavaid küsitlusi sihtvaldkondade kombinatsioonis (minimaalselt 3) ja läbi viia minimaalselt 4 fookusgruupiintervjuud sihtvaldkondade 1A, 1B, 1C, 2B, 2A, 2B, 3A, 3B põllumajandustootjate ühisosana; 1A, 2B, 3A, 6A toiduainetööstuse ühisosana; 2A, 1B, 1C ja 5C metsamajandusettevõtjate ühisosana ning 6B LEADER tegevusgruppide ühisosana. Juhime tähelepanu, et fookusgrupe ja küsitlusi on võimalik kombineerida hindamise käigus ka sihtvaldkondade 4 ja 5 (prioriteet 4 ja 5) ühisosana.

COMMON EVALUATION QUESTION No 1 “To what extent have the RDP interventions supported innovation, cooperation and the development of the knowledge base in rural areas?”		
1. List of measures contributing to the FA 1A		
Primarily programmed measures/sub-measures:		
Measures/sub-measures programmed under the other FAs which show secondary contributions to FA 1A¹⁶:		
<i>[A maximum of 1,000 characters = approx. ¼ page – Mandatory]</i>		
2. Link between judgment criteria, common and additional¹⁷ result indicators used to answer the CEQ		
<i>[Mandatory]</i>		
> Judgment criteria¹⁸ > <i>[Max. 255 characters]</i>	Common result indicators¹⁹ > <i>[Max. 255 characters]</i>	Additional result indicators and information²⁰ > <i>[Max. 255 characters]</i>
RDP projects have been innovative and based on developed knowledge	T1: Percentage of expenditure under Articles 14, 15 and 35 of Regulation (EU) No 1305/2013 in relation to the total expenditure for the RDP	Percentage of innovative projects out of all RDP supported projects
Operational groups have been created	>	
Variety ²¹ of partners involved in EIP operational groups	>	Number and types of partners involved in cooperation projects

¹⁵ SFC2014 EAFRD AIR technical guidance. Proposed technical structure and content of Point 7 of Annual Implementation Reports (AIR).

¹⁶ This also covers those measures /sub-measures which have shown secondary effects during the evaluation, and not only those who have been planned to contribute additionally to focus areas other than those programmed during the programme design.

¹⁷ Additional result indicators are used if the common indicators are not sufficient to answer the CEQ, and if the success is specified with judgment criteria which are not measured with the common indicators.

¹⁸ List judgment criteria used to specify the success of the intervention within the FA. The judgment criteria proposed by the WD: "Common Evaluation Questions for rural development programmes 2014-2020" are pre-filled in the table. Stakeholders in MS can propose their own judgment criteria to specify success in line with the specific intervention logic of the FA. In the system for answering the CEQ 1 – 21, one judgment criterion is linked to one indicator (common or additional).

¹⁹ List common indicators used in answering the CEQ. Ensure that the indicators are listed in a consistent way with the judgment criteria and placed in the same line.

²⁰ List additional indicators used in answering the CEQ. Ensure that the judgment criteria are listed in a consistent way with the additional indicators and placed in the same line. Additional indicators filled in this column are those proposed in the WD: Common Evaluation Questions for Rural Development Programmes 2014-2020 as “additional information”. MS can use their own additional indicators and information if they consider the pre-filled ones as not relevant for the specific RDP.

²¹ Variety is defined by the representation of different socio-economic sectors (private, public, civil, agriculture, food industry, forestry, etc.) and organizations such as academia, banks, NGO, etc.

Innovative actions have been implemented and disseminated by the EIP operational groups		Number of supported innovative actions implemented and disseminated by EIP operational groups
<p>3. Methods applied²²</p> <p>Quantitative methods²³:</p> <ul style="list-style-type: none"> i. Reasons for using the method ii. Description of methods to calculate ratios, gross or net (if applicable) values of common and additional indicators, or other indicators used (output, common context indicators)²⁴ iii. Challenges in the application of described methods and solutions encountered <p>Qualitative methods:</p> <ul style="list-style-type: none"> i. Reasons for using the method²⁵ ii. Description of methods used²⁶ iii. Challenges in the application of described methods and solutions encountered <p><i>[A maximum of 7,000 characters = approx. 2 pages – Mandatory]</i></p>		

²² In case the same method was used in answering several evaluation questions, the description does not need to be repeated in all respective tables. It is sufficient just to provide the reference to the respective table of the SFC template, point 7, where the method is described in detail.

²³ Quantitative methods are applicable for the assessment of additional result indicators, apart from those which are measured in absolute values or as a ratio and which can be deducted directly from the monitoring system.

²⁴ In case the same method was used for several indicators, the list of these indicators should be provided.

²⁵ Explain the reasons why qualitative methods have been used to assess the RDP results linked to FA 1A - introductory qualitative analysis, triangulation of quantitative findings, no data available (e.g. no RDP uptake under the FA 1A), etc.

²⁶ In case the same method was used for several indicators, the list of these indicators should be provided.

Lisa 2. Meetmete ja tegevuste liikide sihtvaldkonnad (tabel põhineb MAKi tabelil 11.3 ja MAKi meetmelehtedes toodud informatsioonil)²⁷

Meede	P1			P2		P3		P4			P5					P6		
	1A	1B	1C	2A	2B	3A	3B	4A	4B	4C	5A	5B	5C	5D	5E	6A	6B	6C
M01 – Teadmussiire ja teavitus (artikkel 14)				P	P	P		P	P	P		P	P	P	P			
Koolitustegevuste korraldamine (1.1)				P	P	P		P	P	P		P	P	P	P			
Esitlus- ja teavitustegevuste korraldamine (1.2)				P	P	P		P	P	P		P	P	P	P			
Ettevõtete külastuste ja õpiringide korraldamine (1.3)				P	P	P		P	P	P		P	P	P	P			
Pikaajalised programmid (1.1-1.3)				P		P		P	P	P								
M02 – Nõustamisteenused, põllumajandusettevõtte juhtimis- ja asendusteenused (artikkel 15)	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P			
Individaalse nõustamisteenuse toetamine (2.1)	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P			
Toetus nõustajate koolituseks (2.3)	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P	P			
M03 – Põllumajandustoodete ja toiduainete kvaliteedikavad (artikkel 16)						P												
Liidu kvaliteedikavades ja siseriiklikult tunnustatud kvaliteedikavades osalemine (3.1)						P												
Liidu ning siseriiklikult tunnustatud kvaliteedikavade raames toodetud toodete teavitamis- ja müügiedendustegevused (3.2)						P												
M04 – Investeeringud materiaalsesse varasse (artikkel 17)				P		X/P		X/P	X/P	X/P	X	P/X	X	X		P/X		
Investeeringud põllumajandusettevõtte tulemuslikkuse parandamiseks (4.1)				P		X							X	X				
Investeeringud põllumajandustoodete töötlemiseks ja turustamiseks (4.2)						P						P/X				P/X		
Põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid (4.3)				P				X	X	X	X							
Kiviaia taastamise toetus (4.4)								P	P	P								
M06 – Põllumajandusettevõtete ja ettevõtluse areng (artikkel 19)				P/X	X/P								X/P			X/P	X	
Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamine (6.1)				X	P								X			X		
Väikeste põllumajandusettevõtete arendamine (6.3)				P/X	X											P/X		
Investeeringud majandustegevuse mitmekesistamiseks maapiirkonnas mittepõllumajandusliku tegevuse suunas (6.4)													X/P			X/P	X	
M08 – Investeeringud metsaala arengusse ja metsade elujõulisuse parandamiseks (artiklid 21–26)								P	P	P			P					
Metsakahjustuste ennetamine, kõrvaldamine ja kahjustatud metsade taastamine (8.3; 8.4)								P	P	P								
Metsade elujõulisuse ja majandusliku väärtuse parandamine (8.6)													P					
M09 – Tootjarühmade ja -organisatsioonide loomine (artikkel 27)						P												
Tootjarühmade loomine (9.1)						P												
M10 – Põllumajanduse keskkonna- ja kliimameede (artikkel 28)								P	P	P				X	X			
Keskkonnasõbralik majandamise toetus (10.1.1)								P	P	P				X				
Piirkondlik veekaitse toetus (10.1.2)								P	P	P				X				
Piirkondlik mullakaitse toetus (10.1.3)								P	P	P					X			
Keskkonnasõbraliku aianduse toetus (10.1.4)								P	P	P				X				

²⁷ Juhend on koostatud Maaeluministeeriumi poolt ja on kasutusel PRIA andmebaasis projektide sihtvaldkondade määramisel

Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus (10.1.5)										P	P	P							
Ohustatud tõugu looma pidamise toetus (10.1.6)										P	P	P							
Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus (10.1.7)										P	P	P				X			
M11 – Mahepõllumajandus (artikkel 29)										P	P	P							
Mahepõllumajandusele üleminek (11.1)										P	P	P							
Mahepõllumajandusega jätkamine (11.2)										P	P	P							
M12 – Natura 2000 ja veepoliitika raamdirektiivi kohased toetused (artikkel 30)										P	P	P							
Natura 2000 toetus põllumajandusmaale (12.1)										P	P	P							
Natura 2000 toetus erametsamaale (12.2)										P	P	P							
M14 – Loomade heaolu (artikkel 33) (14.1)							P			X									
M16 – Koostöö (artikkel 35)				P		P				P/X	P/X	P/X				X/P			
Innovatsiooniklaster (16.0, 16.2, 16.3, 16.5 ja 16.9)				P								P/X				X/P			
Uute toodete, tavade, protsesside ja tehnoloogiate arendamine (16.2)				P/X						P/X	P/X	P/X							
Lühikesed tarneahelad ja kohalike turgude arendamine (16.4)							P												
M19 – Toetus LEADERi kohalikule arengule (CLLD – kogukonna juhitud kohalik areng) (määruse (EL) nr 1303/2013 artikkel 35)	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	P	X
Kohaliku arengu strateegiate ettevalmistamine (19.1)																		P	
Kohaliku arengu strateegiate rakendamine (19.2)	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	P	X
Koostöö (19.3)	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	P	X
Piirkonna elavdamine ning kohaliku tegevusgrupi kui organisatsiooni toimimine (19.4)																		P	

Lisa 3. MAK 2014–2020 hindamisel kasutatavate indikaatorite nimekiri

MAK 2014–2020 A139kõik ühised indikaatorid		MAK 2014–2020 prioriteetide 1, 2, 3 ja 6 hindamisel kasutatavad indikaatorid							
Tähis	Indikaator	Tähis	Indikaator	Sihtvaldkonnad					
Ühised kontekstindikaatorid									
C1	Population	C1	Rahvastik (positiivne muutus)	P6B					
C2	Age Structure	C 2	Rahvastiku vanuseline struktuur (positiivne muutus)	P6B					
C3	Territory	C3	Territoorium (positiivne muutus)	P6B					
C4	Population Density	C4							
C5	Employment Rate	C5	Tööhõive (positiivne muutus)	P6A					
C6	Self-employment rate	C6	FIE-de osakaal (positiivne muutus)	P6A					
C7	Unemployment rate	C7	Töötuse määr (positiivne muutus)	P6A					
C8	GDP per capita	C8	Kogutoodang elaniku kohta (positiivne muutus)	P6B					
C9	Poverty rate	C9							
C10	Structure of the economy (GVA)	C10	Majanduse struktuuris loodav kogutoodang (positiivne muutus)	P6A	P6B				
C11	Structure of Employment	C11	Tööhõive struktuur (positiivne muutus)	P6A					
C12	Labour productivity by economic sector	C12	Töõjõu tootlikkus sektorite lõikes (positiivne muutus)	P6B					
C13	Employment by economic activity	C13							
C14	Labour productivity in agriculture	C14	Töõjõu tootlikkus põllumajanduses	P2A	P3A				
C15	Labour productivity in forestry	C15							
C16	Labour productivity in the food industry	C16	Töõjõu tootlikkus toiduainete tööstuses	P3A					
C17	Agricultural holdings (farms)	C17	Põllumajanduslikud majapidamised (farmid)	P2B	P3B				
C18	Agricultural Area	C18							
C19	Agricultural area under organic Farming	C19							
C20	Irrigated Land	C20							
C21	Livestock units	C21							
C22	Farm labour force	C22	Muutus põllumajandusettevõtete töäjõus	P2B					
C23	Age structure of farm managers	C23	Põllumajandusettevõtete juhtide vanuseline struktuur	P2B					
C24	Agricultural training of farm managers	C24	Põllumajandusettevõtete juhtide põllumajanduslik väljaõpe	P1A	P1C	P2B			

C25	Agricultural factor income	C25							
C26	Agricultural Entrepreneurial Income	C26	Keskmise müügitulu muutus põllumajanduses	P2A					
C27	Total factor productivity in agriculture	C27	Keskmise kogutootlikkuse muutus põllumajanduses	P2A					
C28	Gross fixed capital formation in agriculture	C28							
C29	Forest and other wooded land (FOWL) (000)	C29							
C30	Tourism infrastructure	C30							
C31	Land Cover	C31							
C32	Areas with Natural Constraints	C32							
C33	Farming intensity	C33							
C34	Natura 2000 areas	C34							
C35	Farmland Birds index (FBI)	C35							
C36	Conservation status of agricultural habitats (grass-land)	C36							
C37	HNV Farming	C37							
C38	Protected Forest	C38							
C39	Water Abstraction in Agriculture	C39							
C40	Water Quality	C40							
C41	Soil organic matter in arable land	C41							
C42	Soil Erosion by water	C42							
C43	Production of renewable Energy from agriculture and forestry	C43							
C44	Energy use in agriculture, forestry and food industry	C44							
C45	GHG emissions from agriculture	C45							
Ühised väljundindikaatorid									
O1	Total public expenditure	O1	Avaliku sektori kogukulud	P1A					
O2	Total investment	O2							
O3	Number of actions/operations supported	O3	Toetatud tegevusvaldkondade arv/Toetatud tegevuste arv/Toetatud projektide või tegevuste arv	P1A	P1C	P2A	P6B		

O4	Number of holdings/beneficiaries supported	O4	Toetatud põllumajanduslike majapidamiste arv/Noore põllumajandustootja tegevuse alustamise toetust saanute arv/Põllumajandustootjate arv, kes said toetust ohtlike taimekahjustajate ja loomahaiguste korral kahjustunud põllumajandusliku tootmise potentsiaali taastamise tegevusteks/Toodete töötlemiseks ja turustamiseks toetust saanute ettevõtjate arv/Nende põllumajanduslike majapidamiste või toetuse saajate arv, kes on saanud äriettevõtte asutamiseks toetust/toetust investeerimiseks mittepõllumajanduslikesse tegevustesse maapiirkondades/Kasusaajate arv/ ettevõtjate, MTÜde arv	P2A	P2B	P3A	P3B	P6A	P6B
O5	Total area (ha)	O5							
O6	Physical area supported (ha)	O6							
O7	Number of contracts supported	O7							
O8	Number of Livestock Units supported (LU)	O8							
O9	Number of holdings participating in supported schemes	O9	Projektis osalevate partnerite arv /Toetatud tootjarühmade liikmete arv (põllumajanduslike majapidamiste arv)/Tarneahelas olevate koostöö ja kohaliku piirkonna arendustegevusega tegelevate põllumajanduslike majapidamiste arv	P1A	P1B	P2B	P3A		
O10	Number of farmer benefiting from pay-outs	O10							
O11	Number of training days given	O11	Pakutud koolituspäevade arv	P1C					
O12	Number of participants in trainings	O12	Koolitusel osalejate arv	P1A	P1C				
O13	Number of beneficiaries advised	O13	Nõustamist saanud isikute arv/Põllumajandustootjate arv, kes on saanud nõustamist seoses riskide juhtimise ja juhtimisalase ümberkorralduse elluviimiseks	P1A	P3B				
O14	Number of advisor trained	O14	Koolitatud nõustajate konsulentide arv/Koolitatud nõustajate arv , kes läbisid kooituse teemal farmide riskijuhtimine ja juhtimine	P1C	P3B				
O15	Population benefiting of improved services/infrastructures	O15	Täiustatud teenustest kasu saav rahvastik	P6B					
O16	Number of EIP groups and operations supported and number/type of partners in EIP groups	O16							
O17	Number of cooperation operations supported (other than EIP)	O17	Toetatud koostööprojektide arv (v.a EIP)	P1A	P1B				
O18	Population covered by LAG	O18							
O19	Number of LAGs selected	O19							
O20	Number of LEADER projects supported	O20							
O21	Number of cooperation project supported	O21							
O22	Number and type of project promoters	O22	Projekti elluvijate arv ja õiguslik vorm	P6B					
O23	Unique number of LAG involved in cooperation project	O23							

O24	Number of thematic and analytical exchanges set up with the support of NRN	O24							
O25	Number of NRN communication tools	O25							
O26	Number of ENRD activities in which the NRN has participated	O26							
Ühised tulemusindikaatroid									
R1	R1: percentage of agricultural holdings with RDP support for investments in restructuring or modernisation (focus area 2A)	R1/T4	% põllumajanduslikest majapidamistest, kes saavad maaelu arengu programmi raames toetust ümberkorraldamise ja moderniseerimise investeerimiseks	P2A					
R2	R2: Change in Agricultural output on supported farms/AWU (Annual Work Unit) (focus area 2A)*	R2	Muutus toetatud põllumajanduslike majapidamiste põllumajandustoodangus aasta tööühiku kohta (AWU)	P2A					
R3	R3: percentage of agricultural holdings with RDP supported business development plan/investments for young farmers (focus area 2B)	R3/T5	% põllumajanduslikest majapidamistest, kes on teinud maaelu arengu programmi toetusel ettevõtte äriplaani/investeeringuid noorte põllumajandustootjate jaoks	P2B					
R4	R4: percentage of agricultural holdings receiving support for participating in quality schemes, local markets and short supply circuits, and producer groups/organisations (focus area 3A)	R4/T6	% põllumajanduslikest majapidamistest, keda toetatakse osalemise eest kvaliteedikavades, kohalikel turgudel ja lühikestes tarneahelates ning tootjarühmades või -organisatsioonides	P3A					
R5	R5: percentage of farms participating in risk management schemes (focus area 3B)	R5/T7	% põllumajanduslikest majapidamistest, kes osalevad riskijuhtimiskavades	P3B					
R6	R6: percentage of forest or other wooded areas under management contracts supporting biodiversity (focus area 4A)	R6							
R7	R7: percentage of agricultural land under management contracts supporting biodiversity and/or landscapes (focus area 4A)	R7							
R8	R8: percentage of agricultural land under management contracts to improve water management (focus area 4B)	R8							
R9	R9: percentage of forestry land under management contracts to improve water management (focus area 4B)	R9							
R10	R10: percentage of agricultural land under management contracts to improve soil management and/or prevent soil erosion (focus area 4C)	R10							
R11	R11: percentage of forestry land under management contracts to improve soil management and/or prevent soil erosion (focus area 4C)	R11							
R12	R12: percentage of irrigated land switching to more efficient irrigation systems (focus area 5A)	R12							

R13	R13: Increase in efficiency of water use in agriculture in RDP supported projects (focus area 5A)*	R13							
R17	R17: percentage of agricultural land under management contracts targeting reduction of GHG and/or ammonia emissions (focus area 5D)	R17							
R14	R14: Increase in efficiency of energy use in agriculture and food-processing in RDP supported projects (focus area 5B)*	R14							
R15	R15: Renewable energy produced from supported projects (focus area 5C)*	R15							
R16	R16: percentage of LU (Live-stock Unit) concerned by investments in live-stock management in view of reducing GHG (Green House Gas) and/or ammonia emissions (focus area 5D)	R16							
R18	R18: Reduced emissions of methane and nitrous oxide (focus area 5D)*	R18							
R19	R19: Reduced ammonia emissions (focus area 5D)*	R19							
R20	R20: percentage of agricultural and forest land under management contracts contributing to carbon sequestration or conservation (focus area 5E)	R20							
R21	R21: Jobs created in supported projects (focus area 6A)	R21/T20	Toetatud projektide kaudu loodud töökohad	P6A					
R22	R22: percentage of rural population covered by local development strategies (focus area 6B)	R22/T21	% maaelanikest, kes on hõlmatud kohaliku arengu strateegiaga	P6B					
R23	R23: percentage of rural population benefiting from improved services / infrastructures (focus area 6B)	R23/T22	% maaelanikest, kes saavad kasu täiustatud teenustest/taristust	P6B					
R24	R24: Jobs created in supported projects (Leader) (focus area 6B)	R24/T23	Toetatud projektide (LEADER) puhul loodud töökohad	P6B					
R25	R25: percentage of rural population benefiting from new or improved services / infrastructures (Information and Communication Technology - ICT) (focus area 6C)	R25							
Ühised eesmärkindiktorid									
T1	T1: percentage of expenditure under Articles 14, 15 and 35 of Regulation (EU) No 1305/2013 in relation to the total expenditure for the RDP (focus area 1A)	T1	% määruse (EL) nr 1305/2013 artiklite 14, 15 ja 35 kohastest kuludest seoses maaelu arengu programmi kogukuludega	P1A					
T2	T2: Total number of cooperation operations supported under the cooperation measure (Article 35 of Regulation (EU) No 1305/2013) (groups, networks/clusters, pilot projects...) (focus area 1B)	T2	Koostöömeetme raames (määruse (EL) nr 1305/2013 artikkel 35) toetatud koostööprojektide (rühmad, võrgustikud, klastrid, pilootprojektid jne) koguarv	P1B					

T3	T3: Total number of participants trained under Article 14 of Regulation (EU) No 1305/2013 (focus area 1C)	T3	Koolituse (määruse (EL) nr 1305/2013 artikkel 14) läbinud osalejate arv	P1C						
T4	T4: percentage of agricultural holdings with RDP support for investments in restructuring or modernisation (focus area 2A)	R1/T4	% põllumajanduslikest majapidamistest, kes saavad maaelu arengu programmi raames toetust ümberkorraldamise ja moderniseerimise investeerimiseks	P2A						
T5	T5: percentage of agricultural holdings with RDP supported business development plan/investments for young farmers (focus area 2B)	R3/T5	% põllumajanduslikest majapidamistest, kes on teinud maaelu arengu programmi toetusel ettevõtte äriplaani/investeeringuid noorte põllumajandustootjate jaoks	P2B						
T6	T6: percentage of agricultural holdings receiving support for participating in quality schemes, local markets and short supply circuits, and producer groups/organisations (focus area 3A)	R4/T6	% põllumajanduslikest majapidamistest, keda toetatakse osalemise eest kvaliteedikavades, kohalikel turgudel ja lühikestes tarneahelates ning tootjarühmades või -organisatsioonides	P3A						
T7	T7: percentage of farms participating in risk management schemes (focus area 3B)	R5/T7	% põllumajanduslikest majapidamistest, kes osalevad riskijuhtimiskavades	P3B						
T8	T8: percentage of forest/other wooded area under management contracts supporting biodiversity (focus area 4A)	T8								
T9	T9: percentage of agricultural land under management contracts supporting biodiversity and/or landscapes (focus area 4A)	T9								
T10	T10: percentage of agricultural land under management contracts to improve water management (focus area 4B)	T10								
T11	T11: percentage of forestry land under management contracts to improve water management (focus area 4B)	T11								
T12	T12: percentage of agricultural land under management contracts to improve soil management and/or prevent soil erosion (focus area 4C)	T12								
T16	T16: Total investment in renewable energy production (focus area 5C)	T16								
T13	T13: percentage of forestry land under management contracts to improve soil management and/or prevent soil erosion (focus area 4C)	T13								
T14	T14: percentage of irrigated land switching to more efficient irrigation system (focus area 5A)	T14								
T15	T15: Total investment for energy efficiency (focus area 5B)	T15								
T17	T17: percentage of LU concerned by investments in live-stock management in view of reducing GHG and/or ammonia emissions (focus area 5D)	T17								

T18	T18: percentage of agricultural land under management contracts targeting reduction of GHG and/or ammonia emissions (focus area 5D)	T18							
T19	T19: percentage of agricultural and forest land under management contracts contributing to carbon sequestration and conservation (focus area 5E)	T19							
T20	T20: Jobs created in supported projects (focus area 6A)	R21/T20	Toetatud projektide kaudu loodud töökohad	P6A					
T21	T21: percentage of rural population covered by local development strategies (focus area 6B)	R22/T21	% maaelanikest, kes on hõlmatud kohaliku arengu strateegiaga	P6B					
T22	T22: percentage of rural population benefiting from improved services/infrastructures (focus area 6B)	R23/T22	% maaelanikest, kes saavad kasu täiustatud teenustest/taristust	P6B					
T23	T23: Jobs created in supported projects (Leader) (focus area 6B)	R24/T23	Toetatud projektide (LEADER) puhul loodud töökohad	P6B					
T24	T24: percentage of rural population benefiting from new or improved services/infrastructures (ICT) (focus area 6C)	T24							
		Täiendavad indikaatorid							
		A1	Innovaatiliste projektide osatähtsus (%) maaelu arengu programmiga toetatud kõikide projektide hulgast/Innovaatiliste projektide arv ja osakaal (%) kogu MAKi inno-vaatelistest projektidest	P1A	P6B				
		A2	Koostööprojektides osalevate partnerite liik	P1A	P1B				
		A3	Tegevuse valdkondade arv	P1A					
		A4	Toetatud tegevuste arv	P1A					
		A5	Ettevõtete arv, kes on osalenud teadmussiirdes (lõppkasusaajana), innovatsiooni ja koostöö edendamise tegevustes	P1A					
		A6	Innovatsiooniklastrite ja teiste tööühmade tulemused	P1A					
		A7	Teadmussiirde, nõuande, innovatsiooniklastrite ja teiste koostööprojektide mõju osalejatele ja tegevuste tõhusus	P1A					
		A8	Teadmussiirde ja nõuande mitmekülgsus ja uudsus	P1A					
		A9	Teadmussiirde, nõuande ja koostöö tase maapiirkonnas ja tegurid, mis on selle levikule kaasa aidanud	P1A					
		A10	Osatähtsus (%) koostöö projektidest, mis jätkuvad pärast MAK toetust, sh mille eesmärk on paranenud keskkonnajuhtimine ja tulemuslikkus	P1B					
		A11	Innovatsiooniklastrite jätkusuutlikkus	P1B					
		A12	Uuenduslike lahenduste arv, mis on loodud koostöös ja mida rakendatakse praktikas	P1B					

		A13	Koostöötegevuste mõju osalejatele	P1B					
		A14	Osatähtsus (%) maaelu programmi kaudu toetatud koolitustel osalejatest, kes on saanud tunnustatud õppe- või koolitusasutuselt tunnistuse	P1C					
		A15	Koolituste vastavus vajadustega	P1C					
		A16	Juhtide oskuste suurenemine läbi ja koolituste	P1C					
		A17	Muutus toetatud põllumajanduslike majapidamiste investeeringutes põhivarasse	P2A					
		A18	Muutus toetatud põllumajanduslike majapidamiste lisandväärtuses	P2A					
		A19	Muutus toetatud põllumajanduslike majapidamiste müügitulus	P2A					
		A20	Muutus toetatud põllumajanduslike majapidamiste põllumajandusliku müügitulu osakaalus kogu müügitulust	P2A					
		A21	Muutus toetatud põllumajanduslike majapidamiste väljapool teenitud tulus	P2A					
		A22	Innovaatiliste projektide arvu muutus	P2A					
		A23	Põllumajandustootjate rahuloluhinnang ettevõtte tulemuslikkuse ja konkurentsivõime tugevnemise osas on suurenenud	P2A					
		A24	Põllumajandustootjate hinnagud innovaatilistele tegevustele	P2A					
		A25	Koolitustegevustes osalenute osakaal kõikidest Eesti põllumajandustootjatest	P2B					
		A26	Noorte põllumajandustootjate piisavus ja tulemuslikkus tegevusvaldkodades on suurenenud	P2B					
		A27	Toetatud toiduainete tööstuste arv	P3A					
		A28	Toetatud põllumajandustootjate sissetulekute (toodangu väärtuse) muutus	P3A					
		A29	Põllumajandustootjate marginaal toodete lõpphinnas on suurenenud	P3A					
		A30	% primaartootjatest, kes on maaelu arengu programmi toetusel loonud kvaliteedikavasid	P3A					
		A31	Tulundusühistute toodangu müügihinna suhe individuaalse tootja turuhinnaga võrreldes (TÜ marginaal)	P3A					
		A32	Kvaliteedikavade raames müüdud toodangu müügitulu summa ja muutus perioodi jooksul	P3A					
		A33	Ettevõtjate tulemuslikkus on suurenenud ja jaotus tegevusvalade lõikes on tasakaalus arvestades piirkondlike erisusi	P3A	P6A	P6B			
		A34	Tootjarühma liikmete rahuloluhinnang tootjarühma tegevusele on suurenenud	P3A					
		A35	Kvaliteedikavades esitatud oodatud tulemuste analüüs	P3A					
		A36	Kohalike turgude kirjeldus tootjarühma tegevuse alusel, näited praktikatest/Lühikeste tarneahelate kirjeldus, näited parimatest praktikatest/Kvaliteedikavade kirjeldused	P3A					

		A37	Riskijuhtimise ja ettevõtte juhtimise tegevuste jaotus tüübi alusel, %	P3B					
		A38	Tootjate arvamus konsulentide teadmistele riskide ennetamise ja ettevõtte juhtimise valdkonnas	P3B					
		A39	Konsulentide hinnang tootjate riskide ennetamise ja ettevõtte juhtimise skeemide kasutamisele/Riskiennetuse ja juhtimisalase nõustamise ning skeemide vähese kasutamise korral hinnatakse kasutamise probleeme ja vajadusi	P3B					
		A40	MAK 2014– 2020 toetusel loodud uute väikeettevõtete (mittepõllumajanduslike) osakaal sektoritest kokku, %	P6A					
		A41	MAK 2014– 2020 toetusel loodud uute väikeettevõtete osakaal sektorites kokku, %	P6A					
		A42	Projektide jaotus tegevusalade lõikes on mitmekülgne	P6A					
		A43	Metsanduse ning esmase töötlemise ja turustamisega seotud tehnoloogiliste projektide arv	P6A					
		A44	Projektide jaotus suurusgruppide lõikes vastab statistilisele struktuuri peegeldavale jaotusele	P6A					
		A45	Loodud töökohtade jaotus tegevusalade lõikes (võimalusel bruto- ja netoväärtusena)	P6A					
		A46	Tulu mittepõllumajandusliku toodangu müügist on suurenenud (töötlemine, teenused jne)	P6A					
		A47	Koostööd arendanud ettevõtjate ja MTÜde arv on suurenenud	P6A	P6B				
		A48	Ettevõtjate mitmekesistamine on aidanud kaasa maapiirkonna elukvaliteedile ja tööhõivele	P6A					
		A49	Loodud partnerlustegevuste arv on kasvav	P6B					
		A50	Toetatud tegevused on aidanud kaasa maapiirkonna elukvaliteedile ja tööhõivele	P6B					
		A51	Innovatsiooni kasv	P6B					